

A teremtéshit és az eredetelméletek viszonya

SZENTPÉTERY PÉTER

A téma *Charles Darwin* születésének (február 12.) kétszázadik és fő műve megjelenésének (november 24.) százötvenedik évfordulója alkalmából igen aktuális. Az anglikán teológiát végzettek között legismertebb tudós munkásságát – amint különösen leveleiből, de *A fajok eredetéből* is látható – át- meg átszövik a teológiai kérdések, elsősorban a világban előforduló rossz problémája. A jóságos Isten nem teremthetett ilyen sok szenvedéssel, kegyetlenséggel teli világot, vagy ha mégis, akkor az nagyon távol van tőle. Az ember nem egyszerűen a majmokkal való (tagadhatatlan) hasonlóságok miatt került az állatvilág fejlődési sorának végére, hanem azért, mert így a rossz az ő fejlődésének is szükségszerű velejárója. Ebben az esetben nem kell foglalkozni az istenképűség problémájával. Igaz, hogy a világ, az élővilág és az ember kialakulásának feltételezett mechanizmusa sokat változott azóta, az emberi és teológiai problémák azonban maradandóak. Úgy is mondhatjuk, hogy a teremtés problémája valójában a gondviselésé. Így tehát egyre inkább azt tekintették Darwin legfőbb érdemének, hogy a világ, különösen is az élővilág célszerűségét célkitűző (azaz teremtő) nélkül is megmagyarázza.

A szekuláris eredetelméletek a mérhető, megfigyelhető jelenségek (például csillagászati mérések, kövületek, genetikai változások) alapján, ezek extrapolációjával raknak össze valamilyen világmodellt. Úgy is mondhatjuk, hogy alulról felfelé. A mi hitünk azonban nem merülhet ki abban, hogy az éppen aktuális modellt Isten munkájának kiáltjuk ki, hiszen *a valódi probléma a természetfelettiből a természetesbe való átmenet*. Vagyis a világ valójában „felülről lefelé” keletkezett. Józanul gondolkodó ember számára a véletlen és a szükségszerűség nem ad magyarázatot, ezért – különös tekintettel az élőlények programozottságára – egyre többen próbálják megközelíteni az említett átmenetet.

Az alábbi tézisek segíteni szeretnének abban, hogy ne

elhamarkodottan, hanem a Teremtő–Megváltó–Megszentelő iránti alázattal próbáljunk valamit mondani:

1. Mindenekelőtt azt kell megfontolnunk, hogy Isten tőlünk függetlenül is Isten, mi azonban teljes mértékben tőle függünk. Teremtéshit és eredetelméletek viszonyában is ezt kell szem előtt tartanunk.

2. A teremtés tény, amelynek nyomai az ember számára többé-kevésbé megállapíthatók. Ha ennek ellenkezőjét állítjuk, azzal a Teremtő intelligenciáját vonjuk kétségbe.

3. A teremtés módja elvileg megkülönböztethető a tényétől, de nem választható el teljesen. Ha a világ, az élet és az ember egy intelligens teremtő műve, akkor kizárólag tőle függ, hogy mennyire enged bepillantást munkájának lefolyásába.

4. A teremtés és a világ fennállásának idejével kapcsolatban nem felejthetjük, hogy az ember van az idő hatalmának alávetve, és nem fordítva. Az idő tőlünk függetlenül annyi, amennyi. Mindig is kérdés marad, hogy miért éppen annyi.

5. Darwin és legfőbb hívei a világban előforduló rossz miatt akarták háttérbe szorítani, majd kikapcsolni a Teremtőt. Bármilyen evolúciós elmélet két alapvető teológiai problémája az emberlét/istenképűség (kezdete) és a teodícea.

6. Az összeegyeztetés bármilyen eredetelmélet és a bibliai teremtéshit között önellentmondás. Utóbbi igazán csak akkor egyeztethető össze az előbbivel, ha az legalább nagyjából megfelel a valóságnak (vö. 1. és 3.).

7. Teremtés és megváltás viszonyának tisztázása nélkül nincs keresztény teremtéshit. A megtestesült és feltámadt Krisztus a *Logosz*, a teremtés közvetítője. A bűn és a halál eredetére, „helyére” vonatkozóan ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni.

8. Az ember különleges helyzete nem teljesen választható el teremtésétől, azaz létrejöttének módjától. A különleges helyzetet még a tagadásához is fel kell tételezni.

9. Semmilyen emberi eredetelmélet nem tarthat igényt kizárólagos jogosultságra. Ezért a legszélesebb körű ismertetés szükséges, az egyes elképzelések erősségeivel és gyengéivel.

10. A keresztény teremtéshit sokkal több, minőségileg más, mint a Teremtő „hozzátétele” valamilyen eredetelméletéhez vagy „beillesztése” annak keretei közé. A magyarázatnak az egészből – a Szentháromság Istenből – kell kiindulnia.

Ajánlott irodalom

Boda László: *A programozott evolúció. 1. Az ember megjelenéséig.* L'Harmattan, Budapest, 2008.

Darwin, Charles: *A fajok eredete természetes kiválasztás útján.* Ford. Kampis György. Typotex, Budapest, 2000.

Darwin, Charles: *Az ember származása és a nemi kiválasztás.* Ford. Katona Katalin. Gondolat, Budapest, 1961.

Dawkins, Richard: *Isteni téveszme.* Ford. Kepes János. Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2007.

Jáki Szaniszló: *Mi az egész értelme?* Ford. Sággy Marianne. Ecclesia, Budapest, 1993.

Tasi István (szerk.): *A tudomány felfedezi Isten. Intelligens tervezés – az evolúcióelmélet új riválisa.* Aeternitas, Felsőörs, 2004.

Tóth Tibor: *Tudomány, hit világmagyarázat.* Focus, Budapest, 2005.

Ateizmus honlap: <http://ateizmus.freeweb.hu>

Darwin Correspondence Project: www.darwinproject.ac.uk

Darwin Online: <http://darwin-online.org.uk>

Kodácsy Tamás: Teológusok a kezdetekről. Beszélgetés Szentpétery Péterrel és Szücs Ferencsel. *Lelkipásztor*, 2005/3. 84–96. o. www.jesenius.hu/files/parbeszed.pdf

Szentpétery Péter: Alkotásainak értelmes vizsgálata. Teológiáról és természettudományról – némileg másképp. *Theologiai Szemle*, 2001/2. 76–84. o.

<http://oikumene.meot.hu/Cikkek/szentpeterycikk.doc>

Szkeptikus Társaság: www.szkeptikustarsasag.hu

A megpróbáltatás ideje: egyház és állam a szocializmus idején¹

KORÁNYI ANDRÁS

A 2009-ben javasolt témák között az egyháztörténet e közelemlőre vonatkozó fejezetét az OLMK a teológiai alapkérdések közé sorolja. Egész vizsgálódásunk szemszögéből meghatározónak kell maradnia, hogy az egyháztörténet művelője sosem tekinthet el attól, hogy Isten jelenlétére, történelmet közben tartó, egyetemes uralmára reflektáljon, miközben személyek és közösségek sorsában, események alakulásában próbálja tényszerűen feltárni az emberek küzdelmét a tanítványi küldetéssel. Nagy mértékletességre van ugyanis szükség ahhoz, hogy az egyházat fény- és árnyoldalaival együtt építeni hivatott kutakodás ne váljon végül emberi koncepciók szolgálatába állított perbeszéddé. A történelem ura, s benne az egyház bírása ugyanis mindenkor Isten.

Különösen is fontos mindezt újra rögzítenünk, amikor a vizsgált közelemlő a mi közvetlen múltunkat jelenti – személyesen, gyülekezetben, vagy éppen családunk, kollégáink életén keresztül. Óhatatlanul belépünk ezzel a személyes bizonyágtételek, megszólalások területére, miköz-

ben a tudományos és a társadalmi környezet még csak alakulóban van az általunk felvetett kérdések tekintetében. Igen, olyan részleges tudományos eredményekre építhetünk, amelyek ráadásul gyakran manipuláltak, tendenciózusak. Igen, olyan társadalmi környezetben szólalunk meg, amely nem áhítja a múlttal való tisztázó szembenézést, s ezzel tág teret ad a közéleti manipulációra.

Ha a totalitárius rendszerek és az egyházak viszonyáról van szó, egészen összetett háttérrel kell a szemünk előtt tartanunk: kifelé tágitva látnunk kell a testvéregyházak küzdelmeit hazánkban (hiszen ezek egy tudatos állami, illetve pártpolitika részeit jelentették), a szocialista országok testvéregyházainak és az egyházi világszervezeteknek a helyzetét (hiszen a szocializmus globális rendszer volt), sőt a totális természetű diktatúrák és ideológiák egymással sok vonásban rokon összefüggéseit is a 20–21. században. Azt is világosan kell látnunk, hogy ha az egyház és a szocialista állampárt viszonyáról van szó, akkor nem két egyenrangú, sőt nem is egy kapcsolati szinten álló félről beszélünk. A diktatúra egy időszakra jellemző politikai adottság, amely az egyház és az egyháztagok életét is alapvetően befolyásolja.

„Alkalmazkodás és ellenállás között” – az OLMK megfogalmazásában. A szocialista diktatúra tudatosan terve-

¹ Az OLMK által meghatározott téma: Alkalmazkodás és ellenállás között – egyházunk és a szocialista állam viszonya, annak hatásai.

zett, ideológiai és társadalmi alapú harcban állt az egyházzal. Ha ez bizonyos vonásaiban és intenzitásában korszakosan változott is 1948 és 1990 között, alapvető célja világos volt és maradt: az egyház megtörése, a bizalmi, emberi kapcsolatok szétzilálása. A korszakos változások éppúgy tényszerűek, mint a változatlan ideológiai célkitűzés.

A téma feldolgozásában szinte természetesen adódnak a lehetőségek. Közelíthetünk személyek felől – a hitvalló *Ordass Lajos* püspök élete szinte az egyetlen kellően feldolgozott forrásunk, rálátásunk van például *Túróczy Zoltán* püspökre, a legtöbb szereplő kellően árnyalt és tényszerű bemutatása azonban – gondolok itt mindenekelőtt például *Káldy Zoltán* püspök ellentmondásos pályájára – még nem áll rendelkezésre. Személyes, szubjektív megközelítéseket és visszaemlékezéseket találunk a *Nem voltam egyedül...* kötetekben is. Ugyanakkor meglehetősen egyoldalú tükröt tart elénk a közelmúlt állambiztonsági összefüggéseinek vizsgálata, hiszen az sokszor bizonytalan alapokra építve csak szűken kiválasztott szempontokat

tart szem előtt. A vitathatatlan példaképek bemutatásán túl tehát könnyen tévedhetünk a gyenge lábakon álló ítélezés területére.

Kiegyensúlyozottabb lehetőségeket kínál a kiemelkedő eseményekhez kötött felépítés, amely egyben egyházi életének szélesebb összefüggéseit is jobban fel tudja vonultatni. Egész sor évfordulóra alapozhatunk 2008 és 2009 kapcsán: Ordass püspök bebörtönzése, az egyezmény aláírása, Ordass püspök második eltávolítása 1958-ban, az 1984-es budapesti LVSZ-világyűlés, vagy éppen az ÁEH felszámolása 1989-ben. Ezekhez kapcsolódó cikkek jelentek meg az egyházi sajtóban is (*Evangélikus Élet*, *Keresztyén Igazság*, *Evangélikus Naptár* stb.), pályázatok hívtak fel pályamunkák készítésére, ezek legjobbjai reménység szerint hozzáférhetőek lesznek. Legbiztosabb kézzel mégis akkor nyúlhatunk a téma bemutatásához, ha néhány forrást is idézünk, elemzünk. Minél több mozaikból áll az általunk vázolt összkép, bizonyára annál jobban megmutatkoznak majd a korszak főbb jellegzetességei is.

Szempontok Pál teológiájához¹

C SERHÁTI SÁNDOR (ID.)

A javasolt LMK-téma így hangzik: „Pál apostol teológiája”. Aki már belefogott egy így megjelölt vállalkozásba, az tapasztalhatta, milyen beláthatatlan szellemi tartományt kellene meghódítania, s egyúttal milyen kemény fába vágta fejszéjét. Legyünk hát szerényebbek, s elégedjünk meg jelen esetben *Pál teológiájának megítélésével*.

Ez pedig nagymértékben függ attól, ahogy a véleményt alkotó a személyét és egyháztörténeti jelentőségét méltányolja. A témához írt vezérfonal szerint elsősorban arra kellene választ keresni, hogy Pál teológiájával kapcsolatban „milyen eltérő értelmezések fedezhetők fel a felekezetek között”. Valójában azonban – megítélésem szerint – a konfesszionális különbség ezen a téren nem meghatározó. *Kránitz Mihály* katolikus professzor éppen a minap említette egy tévéadásban² Pétert és Pált mint a „két nagy apostolfejedelmet”. A múlt század elején szokás volt úgy jellemezni a katolicizmust mint a „péterit”, a protestantizmust mint a „páli” és az ortodoxiát mint a „jánosi” keresztyénséget. Ha van is némi igazság ebben a felekezeti vonzódás-

ban, egyik keresztyén irányzat sem volna hajlandó száműzni szellemi elődei közül a másik kettőt.

Pál teológiájának, s főként fellépésének megítélése független a vele foglalkozó kutató felekezeti hovatartozásától. Ez persze korántsem jelenti, hogy Pált osztatlan elismerés övezi. Leveleiből kivehető, már a korai keresztyénségben mennyire *megosztotta* személye és munkássága a közvéleményt, és ez a helyzet azóta sem változott. Érdemes ezen a ponton *Bornkammot* idézni: „Pálnak és az általa képviselt üzenetnek az értékelése ősrégi gondot jelent. Már az apostol életében is voltak olyanok, akik megkérdőjelezték apostoli mivoltát, és az evangélium megrontóját látták benne. A korai egyház története folyamán a róla alkotott ítélet továbbra is ellentmondó volt... Emiatt évtizedeken át agyonhallgatták.”³ Ugyanakkor „a történelem meghatározó fordulóján egyesek (Augustinus, Luther, Barth) az ő teológiájára építettek, így lett az a teológiai és egyházi megújulás forrásává.”⁴

³ Bornkamm, Günther: *Paulus*. 4. Aufl. Kohlhammer, Stuttgart, 1979. 235. o. /Urban Taschenbücher, 119./

⁴ Schnelle, Udo: *Paulus. Leben und Denken*. de Gruyter, Berlin, 2003. 1. o. Érdemes megjegyeznünk, hogy újabban jeles filozófusok Pál eszkatológiáját igyekeznek radikális messianizmusuk igazolására felhasználni, amint ezt Gémes István tanulmányából kivehetjük (Pál filozófusmérlegen. *Koinonia*, 73. szám. 2008. 6–12. o.).

¹ Az LMK-téma teljes címe: Pál apostol teológiája. Eltérő értelmezések a felekezetek között. (A római katolikus egyházban 2009 Pál apostol éve lesz.)

² *Isten kezében*, Duna TV, 2008. 12. 13. 12:05.

Más meg gondolásból ugyan, de a Szentírás kritikai vizsgálata nyomán Pál megítélése – főként a „történeti” Jézus és az apostol viszonya tekintetében – szintén kibékíthetetlen ellentétekbe torkollott. Voltak, akik Jézus ügyének megrontóját, mások pedig „a keresztyénségnek azt a tulajdonképpeni megalapítóját látták benne, aki megváltást kínáló vallást formált belőle”.⁵ Mindenképpen jogosnak tűnik a *David Wenham* könyvének címében megfogalmazott tanácsalanság: „Vajon Pált Jézus követőjének kell-e tekintenünk, vagy pedig a keresztyénség megalapítójának?”⁶ Még bonyolultabbá válik a helyzet, ha azt vizsgáljuk, milyen irányba tolta el Pál Jézus ügyét. Ahogy mondani szokták: rejudaizálta-e, vagy pedig a hellén szellemiségbe oltotta be? Ha valaki nem rest, mindkét álláspontot alá tudja támasztani a páli életműből.

Ez a páli teológiát körülvevő zűrzavar nehézzé teszi a helyzetünket, de azért nem kell feladnunk a reményt a tisztázódásra. Csak szélnek kell eresztenünk a Pállal kapcsolatos előítéleteinket, és oda kell figyelnünk arra, amit maga Pál mond. Másképpen: a véleményalkotást meg kell előznie a lelkiismeretes exegézisnek. Akkor fel fogjuk ismerni, hogy Pál ugyan sok építőkövet felhasznál teológiájának kifejlesztésénél, egyebek között ószövetségi bibliaismeretét, az ősegyházi tanításbeli, a himnikus hagyományt, korának kultúrájában való tájékozottságát, de legfőképpen személyes tapasztalatait. Leveleinek döntő pontja in hivatkozik a damaszkuszi eseményekre (Gal 1,15kk; 1Kor 15,9kk; 2Kor 11,30kk). Többek között a kegyelem kizárólagos szerepéhez, a szeretet meghatározó voltához való ragaszkodás az új ember életében erre a váratlan fordulatra vezethető vissza.

a) Mindenekelőtt meg kell keresnünk Pál teológiai nézeteinek *origóját*. Pál rendszeresen gondolkodó teológus. Mindig a középpontból vezeti le a választ még a legtávolabb eső kérdésre is. Ez a *középpont* minden bizonnyal maga a feltámadott Jézus, az élő és eljövendő *Úr Krisztus*. Ő pedig éppen azért válhat minden teológia meghatározó közepévé, mert egyedül általa jöhet létre az élő, felszabadító kapcsolat Istennel. Pál teológiájában Krisztus ennek a célnak rendeli alá magát. Megváltó műve egyrészt azon alapul, amit megtett értünk, másrészt pedig azon, amit a vele vállalt és az egyház testében átélhető sorsközösség nyújt.

Pál már ebben a korai időben tud a Szentháromság mindhárom személyének szerepéről az ember üdvösségében, de a három szereplő belső életét és egymáshoz való viszonyát még nem a későbbi zsinatok szellemében határozza meg (1Kor 15,28). Számára a Krisztusban elnyert istenismeretben mindennél fontosabb, hogy a kezdeménye-

ző, döntő lépést a megbántott Isten teszi a bűnös ember felé (Róm 5,8), megmagyarázhatatlan szeretetből.

b) A Pálra vonatkozó kutatásban sokat beszéltek Pál teológiájának fejlődéséről. A rendelkezésünkre álló páli iratokból nehéz ehhez egy minden kétséget kizáró vázlatot megszerkeszteni. Azonban ha a leveleket keletkezési sorrendbe állítjuk, valami feltűnőt mégis észrevehetünk. A korai iratokban Pál a „kereszt igéjében” (1Kor 2,1–3) véli megtalálni azt az „archimédeszi pontot”, amelyen minden teológiai állítás megfordul. Mondhatnánk így is: maga a Krisztus-esemény válik meghatározóvá. A Galata levéllel kezdődően egyre több szó esik *Isten igazságáról* és a megigazulásról (2,15kk), tehát a Krisztus-esemény következményéről, míg azután a Római levélben e körül forog a gondolatmenet. Mégsem hiszem, hogy új teológiai felfogásról beszélhetünk. A megigazulás kérdéseit feszegető okfejtések minden bizonnyal Istennek a Krisztus keresztye eseményében megnyilvánuló irtalmára támaszkodnak a judaista agitáció érdemszerző kegyességével szemben.

c) Nem érthetjük meg Pált eszkatológiai szemléletének ismerete nélkül. Számára a „most”, a jelen válik meghatározó jelentőségűvé (2Kor 6,1–2). Most élünk Krisztusban, most vagyunk a színe előtt. De akivel dolgunk van, az nem más, mint aki Palesztina útjait róttta, és aki eljön hatalmának teljében. Ezért az ember életében van, ami már nem tér vissza, és van, ami még nem jött el. Nem élhetünk úgy, mintha mi sem történt volna, de úgy sem, mintha már mindennek birtokában volnánk. Pál ezt a bonyolult ket-tősséget igyekszik következetesen érvényesíteni (1Kor 7,29kk).

d) Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, amit Pál a Krisztusban elnyert új élet titkáról elárul. Először: amit Isten elvár az övétől, azon alapul, amit Isten tesz az emberért. Az „Aufgabe” a „Gabe”-ből⁷ következik – mondja a német (Gal 5,6). Másodszor: a Krisztus uralma alatt folyó életnek egyetlen törvénye van, ez pedig *a szeretet általa adott mintájának* követése (1Kor 9,21; Gal 6,2).

Az előbbieken túlmenően nem egy fontos szempontot kellene még figyelembe vennünk. De talán ennyi is elég, hogy ráérezzünk a feladatra. Viszont semmiképp ne nézzünk úgy a megadott szempontokra, mint egy tasak levesporra, amelyet csak fel kell hígtanunk, s máris kész a minden hiányt pótló étel. Tovább kell lépnünk. Erre pedig számtalan lehetőség kínálkozik. Minden valamirevaló bibliai teológiai szótárnak, újszövetségi teológiának vagy kommentárnak van *tárgymutatója*, amelyben a megfelelő címző a kérdést tárgyaló oldalakhoz irányít.

⁵ Bornkamm 1979, 234. o.

⁶ Wenham, David: *Paul: Follower of Jesus or Founder of Christianity?* Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids/Cambridge, 1995.

⁷ Aufgabe – feladat; Gabe – adomány

A társadalom keresztyén életvitelre térítése¹

500 éve született Kálvin

REUSS ANDRÁS

A protestáns egyházak közös, nagy jubileuma Kálvin születésének 500. évfordulója. Ő a reformáció kikerülhetetlen alakja, akire a római katolikus Szántó Konrád is úgy tekint, hogy krisztológiája és egyháztana a katolikus egyházat bizonyos önvizsgálatra készíti.² Az evangélikus Karl Heussi is kiemeli nagy jelentőségét, az általa indított mozgalom hihetetlen vonzerejét egész Nyugat-Európában.³ Értékelésében nem fukarkodik az elismeréssel, de elmarasztalásának is hangot ad: „Kálvin mélyen vallásos és világos gondolkodású reformátor volt, de kicsinyesebb, rugalmatlanabb Luthernél.”⁴ És: „Kálvin a reformáció epigonja volt. Elsősorban Luthertől merített, akinél egy emberöltővel fiatalabb volt, de később Melanchthontól, Zwinglitől és Bucertől is. Vallási felismeréseinek mélységét tekintve nem volt mindenben Lutherhez fogható, de felülmúlta őt rendkívül erős akaratával. A teológiai problémák végiggondolása során éles elmével, bátran vonta le a végkövetkeztetéseket, és hajlíthatatlan akarattal formálta az emberek életét saját felfogása szerint. Ezzel a protestantizmusnak azt a változatát hívta életre, amelyben a katolikus egyházzal szembeni ellentét a legtisztább formában jutott kifejezésre. Világtörténelmi jelentőséggel bírt, hogy Kálvin éppen akkor lépett színre, amikor a katolikus egyház újból megerősödött, és megsemmisítő csapásra készült az evangéliumi mozgalom ellen. A következő évtizedeket Kálvin és Loyolai neve fémjelezte.”⁵

Egyetlen előadás nem kínál elég teret sem Kálvin egész fordultatos életének bemutatásához, amelyet ő maga Istennek áldozatul adott életnek tekintett,⁶ sem ettől elválaszthatatlan teológiai gondolkodásának és szervező munkájának megtárgyalásához. A gazdag irodalomból megemlíthető: Th. Béza: *Kálvin János élete* (Kálvin Kiadó,

1998); J. Cadier: *Kálvin. Egy ember Isten igájában* (Ref. Zsinat, Budapest, 1980); O. Chadwick: *A reformáció* (Osiris, 1998), 77–90. o.; A. E. McGrath: *Kálvin* (Osiris, 1996); Nagy Gy.: Kálvin (*Lelkipásztor* 1959/10. 607–619. o.; 1959/11. 651–657. o.). Kálvin teológiájának megismerése szempontjából alapvető a legelső (1536) és a Kálvin életében utoljára megjelent 1559-es *Institutio* szövege, amelyek teljes magyar fordításban elérhetőek. Az előbbinek 1936 után 1995-ben kiadott utánnomásához fűzött, igen gondos tanulmány Péter Miklós, Révész Imre és Vasady Béla tollából figyelmet érdemel.

Az ajánlott dolgozati téma a kálvini életműből – a közvélemény előtt gyakrabban emlegetett predestináció- vagy úrvacsorátant mellőzve – közélet és teológia összefüggését ragadja ki. Olyan kérdéskör ez, amely nemcsak a kálvinizmus társadalmi hatása iránt érdeklődőket (*Max Weber*, marxisták) foglalkoztatta, hanem egyházi oldalról is számos esetben gondolták alkalmasnak a kálvinizmus – a lutheranizmusénál magasabb fokú – társadalmi progresszivitásának bizonyítására. Maga a probléma, tudniillik hogy miként érhető el az egyháztagoknak a keresztyén hithez méltó életvitele, és hogy miként formálhatja a keresztyénség a körülötte levő társadalom erkölcsét, az egész keresztyénséget érintő kérdés. Kálvin sajátos megoldást kínált, amely egyrészt kétségtelenül személyiségével magyarázható, de nem kevésbé hitbeli elkötelezettségével, másrészt teológiai felfogásával. Nézetei az 1536-os *Institutio* 1. (törvény és evangélium) és 6. (szabadság, egyházi hatalom, állami kormányzat) fejezetéből, továbbá az 1559-es *Institutio* negyedik könyvének 11. (az egyház törvényező hatalma) és 12. (egyházi fegyelem), valamint 20. (a polgári kormányzat) fejezetéből ismerhetők meg. Az életrajzok képet adnak arról, hogy ezeket a nézeteket miként igyekezett Genfben megvalósítani. Elképzelései nem valósultak meg maradéktalanul sem Genfben, sem másutt, a későbbiekben sem. A genfi városi tanácsnak 1541 és 1564 között – jelentős részben erkölcsi vétség miatt – hozott 58 halálos ítélete⁷ azonban legalábbis súlyos kétségeket ébreszt: vajon ez a leghelyesebb út? Vasady Béla és Nagy Gyula említett tanulmányának megfelelő részein túl e témával foglalkozik még néhány figyelemre méltó tanulmány: E. Busch: Kálvin és a

¹ A téma OLMK által megadott címe: A közélet és a teológia kérdései (500 éve született Kálvin).

² Szántó Konrád: *A katolikus egyház története*. 2. köt. Ecclesia, Budapest, 1985. 77. o.

³ Heussi, Karl: *Az egyháztörténet kézikönyve*. Osiris, Budapest, 2000. 82. § a.

⁴ Uo.

⁵ Uo. 83. § a. Kiemelés az eredetiben.

⁶ 1540. október 24-én kelt levele szerint (*Cor mactatum in sacrificium offero*), idézi Nyilas Zoltán in: *Kálvin mozaikok – tanulmányok a nagy reformátor életéről és munkásságáról*. Pápai Református Teológiai Akadémia, Pápa, 2000. /Acta Theologica Papensia, 3./ 70. o.

⁷ Szántó 1985, 73. o.

demokrácia. *Theologiai Szemle*, 2004/3. 153–165. o. Gálfy Z.: Kálvin Ordonnances-i és a theokrácia. *Theologiai Szemle*, 1994/5. 274–279. o. G. Locher: Luther – Zwingli – Kálvin. *Theologiai Szemle*, 1984. 321–327. o. Niesel, V.: Kálvin teológiája; Rodgers, R.: Kálvin János intellektusa, műveltsége és hatása. *Theologiai Szemle*, 1995/3. 126–129. o.

E háttér adhat alkalmat annak megfontolására, milyen alternatívát lát és alkalmaz a lutheranizmus vagy a római katolicizmus, s hogy ezek teológiailag hogyan értékelendők.

Házaspárok és családok kísérése¹

BENCE IMRE

Ennek a lelkipozíciójú jellegű LMK-témának a feldolgozását nem egyszerűen előadás formájában ajánlom. Sokkal eleve- nebb lehet a téma feldolgozása esetmegbeszélések és -meg- jelenítések által. Ebben az esetben mindenképpen szükség van olyan kontrollszemélyre, aki (lehetőleg nem lelkész) szak- értőként segíteni tudja az LMK közösségét a helyes megol- dások keresésében és a megjelenített esetek kiértékelésében. A címet azonban mindenképpen helyesen kell érteni.

Mit jelent az intimitás?

Egy lelkipozícióval kapcsolatos alapvetően komolyan kell venni: csak addig mehetek be a másik életébe, ameddig be- engednek. Ez azt jelenti, hogy az emberek életének az a ré- sze, amelyet megosztanak a lelkipozícióval, mindenkép- pen az intimitás területéhez tartozik. Ha egy férj vagy egy feleség így panaszkodik: baj van a társammal, már egy ilyen mondat is arra enged következtetni, hogy be akarnak hívni arra a területre, amely különben érinthetetlen, és éppen ezért intim területe egy házasságnak. Az intimitás határa minden ember számára máshol helyezkedik el. Van, aki egy egyszerű családlátogatás alkalmával is teljes nyitottsággal mutatja meg a lakását és benne még a hálószobáját is, s a belső érzéseiről minden gát nélkül tud beszélni, más pedig a gátlásai miatt nem mer feltárulkozni. Házaspárok vagy családok gondozása esetén arra is figyelni kell, hogy a két (vagy több) családtag intimitásküszöbe is máshol helyezke- dik el. Ezért tehát a lelkipozíció csak igen nagy tapintattal és elsősorban sok hallgatással, a meghallgatás nyitottságával kell hogy kezeljen minden egyes esetet.

Az intimitás leple alá elsősorban a szexuális élettel kap- csolatos kérdésköröket és/vagy azokat a lelki kérdéseket

soroljuk, amelyek összefüggésbe hozhatók a nemiséggel és a szexualitással. Ezeknél a kérdéseknél figyelni kell arra, hogy kinek meddig terjed a kompetenciája, hiszen olykor a házasságban vagy a családban jelentkező problémák ol- dásához valóban pszichológusra, mentálhigiénés szakem- berre vagy akár szexológusra van szükség. Nem lehet min- den problémát a „Jézus szeret” szósszal leönteni.

Az intim témák érintésénél a lelkipozíciónak külön figyelnie kell arra, hogy a beszélgetésben soha ne „nyomul- jon” erőszakosan; csak a maguktól felhúzódó redőnyök mögé tekinthet be. S a foszlányaiban feltárt probléma kap- csán ne induljon be a fantáziája, nehogy a fantáziája szü- leményei kerüljenek a valós probléma helyére. Külön kér- déskör az ellenkező nemű klienssel való kapcsolat, hiszen ahol a segítségért kiáltanak, ott a megsebesített kiszolgál- tatottsága vagy segítség utáni vágya olykor – éppen az in- tim kérdések megosztása által – olyan falak leomlását sür- geti, amely már nem a hivatásból fakadó segítség irányá- ba mehet el.

Mit jelent a kísérés?

A lelkipozíció munkája egyik legizgalmasabb kérdése a fo- lyamatosság. A lelkesi szolgálat sokszínűsége és sokoldalú- sága miatt olykor ezt a legnehezebb megvalósítani. Az a kér- dés, vajon mennyire tudjuk reálisan felmérni azt, hogy mi- kor van szükség egy (talán csak egy beszélgetésből álló) „to- vábbblendítésre”, s mikor folyamatos segítségre. Értelemszerű, hogy ha lelkészként folyamatosan ott vagyunk egy gyüleke- zetben, és jól ismerjük a családok életét, akkor könnyebb magunkban tisztázni ezt a kérdést. Azt is végig kell gondol- ni, hogy mikor „veheti le” a kezét egy lelkipozíció gondoz- zottáról. Hiszen a mi szolgálatunk nem szolgálat, ahol a „fi- zetett kezelése után” nincs több dolgunk a hozzánk fordul- lóval. Hol vannak azok a pontok, amikor a lelkész kimond- hatja: már nem tudok segíteni? S ki lehet-e mondani azt, hogy ezzel a problémával többé ne forduljanak hozzám?

¹Az LMK-téma teljes címe: Az intimitás tiszteltetésével a házaspárok, családok kísérése, közös útkeresés, vizsgálat, szeretetből fakadó figyelemztetés (Fil 2,1–4).

A szeretetből való figyelmeztetés kontra meghallgatás

A lelkigondozónak elsősorban hallgatni és meghallgatni kell. Ebből fakadhat a megértés és az együttérzés. A tanácsok osztogatása sohasem ajánlott, hisz a megoldást keresőknek nem kész válaszokra van szüksége, hanem arra, hogy maga megtalálja a kiutat élete labirintusából. A szeretetből való figyelmeztetés azonban mégsem hallgathat el az ajkunkon. Mert ez nem egy megoldás kínálását jelenti, ha-

A látogatás¹

BENCZE ANDRÁS

A dolgozat keretében szükséges volna meghatározni a látogatást mint lelkigondozói módszert. A lelkigondozás területén jellegzetesen keresztény műfaj a lelkipásztori látogatás. Látogatáskor a lelkész mozdul ki megszokott környezetéből, a lelkigondozás pedig zömmel a lelkigondozó „műhelyében” folyik. Ennek megvan az oka. Fontos, hogy mi se keverjük össze a két műfajt. Viszont azonos a kettő például a lelkészi titoktartás szempontjából.

Nemcsak szép, hanem hasznos lehetőség bibliai hátteret találni a látogatás tanulmányozásához. A látogatásra több bibliai példát látok: az egyik az elveszett bárány példázata, amelyet Máté evangéliuma szerint Jézus a gyülekezeti közösségre tekintve mond el. Az „elveszett bárány” után induló lelkész követi Jézus rendelését és példáját. A másik bibliai alap az apostolok – elsősorban Péter apostol – személyes lelkigondozása. Péter betért Simon tímár házába, Kornéliusz századoshoz, elment Dorkászhoz (avagy Tábitához, magyarul: Zergéhez). Ő tehát valóban látogató utakra indult. S a látogatás lényegének megfogalmazásában segít az emmausi tanítványok története, ahol a vendég – Jézus – lett a házigazda.

Érdemes volna egyháztörténeti szempontból is megvizsgálni a látogató szolgálat történetét. Erős a gyanúm, hogy a 20. század eleji ébredést követően a diakonisszák végeztek jelentősebb számú látogatást. A diakonissza anyaházak megszüntetése után – és természetesen az egyházi élet visszaszorítását követően – a lelkészek vették át ezt a szerepet.

nem azt, hogy a veszélyektől és a rossz, fájdalmat okozó lépepektől tudjuk megkímélni a kísért családot vagy személyt. Ebben az esetben – látásom szerint – nagyon sokat számít a lelkész hitelessége, tapasztalata és érettsége.

A címben felvetett kérdéstről mint egyházunk és gyülekezeteink hiányjelenségeiről is beszélgethetnénk, de mint a bevezetőben írtam, az esettanulmányok és szerepjátékok a helyes kérdezési és viselkedési formákat jobban belénk égetik.

Magam – mint botcsinálta lelkigondozó – nagyon várom a téma LMK-n való feldolgozását.

Gyűjtjük össze a látogatásnak mint lelkipásztori szolgálatnak a sajátosságait. A magam részéről ajándéknak tekintem, hogy akihez betérhetek, az megkínál életének egy szeletével. Tudom, hogy az előre megbeszélte látogatások alkalomával nemcsak az élete egy szeletével, hanem süteményének egy szeletével is megkínál, s ezzel talán éppen életét akarja takarni előlem. Nem baj. Nem várostromra indulok, hanem arra, hogy közösséget vállalok a háziakkal.

Látogatáskor nem élek vissza azzal a helyzettel, hogy ő nem menekülhet (nem tessékkelhet ki az ajtón, nem állhat fel, hogy mennie kell), ezért annak örülök, amit önként és szívesen ad nekem magából (idejét, gondolatait, témáit). Annak örülök, hogy életének tanúja lehetek, hiszen látom bútorait, sok esetben a családi fotókat, a könyvei egy részét.

Mégis: ő van otthon, én pedig vendég vagyok. Sok bizonytalanságot okozhat ez: ő papucsban van – levegyem-e vizes talpú cipőmet, hová üljek, miként jelezzem udvariasan, hogy kapcsolják le a tévét, zavarja-e az együtt lakókat vagy a szomszédokat, ha éneklünk, és viszont: nem zavarnak-e meg minket áhítatunk közben stb.

Gondoljuk végig ezért, milyen célból látogatunk. Vannak szinte kötelező látogatásaink a *kazuálék*hoz kapcsolódva: keresztelő előtt, temetéshez kapcsolódóan, konfirmáció előtt, presbitereknél legalább a megválasztásuk körüli időben.

A nagyünnepek táján azok is szeretnének *úrvacsorát* venni, akik lakáshoz kötöttek. Illő, hogy ne feledkezzünk meg azokról, akik valaha rendszeresen jártak templomba, de öregségük miatt elmaradtak. Lelkészváltás esetén különösen fontos ehhez a gyülekezet segítségét kérni és megnézni az előző lelkészi naplók látogatási bejegyzéseit.

Látogatásaink jelentős részének célja a kapcsolatfelvétel. Így is nevezhetjük ezeket: *missziói látogatások*. A más-

¹ Az LMK-téma teljes címe: Lelkészi látogatás. Hogyan lehet a mai bezárt ajtókon bejutni? Szíves fogadás vagy kényszer?

honnán odaköltözöttek közül kevesen jelentkeznek maguktól, inkább lelkészársaink vagy szomszédjaik, munkatársaik jelentik őket nekünk.

A folyamatos *lelkigondozás* helye inkább a lelkészi hivatal. Mégis vannak esetek, amikor az otthon alkalmassabbnak tűnik. A lelkigondozás körébe tartozik az is, ha valaki megbántódása vagy valamilyen félreértés miatt marad el, őt keressük fel és vezessük vissza a közösségbe. Jó, ha a lelkész is tud bocsánatot kérni.

Látogatásra kétféleképpen indulunk: vagy *meghívunk*, vagy *mi jelentkezünk be*. Egyre kevesebb lehetőség van arra, hogy váratlanul érkezünk valahová. A bejelentkezés nemcsak időpont-egyeztetést jelent, hanem a látogatásunk célját is illik közölni. Ugyanígy fontos a hívásnál is tudnunk, miért várnak, és mit várnak tőlünk. Az időpont és a cél rögzítésére való a lelkészi naptár. Ilyenkor elkérem a telefonszámot is, és nem szégyen a pontos címet sem megtudakolni.

Többször észrevettem, hogy azért nem mernek hívni, mert túl elfoglaltnak gondolnak. Azóta törekszem arra, hogy jelezzem: a látogatásra *biztosan találunk időpontot*. Olyan időt, amikor tényleg ráérek, és nem a következő feladatommal foglalkozom már gondolatban. Ezért nemcsak a találkozás kezdetét, hanem annak várható végét is érdemes előre egyeztetni.

Ha látogatóba érkezem, mindig készülök valami *kis ajándékkal*, tényleg aprósággal: ígéslap, finn káté, egyházi újság van nálam. És készülök arra is, hogy legyen mondanivalóm a háziak számára. Hiszen nem a lelkész valójában a meghívott, hanem személyében – bár talán túl merész ez a gondolat – maga Jézus.

Gondoljuk végig, visszautasíthatjuk-e, ha valamivel *megkínálnak*. Előre megbeszélt látogatáskor a vendéglátó ezzel készült a találkozásra. Ha elutasítom, készülését utasítom vissza. Vajon mi ér többet: elveimhez való ragaszkodásom (nem ezért jöttem, én antialkoholista vagy vegetá-

riánus vagyok), vagy az a jelzés, hogy közösséget vállalok vendéglátómmal? Hogyan lehetne jelezni, hogy többre vágyom, mint a süteményre és kávéra: idejére, gondolataira, őszinteségére tartok igényt?

Végül érdemes figyelmet szentelni az *önellenőrzésre* is. Apáink nemzedékében gyakran előfordult, hogy egy-egy lelkész évente háromszáznál több alkalommal is látogatott. Tudom, nem a statisztikának kell eleget tenni. A statisztika legfeljebb biztat, rendet tart – mert látogatni mindig van kit.

Ehhez tartozik, hogy végiggondoljam: kaptam-e valamit a látogatáson keresztül. Ha nem kaptam, valószínűleg nem is adtam semmit. Vajon formálják-e látogatásaim az igehirdetésem? Vajon nem az igehirdetésben akarok-e a látogatáskor feltett kérdésre válaszolni?

Különösen faluhelyen fontos odafigyelni arra, hogy látogatásaink során ne váljunk hírforrássá. Se az igehirdetésben, se látogatáskor ne kerüljön szóba az, amit máshol hallottunk vagy mondtunk.

Mennyire határozza meg látogatásaimat a szakmai (lelkigondozói, lelkipásztori) felkészültség? Ma már magyarul is elérhető bőséges irodalom. Mi akadályoz abban, hogy látogassak, hogy a gyülekezetbe, alkalmainkra hívogassak?

Az előadónak és a beszélgetésben résztvevőknek kívánom, hogy az elhangzó előadások és megbeszélések valódi munkatársi alkalmak legyenek.

Ajánlott irodalom

Hézszer Gábor: *Pásztori pszichológia*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1991.

Vető Lajos: *Tapasztalati valláslélektan*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1966.

Wikström, Owe: *A kifürkészhetetlen ember*. Ford. Széchezy Orsolya. Animula, Budapest, 2000.

A krízishelyzetbe került ember lelkigondozása

JOÓB MÁTÉ

Ráhangelődés

Először – két-három fős kiscsoportokban – gyűjtsük össze azokat az élethelyzeteket és eseményeket, amelyekkel kapcsolatban a krízis kifejezést használjuk. Ezt követően az előadó csoportosítsa a válaszokat plénumban akár a következő felosztás szerint. Célszerű a krízisfelosztást egy csomagolópapíron vagy projektor segítségével megjeleníteni:

- Normál fejlődési krízisek*: például serdülőkor, ifjúkor, házasság, szülés, idősor, klimax, Jung: életközépi válság.
- Szituációhoz kötött krízisek*: például balesetek, gyász, munkahely elvesztése.
- Belső, intrapszichés krízis*: szuicid krízis.
- Krízismátrix*: fejlődési és szituációhoz kötött krízis egybeesése.

A ráhangelődés célja annak felismerése, hogy mennyi-

re összetett fogalom a krízis. Akár pozitív, örömteli változásoknál is számolnunk kell a krízissel.

Kérdés: vajon hova sorolható a vallásos/hitbeli krízis?

Fogalmi tisztázás

A *krízis* görög eredetű szó, annyit jelent: *változás, válság, döntés, fordulópont*.

Caplan (a krízisirodalom egyik legismertebb összefoglalója) definíciója: olyan állapot, amely akkor következik be, ha a személy fontos életcéljai megvalósítása közben akadályokba ütközik, amelyeket a problémamegoldás szokásos módjával egy ideig nem tud leküzdeni.

A krízis mélységét nem a külsőleg elszenvedett trauma nagysága határozza meg, hanem a személy aktuális lelkiállapota, stabilitása, érzékenysége. Egy kielezett lelkiállapotban lévő személy képtelen szembenézni olyan eseménnyel, amely számára fenyegető. Szorong, regresszióba kerül, gyermeki kiszolgáltatottságot él meg. A fenyegető eseményt sem megoldani, sem elkerülni nem tudja, így élete központi kérdésévé válik. Problémamegoldási módszerei csődöt mondanak.

A krízisről általában

A *krízis kiváltója* lehet *veszteség* (tárgyvesztés), lehet *konfliktus* (a személyiségben ellentétes belső követelmények állnak egymással szemben, például vágy és morális követelmény). Az egymással harcban álló igények, szükségletek ütköztetésénél, az ellentétes erők harcában a személy gátlódik (például életkori krízisek).

A *krízis lefolyása* hasonlít a tárgyvesztés folyamatához. A veszteség sokkolhatja a klienst. A krízis kimenetele nagyban függ attól, milyen gyorsan reagál a kliens a veszteségre. Minél rövidebb a sokkfázis, annál nagyobb az esély a kilábalásra. *Ha a veszteség tudatosul, a megoldás felé mozdul el a krízis*, és felszínre törhetnek a korábban jól bevált problémamegoldó módszerek. Ez vagy elvezet a probléma megoldásához, vagy a végső fázisban súlyos dezorganizációt eredményez.

A *krízisben rejlő lehetőségek*. A krízis veszély, de egyben esély is. Krízisbe bárki kerülhet. Ilyenkor megjelennek a lelki egyensúlyvesztés jelei, de az érzelmi és viselkedési zavarok nem patológiásak. Hat–nyolc hétig tart, olyan átmeneti időszak, amely a megnövekedett pszichés sérülékenység veszélyét hordozza magában. Ugyanakkor ez az állapot lehetőséget kínál a személyiség fejlődésére is. Ha a krízis megoldódik, kreatív és produktív. A hosszan meg nem oldódó krízis azonban személyiségkárosodást, psi-

chotikus reakciót és lelki betegséget eredményezhet. A meg nem oldott krízis véghelyzete az összeomlás.

A destruktív kríziskimenetel: az öngyilkosság

Az öngyilkosságot és az arra tett kísérletet azonos lélektani konstelláció előzi meg, a preszuicidális szindróma, amelyet *Ringel* ír le. Három lényeges jegye:

Fokozódó beszűkülés: a személy külvilág felé mutatott érdeklődése csökken, érzelmileg beszűkül, értékvilága beszűkül. Kapcsolatai, értékei megváltoznak.

Agressziógátlás: kifelé gátolt, saját személye ellen fordított agresszió. A frusztrációt általában ambivalens kapcsolatban szenvedni el, például szerelmi csalódás. Szeretete megakadályozza, hogy az agressziója a szeretett személy felé forduljon. Az indulatnak nincs tárgya.

Öngyilkossági és halálfantáziák: elképzeli saját halálát, egyre erősebb az öngyilkosságra hívó fantázia, egyre több indulati energiát köt meg. Ezt a gócot gyűjtja be az újabb valós vagy vélt sérelem, így következik be a cselekvés.

Az öngyilkossági készletést minden esetben komolyan kell venni.

Krízisintervenció

Kezdetből fogva magát a krízist kell szem előtt tartani, ellentétben számos hagyományos segítő módszerrel. Fontosabb a pillanatnyi problémára figyelni, mintsem a mélyebb, a kora gyermekkori eseményekben gyökerező lelki zavart kutatni.

A krízisintervenció folyamata:

Kontaktus

- A kapcsolat megteremtése (bizalomteljes viszony, aktív érdeklődés, empátia);
- a pillanatnyi helyzet gyors tisztázása;
- a katarzis elősegítése (biztonságos teret adni az erős érzelmeknek);
- a remény felébresztése (felajánlani a kísérést és a probléma lehetséges megoldását a krízisbe jutott problémafeldolgozó képességeire apellálva).

Fő cél

- A jelenlegi helyzet vizsgálata;
- A fenyegetés megállapítása (az adott dilemma tudatossá tétele és szavakba foglalása. A krízisbe jutott csak ennek megtörténte után lesz képes a folyamat további lépéseit is megtenni, és megvizsgálni a rendelkezésre álló erőforrások bevetését).

Leküzdés

- A probléma megoldási lehetőségei;
- Segítség a döntéshez;
- A kapcsolatok hangsúlyozása (további segítő kapcsolatok, közösség);
- A tanultak összefoglalása.

Közös töprengés és összefoglalás

Egy konkrét eseten keresztül, de akár egy elképzelt szituáció segítségével is hasznos lenne végigmenni közösen a krízisintervenció egyes fázisain.

A szenvedő ember kísérése¹

RIBÁR JÁNOS

A dolgozatíróknak tisztelettel javasoljuk munkájukat több kidolgozott részre osztani. Érdemes átgondolni, jobban megismerni a betegek és a haldoklók lélektanát. Természetesen ezt a kettőt is szét kell választani, tekintettel arra, hogy a betegség folyamata (fázisai) még legfeljebb csak elővételezett haldoklás (mint ahogy az egész mulandó élet lényegében ilyen, csak olykor az élet napsugarasabb, mint máskor). Javasolt előbb a betegek és a haldoklók lelkiállapotát felvázolni. Van egy közös pont: a *magányosság*, illetve a *kiszolgáltatottság*. Kísértésnek (próbatételnek) pedig azért tekinthetjük ezt a helyzetet, mert az élet addig megszokott, szilárdnak látszó helyzete ilyenkor teljesen megrendül, meginog, minden kaotikussá, félelmetessé válik, és a kiszolgáltatott embernek támaszra van szüksége. A szenvedő ember általános fogalma nehezen ragadható meg, de saját tapasztalataink alapján is érzékeljük a szükséges feladatot.

Mi a betegség?

Erre a kérdésre nem diagnosztikai választ kell adnunk, hanem meg kell találnunk a beteg személyére szabott lelki gondozói értelmezést. Például a betegség *támadás*. Általános támadás a jól vagy rosszul berendezett életünkkel szemben. S ezt a támadást nekünk – ha lehetséges, egyedül, ha nem lehetséges, akkor segítséggel – ki kell védenünk. Bi-

¹ A témát az OLMK így fogalmazta meg: Beszélgetés betegekkel és haldoklókkal, vagyis a szenvedő ember kísérése. Hogyan hozzuk a Megváltó közelébe őket?

Irodalom

- Ónody Sarolta – Vikár György: A krízis. In: Pavel Magda (szerk.): *Életesemények lelki zavarai*. 1. köt. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet – Párbeszéd (Dialogus) Alapítvány, Budapest, 2005. 149–175. o.
- Switzer, David K.: A kríziskonzultáció folyamata és módszerei. In: Török Szabolcs (szerk.): *Életesemények lelki zavarai*. 3. köt. Semmelweis Egyetem TF – Párbeszéd (Dialogus) Alapítvány. Budapest, 2003. 95–110. o.
- Pfeifer, Samuel: *Pszichiátria és lelkigondozás. Hogyan segíthetünk lelki zavarokkal küzdő embertársainkon?* Koinónia, Kolozsvár, 2000. 105–110. o.

zonyos bástyáinkat meg kell erősítenünk, létünk alapjait felül kell vizsgálnunk. A betegség *veszélyeztetettség*. Milyenképpen építhető ki vagy hol található meg az elrejtettség, a védelem (íme a Krisztushoz vezetés, az elrejtést biztosító bizodalmas hit élménye)? Vagy lehet a betegség saját életvitelünk *kritikája*. Akkor – segítséggel vagy nélküle – léte, helyzete elemzésére, felmérésére, felülvizsgálatára van szüksége a betegnek. Vagy lehet a betegség *figyelmeztetés*, hogy rosszul bánunk önmagunkkal. Minden egyes beteg esetében fel kell mérnünk azt, hogy betegségének mi lehet az „igazi” oka. Mert a valódi okok bizonyára vírusok, bacilusok, fertőzések, de az „igazi” ok keresendő, tekintettel arra, hogy ugyanabban a helyzetben az egyik ember megbetegszik, a másik nem. A megbetegedések oka nem egyszerűen külső fertőzés, kell hozzá a belső, pszichés diszpozíció is. Érdemes a betegségek jelenségét úgy is megközelíteni, hogy bár ez fájdalmas, szenvedésekkel együtt járó tényező, de a személyiség fejlődését segítheti elő.²

Mi a haldoklás?

Ha szakemberek lázasan vitatkoznak is a definíció felett, nekünk, gyakorló lelkészeknek eléggé egyértelmű a helyzet. Egészen természetes módon különbséget tudunk tenni a súlyosan beteg (elővételezett haldoklás) szenvedő és a

² A betegségről szépen megírt könyveket olvashatunk: Elisabeth Kübler-Rosstól *A halál és a hozzá vezető út* (Gondolat, Budapest, 1988), illetve Hegedűs Katalintól *Az emberhez méltó halál* (Osiris, Budapest, 2000).

terminális állapotban levő beteg, vagyis a már konkrétan haldokló között.³

Egyrészt illendő ismernünk – amennyire lehetséges – a meghalás folyamatát, természetesen a rendelkezésünkre álló szakirodalom segítségével. Másrészt ezen a ponton szeretettel javasoljuk Jézus halálának, vagyis a kereszthalál meghalási folyamatának mély figyelemmel kísérését, amint az a Szentírásban olvasható. „Jézus hét szava a keresztfán” – az igei kijelentésen innen vagy túl – egy megrendítő és nem véletlenszerű lélektani folyamatnak is a leírása. Bár nincs szó semmiféle kötelező sorrendről, de érdemes Jézus szavait tanulmányozni, figyelembe venni, általánosságban lefordítva: még az ellenségeiért is imádkozik, szeretteit egymásra bízva, az őt keresőkkel még ott is törődik, pedig átéli az elhagyatottság érzését, a testi szenvedést és szomjúságot, s tisztában van vele, hogy életét/lelkét kinek a kezébe teheti le azután, hogy beteljesedett földi küldetése.

³ Ajánlott irodalom: Elisabeth Kübler-Ross: *Éretté válni a halálra*. Korda Kiadó, Kecskemét, 2002.

Mi a kísértés?

Ebben az esetben: próbatétel? Jellemformálás? Éretté tétel? Olyasmi, amit újra és újra meg kell harcolnunk? Veszedelem, hogy elveszítjük a hitünket?

Mi az igei terápia?

Jól kell érteni: élő igével átítatott lelkipásztori lelkület a betegség mellett – ez valósítja meg az igei terápiát. Régi tapasztalatom ez: időt szakítva leülök a betegség mellé, haldokló mellé. Pár perc csend. Majd látom a reakciót, a jelet, hogy a beteg tudomásul vette Isten szolgájának a jelenlétét. Elfogadó tekintet után szólhatnak meg. Külön fejezetben gondolkozzon el mindenki a beszélgetés menetén.⁴

⁴ Hézszer Gábor: *A pásztori pszichológia gyakorlati kézikönyve*. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995. A beszélgetésről lásd 79–114. o.

Teológiai válaszok az ökológiai krízisre

BÉRES TAMÁS

A legfontosabb feladat: a hozzáállás tisztázása

A teremtés ünnepe címmel a Déli Egyházkerület és a Luther Kiadó gondozásában tavaly megjelent könyv sokszínű értékelése jól mutatja az ember és környezetének kapcsolatára vonatkozó felfogások különbözőségét a lelkesi karban. Ez természetes is, ha figyelembe vesszük, hogy a teológiai oktatásba csak hat-hét évvel ezelőtt került be az ökotológia mint teológiai diszciplína, így azok, akik ennél korábban végeztek (vagy nem vették fel tanulmányi idejük alatt ezt a szemináriumot), egyéni tájékozódásuk, teológiai vénájuk, társadalmi aktivitás iránti elkötelezettségük, hitbeli megújulásra való készségük és személyes helyi tapasztalataik szerint a legkülönbözőbb pontokon kezdhetnek hozzá és a legkülönbözőbb utakon vezethetik le erről szóló teológiai álláspontjukat.

Ahogy minden konzekvens teológia esetében, úgy ebben az esetben is igaz, hogy a mögötte álló teológust az imádság és elmélyülés mellett a kísértés is teszi, vagyis az Istennel való kapcsolat ápolása és a végső alapok folytonos, normatív keresése mellett fokozott mértékben van ráutalva hitbeli igazságainak megmérettetésére is. Ennek a „belső tapasztalat” mellett működő „külső tapasztalatnak”

köszönhetően csak a valósággal való konfrontációt kerülő, eszképiista felfogások formálhatnak a kereszténységben manapság jogos, de – az ember feladatára vonatkozó bibliai szövegek felől nézve – érvénytelen igényt arra, hogy ne vegyenek tudomást a földi környezet eddig természetnek gondolt stabilitásának emberi beavatkozástól való jelenkori veszélyeztetéséről. Nem volna érdektelen emiatt, ha az LMK-kban sikerülne tisztázni azt a kérdést, hogy az evangélikus teológiai szemléletnek megfelelően *milyen közösen kialakítható teológiai attitűd látszik megfelelőnek a kedvezőtlen globális környezeti hatások megsokasodásának korában*. Az alábbiakban felsorolt néhány tipikusnak tekinthető attitűd csak példa, tetszés szerint kiegészíthető a saját vagy megfigyelt további hozzáállásokkal.

eszképiista – „Minél előbb tönkretesszük a világot, annál hamarabb menekülhetünk el innen a mennyországba.”

szektás – „Ha minden és mindenki el is pusztul, kárhozatba is dől, bennünket, kicsiny népét megment majd az Úr.”

fatalista – „Akárhogy is élünk, minden az Úr akaratából történik; ha úgy akarja, élhető marad a világ, ha úgy, akkor meg úgy sincs mit tennünk.”

ignoráns – „A globális környezeti krízis nem hitbeli

kérdés, foglalkozzanak vele a szakértők, mentsék meg a világot a tudósok vagy civil szervezetek, ez az ő dolguk.”

szkeptikus – „Átláthatatlan kérdéstömeg ez, minden mindennel összefügg: gazdaság, társadalom, emberi kapcsolatok stb... nem lehet hol elkezdni a megoldását.”

szolipszista-lemondó – „Talán elkezdeném az életformám megváltoztatását, de mit ér egyetlen csepp a fogyasztói társadalom mély tengerében?”

individuális-burned out – „Ez az új kérdés nem fér bele a régi teológiai rendszerembe; megyek inkább és készülök a vasárnapi prédikációmra.”

individuálisan megoldást kereső – „Ma még elültetek egy almafát: komposztálok, szigetelek, tudatosan vásárolok stb.”

közösségi-elméleti – „A gyülekezet tagjainak tudniuk kell a vonatkozó egyházi nyilatkozatokról, de a gyülekezet ne adjon helyet a környezeti összefogásnak. Tréfás lenne, ha szárazelem-gyűjtő dobozok állnának a hivatalban, vagy ha a gyülekezet tagjai szednének csikket a városi templom környékén a köztisztasági vállalat helyett.”

közösségi-konzekvens – „A hívő ember feladata, hogy gondot viseljen a Földről; a Jézusba vetett hit a Föld és a rajta élők sebeinek gyógyítására indítja a gyülekezetet.”

reformista 1. – „Ezért tart itt az egyház, ahol tart, mert az üdvösség átfogó kérdése helyett már csak a sepregetéssel foglalkozunk.”

reformista 2. – „Ezért tart itt az egyház, ahol tart, mert a sepregetés konkrét feladata helyett csak az üdvösség elvont kérdéseivel foglalkozunk” stb.

„Minden általa és érte teremtett. . .” (Kol 1,16)

A téma feldolgozása előtt érdemes elolvasni a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia tavaly télen kiadott környezetvédelmi körlevelét és a hozzá kapcsolódó kiadványt a teremtett világ iránti felelősségről.¹ A körlevél, amelyet a számunkra is vállalható relatív antropocentrizmus alapszemlélete hat át, az aktuális természet- és társadalomtudományi kérdések bemutatása mellett jó néhány lehetséges bibliai megközelítést is adja a kérdésnek, mielőtt a katolikus dogmatikával egybehangzó morálteológiai érve-

léseit kifejténé.

További megközelítési lehetőségek találhatóak a MEÖT nemrég megjelent, az *Ökumenikus Charta* értelmezéséről szóló füzetében, amely a 9. fejezetben négy különböző megvilágításban tárgyalja a teremtett világ védelme és gondozása iránti felelősségünket.²

A már említett, *A teremtés ünnepe* című kötet³ gondolatait és liturgiai imádságait olvasva világossá válik, hogy a „művelje és őrizze” felszólítás tudatos megélésének szándékához nem szükséges erőltetetten ökológiai tárgyú szentírási igéket keresni, hanem elég arra a kérdésre választ keresni, hogy egy-egy bibliai szövegrész hogyan értelmezhető a négy alapkapcsolatunk egységében (kapcsolat Istennel, a teremtett világgal, benne a többi emberrel és önmagunkkal).

Az evangélikus teológiai hangsúlyok megkeresése

Az ökológiai kérdések teológiai feldolgozására számtalan lehetőség van. A bibliai, történeti, gyakorlati teológia területe mellett az egyházművészet is számos példát nyújt erre. A rendszeres teológiai feldolgozásnál fontos arra figyelni, hogy nem csupán a klasszikus első hitágazatra tartozó témáról van szó. Az evangélium lényegének megfelelően a teremtett világ részeként élő, abban mégis különleges helyet elfoglaló ember a teremtménytársaival együtt, saját feladatát végezve várja az üdvösséget (vö. Róm 8,19–27). Ahogy a megváltás, üdvösség, megigazulás, úgy a Szentlélek értünk mondott „kimondhatatlan fohászkodásai” vagy a remélt új ég és új föld távlatai sem érthetők helyesen a teremtettség egységén kívül. A teremtett világ megőrzése feladatának súlyos krisztológiai, szótériológiai és pneumatológiai vonatkozásai is vannak.

Különösen fontos értelmezési lehetőségek nyílnak meg a jellemzően lutheri teológiai gondolkodás nyomán e témában. Néhány dogmatikai példa: a folyamatos teremtés (*creatio continua*) mint a világ fenntartásának Istentől eredő műve, a teremtettség mint *larva Dei*, Isten együtt szenvedése a világgal, valamint a teremtmények egymásra utaltsága a *compassio* fogalmában.

² <http://oikumene.meot.hu/> Ökumenikus Charta sorozat – Gondolatok a Charta irányelveihez, 39–43. o.

³ *A teremtés ünnepe. Tanulmányok, képek, liturgikus szövegek.* Luther Kiadó, Budapest, 2008.

¹ <http://www.teremtesvedelem.hu/korlevel/korlevel1>

Felelősségünk a nacionalizmus és a vallási önhittség terjedésében¹

OROSZ GÁBOR VIKTOR

A nacionalizmus az integráció olyan ideológiájaként fogalmazható meg, amely egy nagy csoport (náció) iránti lojalitást más csoportokkal szemben abszolút előnyben részesít.² Másként: a nacionalizmus az a politikai magatartás, amely a nemzetnek mint társadalmi közösségnek különösen is nagy jelentőséget tulajdonít. Eszerint az emberiség nemzetekre van felosztva, amelyek egyenként sajátos jelleggel bírnak. A politika oldaláról vizsgálva a nacionalizmust, az államnak a nemzetállam lenne az ideális formája. Tehát a nyelvi és kulturálisan adott nemzeti határok mentén szükséges az államhatárokat meghúzni, valamint minden nemzetnek jogában áll államot alapítani. Hasonlóan az egyes emberhez, az összes nemzetnek joga van létét önállóan és idegen befolyásoltság nélkül meghatározni (autonómia és szuverenitás).³ Hiszen a nemzet olyan szocializációs közösséget testesít meg, amelyhez hozzátartozik az otthonosság biztosítása, a sajátos viselkedésmód, értékkepzetek, vallási beállítódás, életformák és életstílus.⁴

A nacionalizmus négy formáját szokás megkülönböztetni:

A *liberális nacionalizmusra* jellemző, hogy a nemzeti identitásra való törekvés közben nagy jelentőséggel bír az egyenlőség és az egyéni szabadság. Kialakulásának hátterében többek között a francia forradalom öröksége és az angol nacionalizmus eszmeisége áll, miként azt *John Locke* kidolgozta. A hatalom gyakorlása a nép által történik, és az alkotmány által szabályozott. Jellemző erre a felfogásra az Egyesült Államok példája.

A *konzervatív nacionalizmus* tulajdonképpen azon az elven alapul, hogy az emberek bizonyos ismertetőjegyek és tulajdonságok alapján képeznek egy közösséget, amely szerves egész, és nem csupán egy részének halmaza. Hangsúlyozza a nemzeti együvé tartozást a történelmi és kulturális, valamint társadalmi örökség alapján. A nemzeti egység és sérthetatlenség megőrzése érdekében nagy jelentőséggel bír akár a katonai fellépés is. A 18. századi német

romantikában gyökerező felfogás az egyéneket kollektíve egyéniségként képzelel el. A nemzeteket Isten elválasztotta egymástól, és tőle saját tulajdonságokat és feladatokat kaptak.

A *fasiszta nacionalizmus* arra törekszik, hogy saját nemzetét és hatalmát kiterjessze. Éppen ezért más népekkel szemben agresszív magatartást mutat. Sajátos módon a német nacionalizmus a 20. század elején a rasszizmus ideológiájával párosult, miszerint természetesen a különböző rasszok eltérő értékkel bírnak.

A *szocialista nacionalizmus* olyan fajtája a nacionalizmusnak, amelyben a nemzeti önmeghatározás a társadalmi és gazdasági egyenlőséggel párosul. A nacionalizmusnak ez az ága főként Afrikában és Ázsiában terjedt el a II. világháború után az európai gyarmatosító hatalmaktól való megszabadulás következményeként.⁵

A *nacionalizmus és a vallás kapcsolata* dialektikus. A vallásokat gyakran használják a nacionalizmus eltérő fajtáinak legitimizálására. Sokszor a nemzeti összetartozás érzetét és a kulturális önazonosság tudatát biztosítja. Gondolhatunk itt az iszlám és az arab nacionalizmus különböző formáira vagy akár a zsidó nacionalizmusra. De hasonló szerepet játszik a római katolikus kereszténység például Lengyelországban vagy Horvátországban.

Másrészt a vallások a nacionalizmus kritikáját is nyújtják. Így a mai katolikus és protestáns szociáletikusok bizonyos megértést tanúsítanak a közép-európai és a harmadik világban jelentkező nacionalista törekvésekkel szemben. A nacionalista jellegű attitűdöt a nagyhatalmaktól és a gyarmatosítóktól való függetlenedés jogos következményének tartják, mivel a nemzeti identitásról, a népről, a hazáról és a nemzetállamról való gondolkodás jelentős segítséget nyújt a nemzeti identitás megtalálásához, valamint a nemzetközi közösséggé formálódáshoz.⁶ Ugyanakkor a nacionalizmus agresszív és totalitárius megnyilvánulásait határozottan elutasítják,⁷ mivel azok a béke és a nemzetközi szolidaritás akadályozói.

¹ A téma OLMK által megadott címe: Felelősségünk a nacionalizmus és a vallási önhittség terjedésében. Mit tehetünk?

² Vö. Graf, Friedrich Wilhelm: Nationalismus in RGG⁴, Band 6. 68. o.

³ Vö. Grenholm, Carl-Henric: Nationalismus in TRE, Band 24. 21. o.

⁴ Lásd Track, Joachim: A nemzet – keresztény távlatban. *Méreg*, 2008/1–2. 45. o.

⁵ Lásd Grenholm: Nationalismus, 22–23. o.

⁶ Lásd Track 2008, 36. o.

⁷ Vö. Korányi András: Mikor fogunk már összefogni? *Evangélikus Élet*, 2006/37.

<http://www.evelet.hu:8080/ujsgok/evelet/archivum/2006/37/011>

Kérdések

A népek és nemzetek sokfélesége Isten áldása, vagy a bűn következménye?

Az egyházak Jézus Krisztusban adott egysége hatástalanítani hivatott-e a nemzeti érdekek között lehetséges konfliktusokat?

Eltérnek-e egymástól az egyházak és a nemzetek erkölcsi feladatai és célkitűzései?

Igaz-e a következő állítás: míg a nemzetek állandóan a maguk nemzeti-kulturális sajátosságait hangsúlyozzák, az egyházaknak azokra a közös elemekre kell a hangsúlyt helyezniük, amelyek a nemzeteket egymással összekapcsolják?

Ajánlott irodalom

Gáspár Csaba László: Kereszténység és nem keresztény vallások.

A vallásközi párbeszéd szükségességéről és lehetetlenségéről – és megint csak szükségességéről... In: Béres Tamás – Kodácsy-Simon Eszter – Orosz Gábor Viktor (szerk.): *Krisztusra tekintve hittet és reménnyel. Ünnepi kötet Reuss András 70. születésnapjára*. Luther Kiadó, Budapest, 2008. 33–39. o.

Track, Joachim: A nemzet – keresztény távlatban. *Mérleg*, 2008/1–2. 35–47. o.

Orosz Gábor Viktor: Franciaország a sorsa felett töpreng. *Evangelikus Élet*, 2005/9.

<http://www.lutheran.hu/z/ujzagok/evelet/archivum/2005/09/032>

Tóth Károly: Nacionalizmus a teológia mérlegén. *Confessio*, 1994/2.

<http://www.reformatus.hu/confessio/cikk.php?cikk=1994/2/figyelo5.htm>

Wildmann János: Nemzeti és etnikai kisebbségek megítélése a magyar társadalomban. *Egyházforum*, 2008/5. 15–20. o. www.egyhazforum.hu

Gazdasági válság, alternatív lehetőségek, keresztény válaszok¹

SZABÓ B. ANDRÁS

Mi az a specifikum, amit a globális gazdasági rend léteről és működéséről magyar evangélikus lelkészként mondani tudunk? Saját szakmai tapasztalatunkat kiindulópontként választva talán el lehet kerülni a parttalan vitákat gazdaságfilozófiáról, világpolitikáról, és a mindennapi szolgáltatunkat érdemben segítő gondolatokhoz juthatunk az LMK-ülés végére.

Megáll-e a válság a parókia kapujában?

Ritkán említjük, mégis napi tapasztalatunk, hogy szociális ütközőpontként működik a parókia ajtaja. Minden lelkész számára napi probléma: kirabolták, hajléktalan, leszázalékolták, munkanélküli, pillanatnyilag pénzsűkében van, csak vonatjegyre telik... Komoly lelki és anyagi teherrel ez a megoldhatatlan konfliktus a kapuban, és a legkézzelfoghatóbb napi találkozás gazdasági rendünk árnyoldalá-

val. Olyan elvárásnak kell megfelelni, amire gyülekezeteink alkalmatlanok. A szociális krízishelyzetek teljes megoldása lehetetlen (eszközök gyengesége miatt), az eseti segítség pedig hatástalan (sőt bővített újratermelő lehet).

A feszültség átlép a kapun, be a templomba, amikor gyülekezetünk aktív tagjai veszítik el munkájukat, vállalkozóként szorult helyzetbe kerülnek, és nehéz dilemmákkal küzdenek, ifjúsági csoportunk fele már Angliában dolgozik, általános létbizonytalanság uralkodik. Érezhető a felfokozott érdeklődés a bátorító evangéliumi üzenet felé. Nem anyagi erőnkre, hanem lelki útmutatásra van szükség.

Végül a feszültség legbelül is elér bennünket, amikor gyülekezeteink a nyugdíjkérdéssel (szolidaritási alap vitái vagy az oldenburgi egyház befektetési csődje), az önfenntartás kérdéseivel szembesülnek. A parókia viszonylagos biztonsága csalóka lehet.

Üzenet egy idegen világban

Néhány éve még a Pólus Center sikertelen ökumenikus kápolnája mutatta, a fogyasztói társadalomban nem egyszerű a krisztusi üzenetet hirdetni. Egy jóllakott, telített világban

¹ Az OLMK által megjelölt téma: Globalizáció, fogyasztói társadalom, gazdasági válság – alternatív gazdasági lehetőségek, keresztény válaszok.

a hamis biztonság, a téves önértékelés és a tarthatatlan növekedés mellett csak az ezt erősítő, támogató, áldásukat osztó egyházaknak (például újprotestáns megaegyházak) jut érdemben szó. A válsággal, ha csak átmeneti is, tér nyílik a kérdező, elgondolkodó, alternatívát nyújtó irányzatoknak. A tér azonban, ahol szólni kell, változatlanul szekularizált és pluralista. Több hang között egy a keresztény üzenet. Mindenki keres, és az evangélium a globális gazdasági rend kihívására konkrét megoldást nem kínál.

Mi az, amit kínál? Ezt érdemes megkeresni munkaközösségeinkben. Véleményem szerint alapvető nézőpontot, értékelési szempontokat, fontossági sorrendet. Olyan szavakat, amelyek hiányában a pénzügyi világban ezermilliárd dollárok tűntek el. Bizalom, biztonság, tisztességes haszon, elég, közösségi haszon – mind olyan szavak, amelyek a keresztény teológiában nem idegenek.

Krízisértelmezés

Az LMK-ülés során érdemes a krízist körültekintően értelmezni. Meg kell keresni a jelen világtrend krisztusi szempontból alapvető problémáit. Néhány kiinduló ötlet és beszélgetéstéma: mindenek tárgyiasítása és áruként szemlélése, globális egyenlőtlenség, a gazdasági szempont minden életszférát meghódít, állampolgárból ügyfél és fogyasztó lesz, totális verseny, ökológiai katasztrófa, gazdaságilag inaktív csoportok perifériára kerülése stb.

Másik oldalon a fennálló gazdasági rend a technikai fejlődésben és a mindennapi anyagi életminőségben soha nem látott gazdagodást hozott, amelynek egyszerre vagyunk haszonélvezői és kritikusai.

A krízis nem csak negatív fogalom. Döntési feszültség, a hogyan tovább kérdése, tisztulási lehetőség is.

A keresztény alternatíva szempontjai

Értékpárokat állíthatunk fel az alternatívakeresés során:

- társadalmi verseny (szociáldarwinizmus) – kooperáció;
- antiglobalizációs idealizmus – reális megoldások;
- az örökös növekedés mítosza – az elegendő határának megkeresése;
- az állandó változás és új kényszere – stabil, örök értékek;
- globális – regionális szempontok;
- virtuális digitális végtelen valóság – átélhető korlátozott valóság.

A parókia, tágabb értelemben az egész egyház különleges anyagi valóság. Egyrészt a stabilitás, másrészt a lehetőség jellemzi. Példa kell legyen egy alternatív gazdálkodásra. Ennek a gazdálkodásnak a teljes parókiális életet magában kell foglalnia. Szolidaritáson alapul. Fair trade, helyi termékek helyi termelőktől, adakozás, megosztás, segítség, vásárnapi nyugalom, öngondoskodás, arányos teherviselés stb. – mindezek megélése a cselekedetek hitvallása lehet egy vajúdó világban. Az egyház mint munkaadó és mint beruházó is alternatívát kell hogy mutasson. A lelkészek anyagi életvezetése is a tanúságtételük része: a felelős gazdálkodásban, az elégséges megélésében, a minimális méltóság elismerésében, az alternatívák alkalmazásában.

Ajánlott irodalom

Alternatív globalizáció a népekért és a Földért. EVT-dokumentum. Ford. Gömböcz Elvira. Luther Kiadó, Budapest, 2008.

Der Bankraub. Der größte Diebstahl aller Zeiten – wie Finanzjongleure die Welt in eine Krise stürzten, die noch lange nicht beendet ist. *Der Spiegel*, 2008. 11. 17.

Szabó B. András: A mindennapi kenyér ára. Irányadás egy bonyolult világban. *Lelkipásztor*, 2008/8–9. 295–299. o.

Miért érdemes egyháztagnak lenni?¹

SZABÓ LAJOS

Ha őszintén felvállaljuk ezt a kérdést, akkor a leggyorsabb válasz rá a gyülekezeteink mindennapi életének aktivitása. Hiszen kiindulhatunk abból a nagyon egyszerű valóságból, hogy az emberek minden időben ott jelennek meg nagyobb létszámban, ahol bizonyosak afelől, hogy megéri

ide eljönni, és értékes az életük számára az, ami ott lejátszódik. Érdekes azon is elgondolkodnunk ezzel a témával kapcsolatban, hogy miért nem merjük szembesíteni a gyülekezeteiket a valós aktív létszámokkal, és miért próbálkozunk meg újra és újra a romló statisztikai eredmények megmagyarázásával. Pedig lehet, hogy ez a szembenézés lenne az a pillanat, amikor felébredhetnénk abból az álomból, amelyet a múltba merengés vagy a túlzott tradicionális hozzáállás tart fenn folyamatosan körülöttünk.

Ugyanez a magyarázkodás jellemző ránk – és velünk

¹ Az OLMK által megadott dolgozatcím: „Krisztusban hívők közössége”: hitvallási tétel vagy valóság? Miért érdemes ma egyháztagnak lenni?

együtt a történelmi egyházak gyülekezeteire általánosságban – akkor is, amikor nem keressük a feleletet arra, hogy a mi gyülekezeti tagjaink érdemi aktivitása miért alacsonyabb, mint a kisebb és új típusú vallási közösségeké. A kérdés természetesen arra irányul, hogy miért jellemző jobban a passzivitás, mint az aktivitás. Miért általánosabb a fogyasztói magatartás, és miért ritkább a vállalás, az aktív részvétel az egyes gyülekezeti életterületeken. A kérdés itt is az, hányszor vállaljuk fel, hogy változtatunk, ha kell, és ki is próbálunk olyan formákat és módszereket, amelyeket a környezetünkben élő más közösségek ma már természetességgel alkalmaznak.

Az egyháztagság kérdése az evangélikus hitvallási iratok alapján elsődlegesen tartalmi kérdés, és csak másodszor formai. Nem véletlenül áll bennük mindig a vezető kritériumok között az igehirdetés és a tanítás. A legtöbb érdeklődő ember ma is azt vallja, hogy abban a közösségben vállal tagságot és oda kötődik szívesen, ahol az életének legalapvetőbb kérdéseire kap minőségi feleletet. Életvezetést. Az egyháztagság kérdése nem egyszerűen szervezeti, módszertani kérdés, hanem az alapvető értékek felmutatása és elfogadása terén keresendő. Hiába építünk nagyobb gyülekezeti központokat, és áldozunk feleslegesen hatalmas összegeket ősi épületek megmentésére, ha a benne folyó szolgálat nem találkozik össze a jelenben és a jövőben ott élők érdeklődésével és szükségletével. Ma a tartalmi és valós élet- és hitkérdések felvetése és megválaszolása az a terület, ahol a legtöbb esetben el is dől, hogy ki és hol vállal egyháztagságot.

A missziói egyháztagság kerül egyre aktuálisabban előtérbe, szemben a tradicionálissal. Ma még az evangélikuság egy jelentős része a beleszületett egyháztagok kategóriájából kerül ki, de a jövőben egyre számottevőbb lesz a tudatos felekezeti választás, amely általában gyülekezetválasztással kezdődik. A nagyon tudatos felekezeti életformával rendelkező falusi gyülekezeteket leszámítva erősödik az egyházak kínálatán alapuló egyháztagság. Érdemes odafigyelni arra, hogy a lelegevenebb életű közösségekben milyen magas a felnőttkonfirmációk és felnőttkeresztelek száma. Ott növekszik az egyháztagok száma, ahol egy egész életútra szóló meghívás és program is kínálkozik a folytatásban. A misszió ebben az értelemben jelenlétet, bátorságot és kezdeményezőkétséget jelent a gyülekezet részéről a tágabb környezet irányába. Lehet, hogy kevesebb megvalósuló programot kell vállalnunk a jövőben, de nagyon életközeli és barátságos hangszínt. Az igazi misszióra jellemző, hogy itt is a tartalmi prioritás a döntő. A hitre és életre segítő tartalom.

Itt az ideje, hogy ráébredjünk: az átlátható és kisebb létszámú gyülekezeti közösségek képesek a ma élő embe-

reket megszólítani, és őket tagjaik sorába integrálni. Erre a tendenciaváltásra készítetnek minket a statisztikai adatok is folyamatosan. Egy kisebb közösség egyháztagsága sokkal intenzívebb és megélhetőbb a szórványhelyzetű egyház számára, mint a hamisan elképzelt, de a valóságban már egyáltalán nem létező többségi egyháztagság. A felelősség, a részvétel és a kötődés is valóságosabb ma a mi helyzetünkben ilyen formában, mint a népegyházban. Az egyháztagság két gyakorlati alappillére is itt élhető meg ma a legeredményesebben: a lelki élethez való kötődés és az anyagi áldozatvállalás. Ez lehet visszalépés egy-egy gyülekezet életében, de lehet egy kibontakozó új gyülekezeti közösség tudatos útja is. A lényeg az, hogy legyen szerkezetileg nyitott és tartalmilag erős az evangélikus gyülekezeti közösség, hogy régiek és újak egyaránt megélhessék benne az egyháztagság korszerű formáját.

A helyes kérdésfelvetéshez érdemes megszívlelni *Andorka Eszter* tanulmányának jó előre figyelmeztető gondolatait: „Egyházunkban az elmúlt időszakban sok vita folyt az egyháztagság fogalmáról. Mindezek a viták azonban inkább egy pusztuló, sőt kipusztulófélben lévő egyház képéből indultak ki, mint egy eleven, horribile dictu növekedő, misszionáló egyházból. A kérdés sokkal inkább az volt, mennyire lehet úgy eltávolodni az egyháztól, hogy még tagjai maradjunk, mint az, hogy az egyházi, gyülekezeti integráció folyamatának mely pontján válik valaki egyháztaggá. Mik a belső ismérvei annak, ha valaki evangélikussá lett? Milyen külső jelei legyenek ennek a változásnak?” Meggyőző módon fejt ki azt is, hogy az egyháztagság kérdésének tárgyalásához elengedhetetlen az evangélikus identitástudat ismérveinek felvázolása. Ő az alábbi pontokkal tett erre kísérletet:

Biztonságérzet az evangélikus egyházban, ennek részeként:

- ▶ Ismeretek az evangélikus egyhárról és tanításáról, ott-honosság a liturgikus életben;
- ▶ Érzelmi kötődés az evangélikus egyházhoz;
- ▶ Felelősségérzet az evangélikus egyház iránt, készség a kritikára;
- ▶ Belső egytetértés az evangélikus tanításokkal.

Irodalom

Andorka Eszter: „Én katolikus vagyok, de...”

<http://www.lutheran.hu/ujsagok/lelkipasztor/1961001.htm>
Szabó Lajos: Az egyháztagság mai kérdései. *Lelkipásztor*, 1990/1. 12–14. o.

Dr. Boleratzky Lóránd: Az egyháztagság kérdése. *Lelkipásztor*, 1991/5. 234–237. o.

Az egyház a 21. században. Szerk. Manfred Kock. Kálvin Kiadó, Budapest, 2004.

A presbiterképzés igénye egyházunkban¹

Vázlatos gondolatok és javaslatok

FABINY TIBOR

A presbiterek az egyház testében

„Tagjai vagyunk egymásnak” (Ef 4,25); ill. „Ti pedig Krisztus teste vagytok, és egyenként annak tagjai” (1Kor 12, 27). Mindnyájan megajándékozottak vagyunk, hogy szükségünk van egymásra, s hogy a Krisztus-testben a „gyengének látszó részek is nagyon szükségesek”. A keresztény közösségben az én képzettségem nem az enyém, hanem a tanulatlanoké, a szentségem nem az enyém, hanem a bűnösöké.

Az egyház ily organikus közösségében a presbitereknek kiemelt szerepe van. A presbiteri szolgálat nem több, mint az egyszerű hívő, és nem kevesebb, mint a felügyelő, az esperesek vagy a püspökök szolgálata. A protestáns egyetemes papság értelmében ugyanis mi nem a katolikus hierarchikus struktúrában gondolkodunk; a világi hívőknek ezért van kiemelt szerepe az egyház vezetésében is. Ki az ideális presbiter? Dr. Ritoók Pál megfogalmazásában: „Aki a gyülekezet lelki és anyagi munkájában tevékenyen részt vesz – ahogy az egyház törvénye is írja. Aki nemcsak fűvágással, cserépigazítással foglalkozik, hanem a lelki munkában is részt vesz akár házi bibliaóra megtartásával azokon a helyeken, ahová a lelkész havonta csak egyszer jut el, vagy a fiatalok között tud dolgozni.”

Követendő példa:

a Magyar Református Presbiteri Szövetség

2008. május 31-én a Budai Egyházmegye szervezésében meghívtuk a Magyar Református Presbiteri Szövetség két vezetőjét, Dr. Ritoók Pál ügyvezető elnököt és dr. Judák Endre egyetemi docent, a református presbiterképzés egyik szervezőjét. Testvéregyházunkban a rendszerváltás után alakult meg ez a társadalmi szervezet. A mintegy tizenötezer református presbiter tíz százaléka tagja a szövetségnek. 1992 januárjától kéthavonta adják ki a *Presbiter* című lapot. A szövetség munkájáról a www.presbiter.hu honlapon tájékozódhatunk, s ott áttekinthetjük a folyóirat elmúlt másfél évtizedben megjelent számait. A presbiteri

szövetség igen komolyan és magas szinten vállalta fel a presbiterképzés szolgálatát a Magyarországi Református Egyházban. Nemcsak Budapesten, hanem vidéken is rendszeresen, havonta tartanak presbiteri továbbképzést. Dr. Ritoók Pál így ír a presbiterképzés szerepéről: „A presbiterképzés gondolata nem mai keletű. Ravasz László, Szabó Imre, Makkai Sándor tekintélyes egyházi vezetők már a II. világháború előtt vetették föl azt, hogy a presbitereknek képzésre volna szükségük feladatuk ellátása érdekében. Ez azonban csak terv maradt. 1992-ben a presbiteri szövetség megalakulásával került ez ismét előtérbe. A szövetség egyik legfontosabb feladata ma a presbiterképzés. Erre azért is van szükség, mert sokkal alaposabb ismeretek kellenek a gyülekezetvezetéshez. Ehhez viszont elengedhetetlenül fontos a biblia-, hitvallás-, egyházismeret, az egyházi munka ismerete, gyülekezetépítésről, emberekkel való kapcsolatokról. Mindezek már hiányoztak a két világháború közötti időszak presbiterinél is, de most különösen, amikor a rendszerváltás után nyilvánvalóvá lett, hogy a gyülekezeteknek és azokon belül a lelkipásztoroknak egyre több a feladatuk. Ezekre a presbiterek nincsenek fölkészülve, mert ilyen jellegű képzést sehol sem kaptak. Ezt erősíti az a tény is, hogy a presbiterek olyan korban nőttek föl, amikor nem volt pl. rendszeres hitoktatás, és a vasárnapi istentisztelet, bibliaóra nem adhatott rendszerezett ismeretet. Másrészt viszont bizonyos témákról (költségvetés, missziói munkaterv elkészítése) ezeken az alkalmakon nem is esett szó.”

A két előadás meghallgatása után a jelenlevők, a Budai Egyházmegye területén élő presbiterek közül többen is kifejezték igényüket, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyházban is érdemes lenne elindítani hasonló presbiterképzést, talán nemcsak egyházmegyei, hanem országos szinten is.

A bibliaismeret, a hitvallásismeret, a gyülekezetépítés, az egyháztörténet vagy a liturgia kérdéseivel lehetne/kellene presbiterainknek jobban megismerkedni. Milyen jó lenne – például a ma sokat vitatott liturgia kérdésében –, ha az érdeklődő gyülekezeti tagjaink számára a presbiterek naprakész felelettel tudnának szolgálni! Természetesen a presbiteri szolgálatot mindig a helyi lelkésszel egyeztetve kell végezni.

¹ Az OLMK által megadott cím: Szolgáló presbiterek képzése a gyülekezetekben.

A gyülekezeti presbiterképzés javasolt modellje: Bójtös Attila tanulmánya az *Isten háza népe* című munkatervben

Bójtös Attila számos értékes kérdést és gondolatot vet fel említett tanulmányában. Először a presbiterekhez szóló kérdései közül idézünk:

Milyen jogai és kötelességei vannak a presbiternek?

Miért lettem presbiter? Milyen várakozások/félelmek voltak bennem? Hogyan emlékszem vissza az iktatásra? Mi történt azóta? Hogyan töltöttem be eddig a presbiteri esküben tett fogadalmamat? Változott-e a hithez, gyülekezethez való hozzáállásom? Hogyan értékelem önmagamot mint presbitert?

Van-e, volt-e a környezetemben olyan presbiter, akit példaképemnek tekinthetek? Miben? Milyen az ideális presbiter?

Melyek azok a feladatok, amelyeket csak lelkész végezhet? És melyek azok, amiket bár más is végezhetne, hagyományosan a lelkésztől várják el a gyülekezet tagjai? Jogos-e ez az elvárás?

Végezhet-e a presbiter lelki munkát? (Mi ennek a bibliai alapja?) Mi az oka, hogy alig akad erre példa?

Melyek azok a feladatok, amelyeket ugyan a lelkész végez, de valójában nem neki kellene végeznie? Mi lehet e jelenség oka? Hogyan lehet segíteni őt abban, hogy valódi küldetését betölthesse?

Hogyan vigyáz a presbitérium a lelkészére? Tisztában van-e lelkésze fizetésével, méltányosnak tartja-e az elvégzett munka arányában és a hazai fizetési viszonyok között? Tisztában van-e családi, szolgálati körülményeivel, esetleges nehézségeivel? Gondot visel-e arra, hogy testileg, lelkiileg, szellemileg friss lelkésze legyen? Tudja-e, hogy vannak lelkészevangélizációk, és hogy mi folyik ott? Tudja-e, mit jelent a szolgálatban való kiégés? Kiáll-e lelkésze mellett, amikor alaptalanul jó hírét kérdőjelezi meg? Tud-e a (nem kizárólag) evangélikus lelkészi kart érintő egészségtelen jelenségekről (a lelkészi pálya elnöiesedése, lelkészhiány) és egyre inkább fenyegető problémákról (válás, függőség, kiégés)?

Túl azon, hogy a lelkész életében is fontos a magánéleti szféra megteremtése, mégis: kellően nyitott-e a gyülekezet és a presbitérium felé? Meri-e megosztani szolgálati és esetleges családi nehézségeit? Mer-e segítséget kérni a pres-

bitériumtól? Ha nem, miért nem? Melyek azok a feladatok, amelyeket szívesen átadna másoknak?

Mi jellemzi jelenleg a presbiteri üléseket (élénk vita a lelkésszel; a lelkész javaslatának fejbólintásos elfogadása)? Kifejezi-e a lelkész és presbitérium közötti viszonyt, munkamegosztást?

További tájékozódásként lásd még *Detre János* váci lelkész 2003-as előadását: http://vac.lutheran.hu/hirlevel/2004/200401_05.htm

Bójtös Attila is felsorol néhány fontos letölthető anyagot kifejezetten a presbiterképzésről:

- Interjú dr. Ritoók Pállal, a Magyar Református Presbiteri Szövetség elnökével: <http://www.egyhazszervezet.hu/adattar/interju/ritook.php>
- Szabó Zoltán József gondolatai *A presbiter mint vezető* címmel: http://www.egyhazszervezet.hu/adattar/files/pdf/t_szzj_009.pdf
- Dr. Viczián Miklós: *Bárki lehet presbiter?* http://www.egyhazszervezet.hu/adattar/files/pdf/t_vm_001.pdf
- Bartha Árpád ref. presbiter: *Presbiter: házigazda, koordinátor, pásztor*, in: *Sárospataki Református Lapok*, LVIII. évf. 3. szám, 2005 október, 27. o. <http://www.tirek.hu/data/srl/pdf/96.pdf>
- A Magyar Református Presbiteri Szövetség letölthető kiadványai: <http://www.presbiter.hu/repository.php?id=84>

Egyházunk országos presbiterképzésének következő fóruma: országos presbiteri találkozó 2009. szeptember 12-én Pestszentlőrincen

A Magyarországi Evangélikus Egyház az eddigi, általában kétévenként megtartott „országos evangélikus találkozó” helyett 2009. szeptember 12-én országos presbiteri találkozót tart, ahol a tervek szerint első alkalommal a három egyházkerület gyülekezeteinek presbiteri találkozójának majd. Hívjuk és küldjük erre az alkalomra gyülekezeteink jelenlegi és esetleg leendő presbiterit. Erre az alkalomra eszperesek, lelkészek és presbiterek remélhetőleg közösen kidolgozzák egyházunk új munkaágát, a presbiterképzést. A fenti vázlatos gondolatok s a feltüntetett segédanyag is ehhez kíván segítséget nyújtani. Várjuk a további ötleteket és elképzeléseket. Isten áldja meg ezt a tervezett

Új típusú gyülekezeti alkalmak, alternatív istentiszteleti formák

VARGA GYÖNGYI

Mint más egyházi területeken (például misszió, katechézis), így a gyülekezeti alkalmak, istentiszteletek vonatkozásában is a szent középutat keressük a tradíciónk, kincseket rejtő örökségünk megőrzése, továbbadása és kortársaink, gyülekezeti tagjaink, istenkereső embertársaink valóságos megszólításának kihívása között. Ráérezzük-e az arányosságra, tartalom és forma egymással nem egyenértékű, ám egymáshoz rendelt viszonyára?

Az alábbiakban néhány alapkérdés következik, amelyek a téma keresztmetszetére igyekeznek rámutatni. Az újítani kész lelkész ötleteihez partnerre talál-e gyülekezetében? Vagy a gyülekezet lényegesen rugalmasabb, mint ahogyan azt a változtatásoktól féltő lelkésze gondolja? A bibliaóra és az istentisztelet minden, amit az evangélikus gyülekezetek „kínálhat”? Vajon attól már modern egy istentisztelet, ha van benne két-három gitáros ének? Mi a célunk az „újításokkal”? Igényeket, várakozásokat elégtünk ki, vagy lehetőséget adunk gyülekezeti alkalmainkon, az istentiszteleten az inkulturációra, a korhoz kapcsolódó, arra jellemző elemek befogadására és integrálására? Segíthet-e abban egy modern liturgia, hogy jobban szem előtt tartsuk az oly sokszor elhanyagolt pasztorális szempontokat: a vigasztalás, kísérés, útmutatás, gyógyítás szolgáltatát? Lehet-e az istentiszteleti közösség a krisztusi életforma modelljévé a hétköznapok világában?

Ha az istentisztelet ünneplése élményszerű, az már életszerűséget is jelent? Meddig és milyen áron tartható fenn a „klasszikus” bibliaóra „hegemóniája”? Különböző csoportok, házi közösségek életre hívásával, működésével valóban csupán a „szabadidős tevékenységek” kínálatának bővítéséhez járulnak hozzá evangélikus gyülekezeteink? Milyen esélyei vannak arra gyülekezeteinknek, hogy felvállalják az ismeretterjesztés ügyét (bibliaismeret, teológiai ismeretek) nyilvános rendezvényeken (akár a régi TIT módjára)? A globalizáció, pluralizáció, individualizáció, szekularizáció csupán szitokszavak lehetnek, amelyekkel a posztmodern világot jellemezzük az egyház perspektívájából (is), vagy azt a közeget, életformát, életkeretet is jelölhetik, ahol rátalálhatunk kortársainkra? Nem kapjuk-e azon magunkat újra és újra, hogy a dinamikus örömhírt statikus keretekbe zárjuk?

A gyülekezeti „alkalom” kifejezés semmitmondó, finoman fogalmazva neutrális jellegével jól kifejezi azt az erőtlent, konkrétumoktól mentes, gyakran koncepcióhiányos

tartalmat, amely olykor a csekély érdeklődésre számot tartó gyülekezeti programjainkat jelöli, és egyházi panaszos sóhajaink mögött rejlik. Jó lenne végre egy új, kifejezőbb fogalmat találnunk...

Minden találkozás az Örömhírral dialogikus történet, a „szó” igaz értelmében szóesemény. Az evangélikus felfogás szerint a liturgia az igének medret adó folyamat, amely segíti az összeszedettséget, a ráhangolódást a *találkozásra*, amelyre az ige hirdetése és meghallása által kerül sor. Azonban fel kell tennünk a kérdést, hogy nem válik-e ilyen módon valami fontos mellőzhetővé, lényegtelenné? Segítheti-e lelki életünk mélyülését a rítus erejének, az ünneplő közösség áldásainak újrafelfedezése?¹

Az emberi személyiség klasszikus három zónája az érzékelés és tudatosítás (szem-szív), az önkifejezés és kommunikáció (száj-fül), valamint a cselekvés, aktivitás (kézláb). Az idők során protestáns felekezetekben sajnos elszorvadtak a több érzékszervre ható közösségi, istentiszteleti formák: a hangsúly nálunk jobbra a „fül” irányába toldott el. A kívülállók számára a következő benyomás alakul ki vasárnap a templomban: a pap tartja az istentiszteletet, a gyülekezet passzivitásra – hallgatásra – van ítélve, kivéve, ha énekel, és ha a hitvallást „mormogja”.

Nagy kihívás, hogy miként segíthetjük az embereket Istennel való kommunikációjukban: hiszen az a nyelv- és szimbólumrendszer, amelyet használnak és értenek, mára egészen átalakult, így a változatlan – tradicionális – istentiszteleti forma egyre nehezebben tudja megszólítani őket. Ugyanakkor az is igaz, hogy az ő eszközkészletük is hiányzik arra, hogy megfelelően ki tudják fejezni magukat. A kommunikációelméletek szerint csak akkor lehet sikeres a kommunikáció, akkor ér célba az üzenet – annak ellenére, hogy az adó és a címzett készen áll –, ha van közös csatorna és mindkét fél számára érthető kód. Az (öröm)hír átadásához (is) meg kell találnunk a működő csatornákat és az adekvát jelrendszert. A szavak, a hangzó nyelv egyike e csatornáknak; pazarlás lenne lemondani a nonverbális elemekről, a zene, a képek, szimbólumok, a jelképes cselekedetek vagy dramatikus jelenetek üzenetéről.

Douglass *Új reformáció* című könyvében azt javasolja,

¹ Lásd Klauss Douglass: *Isten szeretetének ünnepe*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2006.

legalább időszakosan tartsunk különböző karakterű istentiszteleteket: „hagyományos-klasszikust”, „felélenkített klasszikust”, modern, meditatív jellegűt (például taizéi), istentiszteletet egyháztól idegeneknek, tinédzsereknek.² A tematikus istentiszteletek liturgiája egy-egy szimbólum köré rendeződhet (például kő, ajtó, ház, kéz, fa, víz, asztal), így mélyítve el az üzenetet. A Helsinkiben 1988-ban elindult „Tamás-mise” a keresők, kételkedők istentisztelete,

² *Új reformáció.* Kálvin Kiadó, Budapest, 2002. 282. kk.

immár itthon is átélhető.³ Az áldás-istentiszteletek sorsfordulókhoz ért embereknek nyújthatnak megerősítést, akár kritikus élethelyzetekben is.⁴ A teremtettség iránti felelősségünk szép kifejeződése *A teremtés ünnepe* című, tavaly megjelent kiadványunk, amely az alternatív istentiszteleti formák irányába tett nagy lépés.

³ www.tamasmise.mindenkilapja.hu

⁴ Lásd Hézszer Gábor: *Pasztorálpszichológiai szempontok az istentisztelet útkereséséhez.* Kálvin Kiadó, Budapest, 2005.

Népegyházból hitvalló egyház? [?]

ITTZÉS JÁNOS

Előjáróban két – részben kritikus – észrevételt kell tennem. Címünk a 2009-es LMK-témákon belül az V. témacsoportba, az *Egyházi közélet* fejezetcím alá van besorolva az *Egyházi struktúra: hagyomány vagy ésszerűség?* dolgozatcím-mel együtt. Véleményem szerint a címünkben jelölt téma nem egyházi közéleti és főként nem strukturális, hanem genuin módon teológiai, pontosabban ekkleziológiai kérdés. Tehát így is kezelendő!

A cím után kapcsos zárójelbe tett külön kérdőjellel azt a kérdésem/kétségemet akartam hangsúlyossá és megfontolás tárgyává tenni, hogy a címben megfogalmazott kérdésfeltevés így vállalható-e. Véleményem szerint ugyanis a cím a népegyházból a hitvalló egyházi létformába való átmenetel valamilyen – akár Istentől felkínálnak is tekinthető, következésképpen – magától értődően lehetségesnek gondolt *fejlődési folyamatát* sugallja. Ne felejtjük, ahogy Saulból sem *fejlődik* Pál, vagyis kutyából sem lesz szalonna *magától értődően*, úgy a népegyházból sem lesz hitvalló egyház csak úgy magától – azaz *csoda nélkül!* Azonban ahogy Saulból mégiscsak lehetett Pál, mert az Isten országában kutyából is lehet szalonna, úgy a népegyházból is lehet hitvalló egyház – *ubi et quando visum est Deo!* (CAV) Hogy itt keverednének a dolgok? Hogy a *Confessio Augustana* idézett terminus technicus az igehirdetés és a szentségek Szentlelket ajándékozói, hitre juttató misztériumáról szól? Éppen ez a lényeg! Mert bár történelmileg ugyan magyarázható indokokkal – ezért akár menthetőnek is tartható módon – különbséget teszünk népegyház és hitvalló egyház között, valójában pontosan tudjuk (tudnunk kellene!), hogy lényege szerint egyháznak csak a hitét megvalló közösség (lenne) nevezhető. Ez nem perfekcionizmus, hanem fogalomtisztázás! Alaposan végig kell gondolnunk a kérdést ebben az összefüggésben is. Ehhez

segítséget adhat, ha nem általánosságban, hanem a magunk gyülekezetére gondolva konkrétan fogalmazzuk meg észrevételeinket.

Kiindulásul – az interneten is elérhető evangélikus írások, cikkek mellett – három, az interneten talált, megítélésem szerint fontos impulzusokat adó, alapvetést jelentő tanulmányt ajánlok a témát kidolgozó szolgatársak figyelmébe:

- Németh Dávid: *Statistikai keresztyének: Népegyházi maradvány? – Missziói lehetőség?* www.egyhaszszervezet.hu/adattar/files/doc/t_nd_001.doc
- Tomka Miklós: *Egyház és lelkipásztorkodás* – a mai világban. *Vigilia*, 1999. www.vigilia.hu/1999/9903tom.html
- Horánszky Anna: *Újra kell ültetnünk a magot.* www.igen.hu/index.php?pg=archivum&cikk=1175948727&l=403

E három tanulmány – túl azon, hogy egyértelműen jelzik, témánk valóban ökumenikus, vagyis nem felekezet-specifikus – nagy segítséget adhat nemcsak a korrekt diagnózis elkészítéséhez, hanem missziói szolgálatunk, feladataink pontosításához is.

Végül néhány – nem szisztematikusan – összeválogatott kérdés, észrevétel.

- Tisztáznunk kell a fogalmakat! Mi a népegyház, és mit nevezünk hitvalló egyháznak?
- Népegyház és szekularizáció. Le kell számolnunk az előítéletekkel: nem a kommunista diktatúra *kezdte el* romba dönteni a népegyházi létformát. (A szekularizáció már a 11. században, az investitúraharcra kezdődött!)
- A diktatúra nem a negyven év pusztai vándorlása, hanem a rabszolgaság ideje volt. Csak a rendszerváltozással kezdődött a pusztai vándorlás „negyven eszten-

deje”. Mulasztásunk: nem formálódik gyülekezeteinkben az „új generáció”, mert csak a túlélésére koncentráltunk. Tudunk-e újat kezdeni?

- ▶ A hitvalló egyház megszületése egyedül Isten műve. Ha minden evangélikus templomban minden alkalommal csak a tiszta evangélium hirdettetnék is – csak Isten a megmondhatója, mi minden hangzik el szószerűen a *Kegyelem néktek és az Isten békessége között!* –, akkor is érvényben marad az *ubi et quando visum est Deo*. A *szélcsendes, azaz Lélek-csendes* helyzet – vajon máris nem Isten ítélete alatt állunk? – sem jogosít fel

bennünket arra, hogy eltérve a Mestertől kapott megbízatástól, mást tegyünk, mint amire elhívott bennünket. (Vö. Németh Dávid írásában az *opus alienum* és *opus proprium* sajátos, de rendkívül világos és egyértelmű tárgyalását!)

- ▶ A problémát nem a spártaiak módján kell megoldanunk: pusztítsuk a gyengét! Hiszem, sőt itt-ott tapasztalom is, hogy a Mester parancsa szerint hűségesen végzett szolgálat közben megszabadulunk a gyötrő kérdésektől, és megtapasztalhatjuk, hogy Isten maga formálja az egyház életének, jövőjének új lehetőségeit.

Egyházi struktúra: hagyomány vagy ésszerűség?¹

KRÁMER GYÖRGY

Bevezetés

Amikor lelkési körben szóba kerül az egyházi struktúra, alapvetően tét nélkül zajlik a beszélgetés. Beszélgethetünk erről, de a jelenlegi helyzeten változtatni, a mai struktúrát átformálni úgysem tudjuk. Legalábbis így gondoljuk. Egyházunk jelenlegi struktúrája azonban éppen azt feltételezi, hogy letről, a gyülekezetek szintjéről indul el minden. A gyakorlat, az elmúlt évek tapasztalata is azt mutatja, hogy egy-egy beszélgetésnek, de különösen is egy lelkési munkaközösségi véleménynek jelentős szerepe lehet akár a struktúra alakításában is. A téma tehát nem tét nélkül kerül elő. A témában elhangzó előterjesztés után történhet, kezdődhet olyan beszélgetés, amely befolyásolja majd jelenlegi egyházi struktúránkat. Ezzel az előfeltétellezzel érdemes belekezdeni a témába.

Ha komolyan vesszük, hogy a struktúra van az egyházért, és nem fordítva, akkor a gyakorlat felől kell megközelítenünk a kérdést, és azt kell megkérdeznünk, vajon a jelenlegi struktúra segíti-e az egyházat feladatának elvégzésében, avagy hátráltatja.

Irányok, lehetőségek, témakörök

Az elmúlt évek tapasztalatai

Egyrészt túl közel van még az új egyházi struktúra elindításának időpontja ahhoz, hogy messzemenő következtetése-

ket vonjunk le, másrészt a mindennapokban tapasztaljuk az új rend hiányosságait, visszasságait. A téma feldolgozásának egyik iránya lehetne a bekövetkezett változások elemzése, az eddigi tapasztalatok értékelése. Vajon az új struktúra különböző szintjei betöltik-e, elvégzik-e feladatukat? Vajon jól működik-e a zsinat, az országos presbitérium? Vajon a kerületek működnek-e kerületi presbitériumok nélkül? Vajon eredményesebben működnek-e az egyházmegyék? Hatékonyabbak-e a kisebb létszámú presbitériumok? A kérdések megközelítésekor érdemes konkrét példákat hozni, azonban a legnagyobb veszély abban van, hogy a struktúra helyett az esetek elemzésében vész el a beszélgetés.

Országos, kerületi, megyei, gyülekezeti szintek szétválasztása

Megtehetjük azt is, hogy a struktúrának csak egy részét nagyítjuk fel, és arról beszélünk. Ebben az esetben adja magát a felosztás lehetősége a struktúra különböző szintjeiben. Vegyük például a gyülekezetet. Vajon a gyülekezeti struktúra elősegíti-e a jelenlegi helyzetben az evangélium hirdetését? Megvalósul-e az az elv, hogy a gyülekezetet a lelkész és a felügyelő, vagyis egy lelkész és egy laikus elem vezeti, egyforma súllyal, egyforma felelősséggel? Vajon a presbitériumok munkája mennyire hatékony? Elég-e az, ha a presbiterek szavazásokkal szólnak bele a gyülekezet életébe, vagy feladatuk a mindennapi gyakorlati életre, a gyülekezetépítés konkrét feladataira is szól?

Természetesen ugyanígy választhatjuk bármelyik szintet a hasznosság, hatékonyság kérdésköre felől közelítve. Itt a veszély az lehet, ha a részekre nagyítva elfelejtjük az egészet. Úgy kellene tehát az egyes részek nagyított elem-

¹ Az LMK-téma teljes címe: Egyházi struktúra: hagyomány vagy ésszerűség? (Gazdaságosság, hatékonyság)

zését elvégezni, hogy a háttérben látjuk a struktúra többi szintjét, az azokhoz való kapcsolódás lehetőségeit.

Gazdaságosság

Szinte semmiről sem esik több szó mostanában, mint az egyház gazdasági kérdéseiről. A jelen helyzet visszasságai szükségessé is teszik ezt. Gyülekezeteink kétharmada csak központi segítséggel képes létezni. A lelkészi fizetések között igazságtalanok a különbségek. Jelenleg bizonytalan a jövő nyugdíjasainak a helyzete. Ott, ahol mindennaposak a gazdasági gondok, ahol gyülekezetek létezése kerül veszélybe, ahol a gazdasági kérdések erősebbek, mint a missziói feladatokból adódó szükségszerűségek, elkerülhetetlen a kérdés: a jelenlegi struktúra gazdasági szempontból vajon átgondolt-e, takarékos-e?

Ahhoz, hogy ezt a témát innen, a gazdaságosság felől közelítsük meg, számokat kell átgondolnunk. Csak akkor van értelme ennek a megközelítésnek, ha konkrétumokra, konkrét adatokra támaszkodunk. Ezek az adatok nyilvánosak, elérhetők. Az elmúlt évek egyházi költségvetései, zárszámadásai adhatják azt az alapot, ahonnan egy ilyen elemző előterjesztés kiindulhat. Érdeemes lenne egy alternatív modell számításait is bemutatni.

Trialógus az emmausi úton, avagy Jézus, a „szupervizor”¹

GÁNC S PÉTER

Szeretett gyakorlati professzorunk, *Groó Gyula* „bűbájos” történetnek nevezte az emmausi tanítványokról szóló, páratlan lukácsi leírást. Valóban akad benne jócskán egyfajta kedvesség, irónia, csendes humor. Ugyanakkor hallatlanul mély üzenetet is hordoz, amelyet ezúttal nem kifelé, mások felé, a gyülekezet felé kell meghirdetnünk, hanem nekünk, lelkészeknek kellene rátalálnunk az emmausi útra.

Nem véletlen, hogy a zseniálisan szerkesztő Lukács fenséges záróakkordként evangéliuma végére teszi ezt a történetet, ami akár összefoglalása is lehet a jézusi életműnek, a krisztusi katechetika, poimenika és missziológia tömör summája. Dolgozatunk szempontjából a történet lelkigondozói dimenziója tűnik a legaktuálisabbnak. Ezért

¹ Az LMK-téma teljes címe: Lelkészekként emmausi utakon Jézussal. Beszélgetés, vitatkozás, szomorúság, közösség, új látás, felismerés (Lk 24,14–16).

Egy lakatlan sziget egyházának struktúrája

Fiatalokkal szoktuk játszani azt a játékot, amikor egy lakatlan szigeten kell kialakítani a közösség együttélésének tíz legfontosabb szabályát. Ennek mintájára elképzelhetnénk egy még struktúra nélküli egyházat, amelynek struktúráját mi határozzuk meg. Vagyis építsünk fel egy új struktúrát az alapoktól kezdve. Határozzuk meg a legfontosabb alapelveket. Így a téma kidolgozása lehet közös munka. A képzeletbeli struktúra kialakítása természetesen folyamatosan reflektál majd a jelenlegi, valóságos helyzetre.

Visszacsatolás

Ha hisszük, hogy a téma feldolgozása alakíthatja a valóságot, akkor fontos, hogy a beszélgetés eredménye ne csak egy munkaközösség kincse legyen. A téma kidolgozója az LMK elnöke és az esperes segítségével megkereshetné a hatékony visszacsatolás lehetőségét.

is nevezem Mesterünket a címben mai divatos szóval szupervizornak.

A szupervízió egyházi körökben is felkapott téma. A közelmúltban foglalkoztunk vele az esperesi kollégium közösségében is. Van olyan egyházmegyénk (Buda), ahol már szervezett formában kínálják ezt a lehetőséget a lelkész kollégáknak, képzett szupervizor, *Vizsolyi Ákos* bevonásával. A Lelkészakadémia meghirdetett 2009. novemberi kurzusa is érinti ezt a témát.

Talán nem felesleges néhány mondatban, éppen *Vizsolyi Ákos* segítségével, tisztázni a szupervízió fogalmát: „A szupervízió a szakmai személyiség karbantartását, támogatását, fejlesztését elősegítő folyamat... A XIX. század végén az USA-ban kezdték alkalmazni ezt a támogató külső segítséget a szociális területen dolgozók számára, és mindazoknak, akik mindennapi feszültségben dolgoznak a terep-személy-szervezet hármában...” További tájékoz-

tatás olvasható az egyházi szupervízioról a Gyökössy Endre Lelkigondozói és Szupervizori Intézet honlapján: www.kre.hu/gyokossy/szupervizio.htm.

Nem vitás, hogy mi is mindennapos feszültségek között élünk, őrlődünk, és rendszeres, szakszerű karbantartásra szorulunk. De vajon akad-e valaki, aki karbantart, a karjában tart a szó szoros és átvitt értelmében? Kézenfekvő, hogy a házastárs itt fontos szerepet tölthet be, de a házassági eskü nem szupervizori munkaszereződés. A szolgáltatunkkal kapcsolatos terhek, kudarcok, frusztrációk részben hazavihetőek, de a családi otthon nem lelkigondozói intézmény. Ha ezt elfelejtjük, és önző módon minden szakmai nyomorúságunkat hitvestársunkra borítjuk, nagy a kockázata a közös megkeseredésnek, kiégésnek, összeroppanásnak. Mindezt számos lelkész házassági krízise és válása szomorúan illusztrálja.

Rá kell hogy találjunk az emmausi útra, az emmausi tanítványtársra, és arra, aki hozzánk szegődik az úton. Fontos, hogy felfedezzük a lukácsi történet kétlépcsős örömeit. Kleopás nincs egyedül az úton, bár még társa nevét sem tudjuk, mégis van valaki, aki mellette bandukol, akivel megoszthatja kérdéseit, kétségeit, kudarcait. Ötéves püspöki szolgálatom egyik drámai felfedezése, hogy számos lelkész testvérem mennyire magányosan hordja szolgálat terheit. Vajon mi lehet az oka ennek az izoláltságnak, amikor látszólag soha nem volt annyi lehetőség a kommunikációra, a találkozásra, mint napjainkban: flottás telefon, fraternet, szolgálati autó, LMK, lelkészakadémia, lelkészkonferencia...

A válasz kézenfekvő: hiába minden segédeszköz, ha a legfontosabb, a kölcsönös bizalom hiányzik. Sajnos lelkészi karunkra is igaz *Várszegi Asztrik* frappáns diagnózisa, amelyet a *Vigilia* bizalommal kapcsolatos karácsonyi körkérdésére adott válaszában fogalmazott meg: „Mélységesen mély ma a bizalmatlanság kútja, és most már mindannyian ebből a kútból kényszerülünk meríteni...” Pedig „Isten az ember lakhelyét a bizalom betontömbjére építette.” S igaza van *Karl Rahner*nek, amikor élére állítja a kérdést: „Az embernek választania kell az ősbizalom vagy a végső kétségbeesés között” (*Vigilia*, 2008/12).

Meg kell hogy találjuk azt az egyvalakit, lelkésztársat, munkatársat, hittestvért, szakembert, aki előtt őszintén fel-

táthatjuk szívünket, lelkünket. Nincs recept, hogy ez ki lehet, ki legyen. Egyetlen, alapvető feltétel a kölcsönösen élő bizalom. Az így megszülető őszinte dialógus azonban még csak az első lépés a gyógyulás felé vezető emmausi úton. Az igazi fordulat, áttörés akkor következik be, amikor a dialógus dialógussá tágul. Belép az, akinek szavára fagyos szívünk újra hevülni kezd. Látásunk is kitisztul, isteni összefüggéseket fedezünk fel, újra tudunk közösségekben, ma divatos szóval: hálózatban gondolkodni. S legvégül elindulunk, visszatérünk a tanítványi közösségbe.

Ebben az összefüggésben is érdemes elolvasni *Csermely Péter* orvosprofesszor, hálózatkutató előadását, amely a reformáció hónapjának gálaestjén hangzott el, és megjelent a *Lelkipásztorban* is (2008/12). Egyik szemléletes képe sajnos sok tekintetben egyházunknak is találó köriraja: „Hálózatkutatóként azzal szembesülök, hogy a mai magyar társadalom szociális hálója olyan, mint egy pókháló bombatámadás után. Együttműködésre képtelenek vagyunk. A tartós együttműködés alapja az együttműködő partner elfogadása. Együttműködés-képtelenségünk egyik oka elfogadás-képtelenségünk... Az acsarkodás és a szétesés útja a kőbaltához és a kárhozatba vezet. Ha azonban képessé válunk önmagunkat és egymást elfogadni, akkor lavinaszerűen elterjedhet az a bizalom, az az együttműködő szeretet, amelyre ennek az országnak nagy, nagyon nagy szüksége van.”

Amennyiben a dolgozat keretei megengedik, érdemes legalább röviden utalni az emmausi történet missziológiai üzenetére is. Nem véletlen, hogy az LVSZ 2004-ben publikált missziói dokumentuma az emmausi modellben látja a 21. századi keresztény misszió bibliai paradigmáját (Misszió a jelen kontextusában: átalakulás, megbékélés, megbízgatás. *Lelkipásztor*, 2005/3. 85–88. o.). Csak a kérdező, kísérő, kenyeret megosztó, empatikus és szolidáris egyháznak van esélye az evangélium továbbadására.

Több bibliai út hordoz mély szimbolikus töltést, ilyen a jerikói, jeruzsálemi, damaszkuszi, gázai országút. De úgy vélem, napjainkban az emmausi a legfontosabb, célba vezető főút. Erre kellene terelni a forgalmat, ezt kell újra felfedeznünk, hirdetnünk és tudatosan járnunk rajta. Reménység szerint mindezt segítheti LMK-témánk feldolgozása is.

Lelkészcsaládok feladata a 21. században¹

FABINY TAMÁS

Lelkeszi szolgálatunk egyik erőforrását jelentheti a biztos családi háttér. Annak hiánya viszont megnehezítheti, sőt szélsőséges esetben tönkre is teheti munkánkat. Különleges, vagyis az átlagemberétől eltérő hivatások esetében gyakori, hogy a magánélet és a munka összeegyeztetése nem könnyű feladat. A lelkeszi szolgálat egyrészt a szükségszerűen adódó lelki terhekkal és stresszhelyzetekkel, másrészt a legtöbb polgári foglalkozástól eltérő munkabeosztással igazán a különleges hivatások közé tartozik. Indokolt, hogy közösen gondolkodjunk a lelkészcsaládok egységének és épségének védelmében.

Minden embernek gondosan kell készülnie a házasságra. Ez fokozottan érvényes kell hogy legyen azokra, akik lelkipásztorokként – vagy annak házastársaként – kötik össze életüket valakivel. A szolgálatra és a házasságra való felkészülés gyakorlatilag párhuzamosan kell hogy folyjon, már csak azért is, mert a két nagy esemény (lelkészszentelés, illetve esküvő) időben gyakran nagyon közel esik egymáshoz. Némelyek hajlamosak azt hinni önmagukról, hogy jó lelkipásztorok, de nem jó házastársak, nem jó szülők stb. A kettő azonban összefügg egymással, egyik nem játszható ki a másik ellen. A korábbiaknál nagyobb számban vannak olyanok, akik lelkészneként világi állású férj-jel élnek együtt, illetve sok az egyedül élő (hajadon vagy agglegény, illetve özvegy vagy éppen elvált) lelkész. Valamennyi csoportnak saját problémái vannak, mindegyik külön odafigyelést igényel.

A felkészüléshez hasonlóan nagy szerepe van a prevenciónak. Ha a családi válság legkisebb jelei mutatkoznak, azonnal keresni kell – lehetőleg közösen – a megoldást. Ez első szinten a barátokkal, kollégákkal való intenzív kapcsolatápolást és szinte beszélgetéseket jelent, második szinten pedig szakemberek bevonását. Le kell tudni győzni a gátlást vagy szégyent azzal kapcsolatban, hogy egy lelkész házaspár adott esetben pszichológus vagy éppen szexológus tanácsát veszi igénybe.

Minden prevenció és terápia akkor lehet igazán hatékony, ha együtt jár a lelkeszi szupervízióval. Ezzel kapcsolatban a legújabb időkben számos jó kezdeményezés született.

Külön kell foglalkoznunk a gyermekekkel. Közismert tény, hogy lelkészcsaládokban ők sokszor hátrányos helyze-

tívé válnak, ami az ő testi-lelki (beleértve hitbeli) fejlődésük szempontjából hátrányos lehet. Már csak ezért is indokolt, hogy a lelkészcsaládok rendszeresen megkeressék annak alkalmát, hogy közösen elmenjenek nyaralni, illetve év közben is tartalmas közös programokat szervezzenek. Célszerű továbbá annak a lehetőségnek a megtalálása is, hogy a lelkész házaspár alkalmanként néhány napra együtt, csak egymásra figyelve lehessen. Ne váljék valósággá a bibliai igének ilyen elferdítése: „Míg a gyermek tőle el nem választ...”

2009-ben vélhetően sok szó esik majd – az LMK-kon belül is – egyházunk két új kezdeményezéséről. Az egyik a lelkészek egészségügyi szűrése. Az egyházvezetés szeretné elérni, hogy – önkéntesen – minél több lelkész vesse alá magát olyan szűrésnek, amelynek keretében a különféle kardiológiai, daganatos stb. betegségek időben felismerhetők és kezelhetők, gyógyíthatók lehetnek. Amenynyiben mindez a lelkészek megfelelő életmódjának figyelemmel kíséréssel jár együtt, akkor még időben meg lehet akadályozni nagyobb tragédiákat.

A másik napirendre kerülő kérdés a lelkészházasságok védelmével kapcsolatosan összeállítandó intézkedési csomag. Az alábbiakban az erről készülő dokumentum néhány gondolatát ismertetem. Elsőrendű feladat a lelkeszi házasságok védelmezése és fenntartása oly módon, hogy az a benne élők javára, valamint az adott gyülekezet és közösség épülésére legyen. Szükséges, hogy a válságba jutott házasságban élők a lelki és mentális, illetve más nélkülözhetetlen segítséget megkapják, s ezzel a válságot leküzdjék, így a válást lehetőség szerint megelőzzük. Az egyház gyógyító szolgálata azt jelenti, hogy az érintett felek megtalálják a bűnbánat, a bűnbocsánat, a megbocsátás és kiengesztelődés útját. Ha mégis válásra kerül sor, akkor sem az ítékezés az egyház feladata, hanem a további gyógyítás az érintett családok és a gyülekezet körében. Segíteni kell annak az emberi és lelki krízisnek a megoldását, amely miatt házasságuk felbomlott, és amelybe válásuk következtében jutottak.

A megelőzés érdekében kívánatos volna, hogy már a teológiai képzésbe bekerüljön a házasságra való felkészítés, különös tekintettel a lelkészcsaládok speciális helyzetére. Ugyancsak a prevenció és a gyógyítás érdekében szükségesnek látszik egyházunkban is valamiféle házassági tanácsadó és házasságot segítő szolgálat felállítása vagy valamely egyház már meglévő intézményéhez való kapcsolódás.

A címben feltett kérdésre – Kell-e tökéletesnek lennünk? – nemmel válaszolhatunk abban az esetben, ha a tökéletességen perfekcionizmust és makulátlanságot ér-

¹ Az LMK-téma teljes címe: „Az én igám gyönyörűsége” – a lelkészcsalád klasszikus és nonspecifikus feladata a 21. században (Kell-e tökéletesnek lennünk?)

tünk. Viszont ha a görög szó eredeti jelentését (*teleiosz* = céljának megfelelő) ismerjük, akkor mondhatjuk: igen, annak a célnak kell megfelelni, amelyre Isten rendelt minket. Legfőképpen pedig jó tudatosítanunk azt, hogy amit

az egyik evangélium így ír: „*Legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyátok is tökéletes*” (Mt 5,48), azt Lukács így értelmezi: „*Legyetek irgalmasok, amint a ti mennyei Atyátok is irgalmas*” (Lk 6,36).

„Szolgáljatok az Úrnak örömmel!” avagy a megfáradás veszélyei a lelkeszi szolgálatban

GYÓRI GÁBOR

Egy falusi körzeti orvos sírkövén olvastam: „Milyen szépen elfáradtam, életemet szétszítottam.” Családja, betegei így foglalták össze hűséges orvosuk rögzös életútját. Mint lelkész, szeretnék így megboldogolni – elégni, de nem kiegészve.

Különbséget kell tenni az egészséges elfáradás és a kóros megfáradás között. A dolgozat semmiképpen sem igazolhatja a béreslelkületiek munkamorálját, ugyanakkor meg kell találni az életkortól független és egyre gyakoribb kiegésző okát. Az igazi ok valószínűleg nem csupán a sok munkában vagy az elsíbolt szabadságokban keresendő, hanem mélyebben. Jakab levelében olvasuk: „...*aki a szabadság tökéletes törvényébe tekint bele, és megmarad mellette, úgyhogy nem feledékeny hallgatója, hanem tevékeny megvalósítója: azt boldoggá teszi cselekedete.*” (1,25) A megfáradás akkor lesz úrrá rajtunk, ha szolgálatunk során elveszítjük a lelkünk szabadságát, ha különféle bilincseket raknak ránk, illetve veszünk magunkra.

Padlógáz – behúzott kézifékkal?

Szolgálni örömmel? – paradoxon. A szolgálat eleve a szabadságom korlátozását jelenti, önmagam helyett a másokkal való törődés kötelezettségét, vágyaim, örömeim háttérbe szorítását követeli – ezt csak kényszerből lehet végezni, vélik sokan. Nincs nagyobb energiapocsékolás, mint behúzott fékkel nyomni a gázt. Igét hirdetni, hit-tanórákat tartani, ifjúsági csoportot szervezni, idősek gondját föl vállalni úgy, hogy közben nem „termelődik” nyereség a magunk számára, a világ legsztelenebb vállalkozása!

Ha rossz a start

A megfáradás és örömtelenség oka lehet az is, ha nem kaptunk egyértelmű elhívást, ha nem vagyunk tisztában azzal, hogy mire vállalkoztunk. A *Mérlegen a lelkész* című kötetben *Gregersen-Labossa György* írja az „Állandó és változó kihívások a lelkeszi pályán” című fejezetben: „A lelkeszi szolgálat választása már önmagában is nagy kihívásnak számít. Miért is vállalom? Mit vállaltam valójában? Milyen értékrendpiramist állítok fel magamnak a hivatásomra nézve? Ilyen és hasonló – gyakran krízist előidéző – kérdésekre kell választ találni egyszer, majd a szolgálat során újra és újra... a megfelelés kihívása hathat ösztönzően, de bénítóan is a feladatok elvégzésekor...”

Vigyázat! Lopják az energiánkat!

A szolgálat öröme elvész, ellopják, elkopik – ha nem tartjuk jó kezekben. A Krisztussal, Krisztusnak végzett szolgálat mindig örömet terem. Aki nekem szolgál, azt megbecsüli az Atya (Jn 12,26). Továbbá Jézus azt mondja: „*A tolvaj csak azért jön, hogy lopjon, öljön és pusztítson: én azért jöttem, hogy életük legyen, sőt bőségben éljenek.*” (Jn 10,10) Ha ez a bőség mégsem elég, annak oka, hogy Jézus mellett vagy helyett másvalaki tart igényt erőnkre, időnkre. Ez lehet a korszellem diktálta vulgármaterializmus, amely csupán kenyérkeresetként értelmezi a lelkeszi hivatást. Másrészt megjelent a „túlképzett”, többdiplomás lelkeszi típusa, aki két végéről égeti a gyertyát, vagy a lelkeszi szolgálat rovására gyakorolja másod- és harmadállását.

Érdeemes elgondolkodni *Hans Finzel* könyvének tartalomjegyzéke felett, talán a könyvet elolvasni sem lenne haszontalan:

A vezetők tíz leggyakoribb hibája:

1. A felsőbbrendű hozzáállás – Az első számú akadály
2. A papírmunka fontosabb az embermunkánál – Cselekvéskényszer
3. A megerősítés hiánya – Mi lehet jobb a fizetésemelésnél?
4. A független egyéniségek kirekesztése – Ők hozzák el nekünk a jövőt
5. Diktatórikus döntéshozás – Túl kell lépni azon, hogy mindenre tudom a választ
6. Pizkos megbízás – A lazítás és az elengedés mulasztása
7. Kommunikációs káosz – Azonos hullámhosszra hangolódás
8. A közösségi kultúra figyelmen kívül hagyása – Az alattomos gyilkos
9. Siker utódok nélkül – Az első napon tervezzük meg a távozásunkat
10. Nem a jövőre összpontosítunk – „Ami működik, az már elavult” – Kevesebb időnk van, mint gondolnánk!

Amikor már csak a csere segíthet

Az autó akkumulátora használat közben folyamatosan merül és töltődik. Ha egy égve felejtett fényszóró miatt lemerül az akkumulátor, föl lehet tölteni, és minden mehet tovább. Az elhibázott használat – például nagyon sok extra felszerelés, gyakori indítás – következtében olyan állapot jöhet létre, amikor már nem képes fölvenni és megtartani a töltést. Ilyenkor nincs más lehetőség, le kell cserélni, mert végleg kimerült, megfáradt.

Az elfáradt lelkész újratöltekezhet, de a megfáradt lelkésznél meg kell történnie a cserének. Váltania kell: mun-

katertületet, beosztást, munkatársi közösséget, munkamódszert, vagy valami mást. Hogy hol kell változtatni, az esetenként különböző, de lényegi változásnak kell történnie! Ez részben – világi mintára – jól átgondolt munkaerőgazdálkodás kérdése, de sokkal több is annál.

A lényegi változás – teológiai kifejezéssel: megváltás – a régi énünk újra cserélését jelenti. Ole Hallesby a pszichológiából ismert négy személyiségtypust állítja elénk. Krisztusban újjáteremtve megnyílnak ezen alaptípusok pozitív lehetőségei. A Krisztusban élő ember életében helyére kerül az önértékelés, a férj–feleség, a szülő–gyermek, a főnök–beosztott kapcsolat, és még sok más, megfáradáshoz vezető faktor. Ez talán nem hangzik korszerűen, de a lelkészekre fokozottabban érvényes: „Újjonnan kell születnetek.” (Jn 3,7)

Válaszra váró kérdések:

1. Hogyan lehetne a lelkészek mentális, pszichikai és egészségi állapotát fölmérni?
2. Mely területeken van szükség tervezett beavatkozásra? (A válasz már terítéken van.)
3. Hogyan lehetne kialakítani valóban működő frateritásokat az egyéni válsághelyzetek megelőzésére?
4. Adott intézményes kereteink között hogyan valósulhatna meg defektes lelkészeknek az evangéliummal való gyógyítása?

Irodalom

- Finzel, Hans: *A vezetők tíz leggyakoribb hibája*. KIA, 2001.
Hallesby, Ole: *Személyiségtypusok*. Harmat, 1993.
Sücker, Immanuel: *Energiaválság – Életválság*. Primo, 1977.
Szabó Lajos (szerk.): *Mérlegen a lelkész*. Teológiai Irodalmi Egyesület, 2000. /Gyülekezetpedagógiai füzetek, 2./

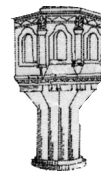
Asztali beszélgetések 2. – A csendesség felé

Luther Kiadó, Budapest, 2008. 175 oldal, 145 x 203 mm, keménytáblás. Ára 2200 Ft.

Az *Asztali beszélgetések* címmel elindított disputasorozat beszélgetőpartnerei a társadalom, a közélet, a kultúra, a művészet és a tudomány legkülönbözőbb területein tevékenykedő emberek: írókkal, költőkkel, képzőművészekkel, irodalom- és művészettörténészekkel, teológusokkal, jogászokkal, orvosokkal, természettudósokkal, előadóművészekkel folytatott dialógusokon keresztül zajlik a szellemi-kulturális hidépítés egyház és világ között. Az *Asztali beszélgetések* második kötete öt beszélgetés szerkesztett változatát tartalmazza. Az asztalhoz telepedő beszélgetőpartnerek különféle témákban fejtették ki gondolataikat a hallgatóság és az olvasók számára: *Szmadám György* író, festőművész és *Ócsai Zoltán* lelkész az emberi kultúra „fent és lent” metaforával kifejezett vertikális meghatározottságáról, *Koltai Lajos* filmrendező és *Percze Sándor* lelkész a vizualitás hatalmáról, *Heller Ágnes* filozófus, *Jókai Anna* író, *Csepregi András* teológiai tanár és *Fabiny Tamás* püspök arról, hogy honnan jövünk, kik vagyunk és hová megyünk, *Berecz András* mesemondó és *Hankovszky Béla Jácint* táborigazgató a hagyományok ápolásáról és átadásáról, *Böjte*

Csaba szerzetes és *Roszik Ágnes* szociálisintézmény-vezető a segítő tett erejéről beszélgetett.

A kötetben olvasható dialógusokhoz egy-egy harmadik beszélgetőtárs is csatlakozott: a disputák témái és gondolatmenetei képzőművészeket ihlettek arra, hogy festmények, grafikák segítségével hozzák közelebb a beszélgetések gondolatiságát az olvasókhoz.

Hetvened vasárnapja

Mt 9,9–13

Hetvened vasárnapja

Az egyházi esztendő folyamatában a karácsonyi ünnepek után ezek a vasárnapok vezetnek át a húsvéti ünnepek köré. Itt az ideje átgazgatnunk gondolatainkat és érzéseinket az inkarnáció ünnepléséből Jézus Krisztus szenvedése, halála és feltámadása ünneplésébe.

A hetvened vasárnapján tartott istentiszteleteken elhangzó igeszakaszok, imádságok és énekek idén a hatalmas, mindenható, irgalmas és megváltó Isten dicséretére és követésére hívnak. Ugyanakkor megmutatják azt is, hogy saját erőnkől nem tudjuk bűneinket és bajainkat elhagyni, és csak akkor van értelme életünknek, ha tudjuk, hogy Jézus Krisztus szeretete ad nekünk életet.

Iránykeresés

Jézus a történetben

Krisztust először Máté vámszedő asztala mellett látjuk. Megáll-e mellette? Nem tudjuk. Nem is fontos. Az evangélista azt emeli ki, hogy meglátta őt, és azt mondta neki: „Kövess engem!” Jézus továbbhalad. Máté pedig utána megy, követi őt. Az ἀκολουθέω – követni – a κλευθος főnévből származik, amelynek jelentése: ösvény. Így azt is jelenti, hogy aki követ, az egy úton jár valakivel. Jelentései: valaki után megy, követ, kísér; csatlakozik, megért. Az ösvényről eszünkbe juthat a keskeny út, amely az örök életre vezet. Jézus útja ez, de Jézus Krisztus maga az út.

Amikor Jézus szavára Máté feláll és elindul, János evangélista karácsonyi mondata hangozhat még a fülünkben: *Az ige testté lett.* Az ige, Isten szava, amely kezdetben megteremtett mindent, most ugyanazzal a teremtő erővel hangzik Máté felé, és teremt benne hitet, elszánást és bátorságot, hűséget és kitartást.

A második történetben Krisztus a tanítványával egy

házban ül az asztalnál. Először a vámszedők és bűnösök jönnek oda hozzá. Jézus részben kíváncsiságuk tárgya, de Isten volta rogyasztja az őt körülvevők térdét is, hiszen minden térd meghajol őelőtte.

Jézus együtt eszik a vámszedőkkel és bűnösökkel. A farizeusok idegenkedéséről *Karner* azt írja kommentárjában, hogy számukra ez azért is gondot jelentett, mert talán „tisztátalan”, a tizedszolgáltatás alól kivont ételt kaphattak volna így, vagy akár pogány áldozati bort is. Krisztus felettle áll az ilyen igazságkeresésnek.

Az együtt étkezés, az evés motívuma többször visszatér az evangéliumokban. Ismerjük a hozzá kapcsolódó mondanivalót: teljes közösségvállalás azokkal, akikkel együtt étkezik; Isten országának terített asztala mint lakoma. De idetartozik még az is, hogy Jézus maga jeleníti meg közöttünk Isten országát, s mint ilyen, máskor csodálatos módon etet meg ezeket, sőt önmagával etet és itat meg minket is minden úrvacsorában. Az evés alapvetően érthető cselekményét használja eszközként.

Itt ezeknek a vámszedőknek és bűnösöknek tárja fel Isten országát, mutatja meg nekik, és vezeti be őket abba. Ő fölötté áll minden emberi neveltetésnek, szocializációnak, szeretetével és irgalmával van jelen az emberek között.

A második történet második felében kiderül, hogy a farizeusokat is odavonzotta az asztal közelébe. Ők nem ülnek le az asztalhoz (hiszen nem vállalnak közösséget, és félnek az idegen eredetű étkektől), Jézust sem szólítják meg, csak a tanítványait. Őket vonják kérdőre mesterük magatartása miatt. De nem a tanítványok joga itt a válaszadás, mert Jézus szólal meg. Szavai az igeszakasz központi üzenetét adják: „*Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. (...) Mert nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket.*” Szavainak ószövetségi alapot is ad, amikor házi feladatként adja a farizeusoknak: „*Menjetek, és tanuljátok meg, mit jelent ez: Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot.*” (Lásd 1Sám 15,22; Hós 6,6.)

Jézus Krisztus mindenkinek irgalmaz. Nem menteti a bűnösöket, és nem keni el az igazak egészséges voltát sem. Megállapítja a betegség meglétét, és kijelenti, hogy ő az, aki orvosként meggyógyíthatja őket. *Karner* szerint a

vámszedőkkel és bűnösökkel való közösségvállalása meg-
egyezik az orvosnak a beteggel való közösségvállalásával,
amelyben az orvos célja a beteg meggyógyítása.

Jézus szavai mellett Máté elhívásának története és az
asztalközösség abban a házban mintegy illusztrálják az ő
gyógyításainak módjait.

Emberek a történetben

Máté – Szinte semmit nem tudunk róla. Márk és Lukács
leírásaiból csupán következtethetünk arra, hogy Lévinek
hívták, aki Alfeus fia. A Máté nevet talán Jézustól kapta ta-
nítványként. A Μαθαῖος a héber Mattatjah vagy Mat-
tanjah név rövidült arám formájának görög átírása. Azt
jelenti: Jahve adománya. Máté meghallja Jézus szavait, fel-
áll, és attól kezdve követi őt. „Beteg” voltáról annyit tudha-
tunk, amennyit Zákeus enged sejteni, aki tudja nagyon jól,
mennyi pénzt lopott embertársaitól.

A vámszedők – Ők a társadalomnak az a rétege, amely
réteg egyik részének több a pénze, a másik része pedig sze-
retne kapni az előbbiekből több pénzből. A vallásos emberek
által kirekesztett, megvetett, ugyanakkor politikai erővel
bíró közösség. Mivel kirekesztettek, egymásnak társai. Jé-
zusnak mint orvosnak a vonatkozásában eszünkbe juthat-
nak róluk a csoportokban élő leprások. Kíváncsiságból
vagy vágyakozásból, de odamennek Jézushoz, és hallhat-
ják, hallgatják, hallják őt.

A farizeusok – A bűnösökkel megtagadják a közössé-
get, de Jézus őket is érdekli. Talán az ő térdük is megre-
meg. Leborulnának, ha bizonyosságot szerezhetnének, kap-
hatnának. Kérdeznek, bizonyosságot akarnak a názáreti rab-
bíró, de tudjuk, hogy igazán semmi nem győzi meg őket.

Én a történetben

Jézus Krisztusban hívő igehirdetőkként mindig feltesszük
a kérdést: hogy vagyok, hol vagyok én a történetben, mit
mond most nekem Isten igéje? A saját válaszom most er-
re a kérdésre talán másokat is segíthet a válaszkérésben.

Egyrészt ott vagyok a vámszedők klikkjében. Nagyon
közel szeretnék ülni Jézushoz, közel szeretnék kerülni hoz-
zá. Hogy halljam őt. Hogy átéljem: ő így is elfogad, sőt
megvan a hatalma hozzá, hogy elfogadhatóvá tegyen.

Másrészt ott vagyok a tanítványok között. Még mű-
ködik bennem az, amire tanítottak a szüleim, amiben fel-
nevelkedtem, hogy jóra való hívő ember nem közösködik
az ilyenekkel, mint ezek itt. De Mesterem saját példájával
mutatja, hogy meg kell tanulnom mindenféle emberrel
szeretettel együtt lenni, hogy így Jézusról beszélhessek ne-
kik. S ezt nem tekintélyvel, hanem közösségvállalással kell
tennem. Az orvos mellett a nővér, az ápoló szerepe jut ne-
kem. Ha nem így teszek, akkor saját igazságom rabjává
válok, és irgalmatlanná leszek.

A gyülekezet a történetben

Alapvetően fontos: a gyülekezet ne maradjon kívül a tör-
téneten, ne legyen csupán külső szemlélője Máté megtéré-
sének és annak a közös asztalnak ott, abban a házban. Hi-
szen egyes emberekként mindannyian vagyunk Máték,
bűnös klikként mindannyian vagyunk gyülekezet, habár
az igehirdetés pillanatában Krisztus újra megszentel min-
ket jelenlétével. És vagyunk farizeusok is, a bizonyságke-
resés és önhittség terheivel gondolatainkban, érzéseink-
ben, hitünkben. Egyetemes papságként, Krisztus missziói
parancsának fültanúiként pedig tanítványok is vagyunk,
akik immár apostolokká lettünk, és küldetünk a követke-
zőhöz, a felebarátainkhoz.

Igehirdetés hetvened vasárnapján

Az istentisztelet témájának megfelelően megállapíthatjuk
önhittségünket és elbizakodottságunkat. Ebben segítsé-
günkre vannak az igeszakasz szereplői – kivéve Jézust.

Az igaz istentiszteletre ebben az igeszakaszban Jézus-
tól az irgalmasság gyakorlását kapjuk megoldásként. Az
irgalmasságot önmagunkban viszont képtelenek vagyunk
gyakorolni. Az irgalmasság forrása Isten, az ő irgalmassá-
ga pedig szeretetéből fakad. Ő az, akinek irgalmát az egyet-
len igazi áldozatban, Jézus Krisztusban mint Isten Bá-
rányában fedezhetjük fel. Ennek *megértésében* csak odáig
juthatunk, mint a farizeusok. Ha hittel megéljük, ha *át-
éljük* Krisztusnak, az áldott orvosnak gyógyító szeretetét,
kegyelmét, életet adó hatalmát, akkor éljük át az irgalmat.
Ő az irgalom, ő az irgalmas.

Ha mi irgalmat gyakorolunk, az sosem lehet ugyanaz az
irgalom, amivel Krisztus van irántunk, nem is annak dara-
bja, amelyet mi kaptunk volna. Ha így lenne, akkor a mi ir-
galmunk egylényegű lenne Krisztus irgalmával. Így helyet-
tesei lennénk Krisztusnak az emberek között. A mi irgal-
munk olyan, mint mi: esendő, és Isten irgalmára szorul.

SIMON RÉKA

Tallózó

*A textus 2005-ben is alapige volt Hetvened vasárnapján, az
LP 2005/1. számának 32. oldalán már olvasható egy Tal-
lózó, ezért most az ott már megjelent kommentárrészleteket
mellőzöm.*

„Jézus tehát itt nem »megbélyegez«, hanem »megvált«;
az evangéliumot hozza, nem a törvényt mélyíti el. (...) Szavának olyan ereje van, hogy elsöpri az útból a mégoly
indokolt személyes tartózkodás, méltatlanságérzés gátló
tényezőit, illetve a »külső« megütközés teljesen jogosnak
látszó gátjait (...), és bizonyítja, hogy ennek az isteni szó-
nak nem lehet ellenállni. Máté fölkel a vámszedőasztal mel-

löl, és követi Jézust (9,9b).” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A vád tehát igaz volt! Jézus bűnösökkel evett együtt. (...) de (...) sohasem vett részt azok gonosz útjaiban, és nem kötött kompromisszumot bizonyágtételében. (...) Bár Isten alapította az áldozati rendszert, nem azt akarta, hogy vallásos szertartások helyettesítsék a belső igazságot. Isten nem formásokhoz ragaszkodik, és neki nem tetszik, ha a vallásos szertartások elkülönülnek a személyes istenfél-
elemtől.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Ő azért jött, hogy bűnösöket hívjon el; irgalmasságot akar. Itt a kegyelemben megjelent Istenről van szó, nem pedig az igazságot tettető emberről, aki az érdemeire számít, és arra akar építeni.” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése*. Evangéliumi Kiadó)

„Jézus nem visszautasítja az írástudókat, hanem azzal a formulával küldi el őket tanulni, fölismereni Isten szándékát, amivel a korabeli rabbik bocsátották el tanulásra tanítványaikat.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Amint az orvos gyógyítása csak akkor eredményes, ha a beteg visszanyeri egészségét, úgy Jézus műve is csak akkor teljes, ha (...) megmenti a bűnösöket. Jézus a vámszedőket és bűnösöket bűnösöknek minősíti: nem vonja be életfolytatásukat a mentegetés leplével (...) Jézus tehát a farizeusoknak azt veti szemükre, hogy nem ismerik Isten igazi, teljes akaratát, holott ezt, mint ahogyan már Hóseás próféta szava: »Irgalmasságot akarok és nem áldozatot!« tanúsítja, ismerhetnék az Ótestamentumból.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*meglátott egy embert ülni a vámnál*)

„Az az ember sorsa, hogy ne azt csinálja, amit szeretne, hanem amit lehet.”

Móra Ferenc (1879–1934) író

„Jézus látásmódjában van valami, ami hiányzik belőlünk, emberekből. Mi megszoktuk, hogy bár magunk is gyarló bűnösök vagyunk, ha a bűnnel találkozunk, önkéntelenül első mozdulata lelkünknek az ítélet, a megbélyegzés. De nemcsak ez, hanem sietünk mindjárt elkülönülni tőle...

El sem képzelhető nagyobb különbség, mint ami Jézusnak vakítóan ragyogó, büntelen lelke és a nehéz bűnösökkel terhelt emberek között van. És mégis úgy mutatkozik be a mai evangéliumban, mint vámosok és bűnösök barátja, aki együtt lakomázik velük.”

Belon Gellért (1911–1987) püspök, egyházi író

(*nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket*)

„Amit az ember nem fogad el, azt nem tudja megváltoztatni.”

C. G. Jung (1875–1961) svájci pszichiáter

„Megérteni nem ugyanaz, mint egyetérteni.”

Hermann Stenger pszichológiai professzor

(*az felkelt, és követte őt*)

Minek terhelni bús memóriánkat

Régi terhekkkel?

William Shakespeare (1564–1616) angol drámaíró,
költő, színész: *A vihar*

A lényeges döntésekben szabad az ember. Néha látszólag csak kicsi mozdulaton múlik, de a váltó is kicsit mozdul a sín mellett, a vonat mégis egészen más irányba kanyarodik, nem?

Hernádi Gyula (1926–2005) író

TÖRTÉNET

Bűn

A Mester egyik zavarba ejtő, de gyönyörű tanítása a következő:

– Isten közelebb van a bűnösökhöz, mint a szentekhez.

Mindezt így magyarázta:

– Isten az égben minden embert egy kis kötélen tart.

Amikor vétkezel, elvágod a kötelet. Isten újból összecsomózza a kötelet, s ezzel kissé közelebb húz magához. Bűneid újból és újból elvágják a kötelet, Isten pedig minden újabb csomóval közelebb és közelebb húz.

(Anthony de Mello)

VERS

(*irgalmasságot akarok, és nem áldozatot*)

Rónay György (1913–1978) költő, író: Szerápcion legendák (részlet)

A mások

az Irgalom. Nem mintha nem tudnám a Butaság s a Hatalom gatzetteit. Nézz végig testemen: bőröm bokától

homlokig csupa sebhely. Mégsincs bennem harag már, csak irgalom.

... a Pokol nem a mások, ha bennünk nincs pokol.

(*A költő válasza a Jean-Paul Sartre: Zárt ajtók c. drámájában elhangzó mondatra: „Mások – a pokol.”*)

Első hallásra – fiatalok gondolatai

Jézus követése egykor és ma. Jézus azokat hívja ma is, akik nincsenek a helyükön. Ő azt szeretné, ha helyére kerülne életünk.

Egészen megdöbbenő a vámszedő engedelmsége. Vajon miért engedelmeskedik szó nélkül? Talán mások voltak az emberek akkor, mint ma? Vagy talán hallott már Jézusról – ezért a tárgyyszerű leírás –, és már tudta, hogy ki ő? Ha nem is tudta, legalábbis érezte, hogy nem egy „egyszerű ember”, és éppen ezért engedelmeskedett neki. Nyilván Jézus kisugárzása miatt követte szó nélkül.

A mai életunt embert ugyanakkor nem hatja meg a hívó szó, mert nem gondolkozik el élete irányvesztettségén.

Jézus szerint a bűnösből is lehet jó ember. Soha nem késső megjavulni. A farizeusok ezt soha nem tudják elfogadni.

Kik a mai farizeusok? Akik féltik tisztaságukat, kiváltságos helyzetüket, és nem képesek elfogadni az új embert.

Bizonyítson, és majd legfeljebb aztán – sokszor aztán sem: „Kutyából nem lesz szalonna.”

Vajon megkérdem-e magamtól vasárnaponként, hogy én mit keresek itt? Hogyan lehet két életem?

A szituáció teljesen életidegen. Legalábbis így jegyezték fel. Mi a célja ennek a leírásnak? Talán az, hogy lássuk, Jézus követése radikális döntést igényel. Nem lehet „félíg” követni Jézust.

Van-e bennünk nyitottság, befogadókészség meghallani Jézus követésre hívó szavát?

„Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot.” Megérti-e a mai ember ezt a mondatot? Tisztázni kell a fogalmakat. Mennyire problémás a vallásos ismeret hiánya? Vajon a hiányos alapok elősegítik-e, vagy inkább hátráltatják a követésre hívó szó hatását?

A tanítványok helyzete is érdekes. Ők mindig két tűz között vannak. Tudnak-e a mai gyülekezeti vezetők (lelkész, presbiterek) példát mutatni az új emberek befogadásában?

Az ember ma bizonyos szempontból még kiszolgáltatottabb, mint egykor volt. Éppen ezért kell ma még inkább a betegek, a kicsinyek, a bűnösök mellé állni.

Hatvanad vasárnapja

Mt 13,10–17

Ma, ha az ő hangját halljátok, ne keményítsétek meg a szíveteket! (Zsid 13,5)

Az ünnep

Az idei böjtelő időszaka nem rövid, van ideje a hívőknek, a gyülekezeteknek „lecsengetni” a karácsonyi ünnepkört, és előkészülni a böjti időszakra. Február közepén, a far-

sang idusán szólal meg igénk, amikor sokan (akár a lelkes is) előző napi bálból jöhetnek istentiszteletre, és együtt érzékelik, hogy már hatvan nap sincsen húsvétig. Így szólal meg ez a rejtélyes tanítás, ez a homályosnak tűnő beszéd, ez a „bennfenteseknek” szóló magyarázat.

Agendánk a „Böjt felé igaz megtéréssel” felszólítással figyelmeztet bennünket arra, hogy ebben az időszakban különösen is a személyes döntéseink lehetnek a meghatározók, illetve az, ahogyan Istenünk igéjére válaszolunk.

Az ünnep lekcói is arról szólnak, hogy az Úr igéje mindenképpen eléri a célját (Ézs 55), még ha gondolataink nem is az ő gondolatai, illetve a saját erőtlenségeivel dicsekvő Pál (2Kor 12) is Isten erejéről tesz bizonyosságot.

A példázatokról általában

A példázat mint kifejezési forma zsidó gyökerű (משל), a rejtett értelmű, közvetett kifejezés minden formáját jelenti. Az Újszövetségben a példázat (παραβολή) lehet általános érvényű összehasonlítás, történeti formájú elbeszélés, követendő vagy kerülendő magatartást szemléltető történet vagy rövid mondás.

Jézus egész tanítása parabolikus jellegű, formájában is sokkal több tanítása példázatos, mint gondolnánk. Példázatai mindig konkrét helyzetben hangzanak el, ebből nem szakíthatók ki. Isten országáról úgy szólnak, mint ami eljövendő, de Krisztusban már jelen van. A példázatos tanítás célja kettős: egyrészt magyaráz és megvilágít, amikor Isten országának dolgait földi viszonylatokhoz hasonlítja; másrészt elrejti a mélyebb értelmet, és ezzel próbára teszi hallgatóit. Csak azok értik meg, akik szívük szerint egyetértenek az összehasonlításban világossá váló tartalommal. A példázatnak három eleme van:¹ a tartalom (a hasonlított dolog, *primum comparationis*), a képanyag (*secundum comparationis*) és a kettő közös vonása, a *tertium comparationis*, amely megszabja a példázat érvényességi körét, így a példázatok magyarázatában nem mehetünk túl ezen a körön, mert akkor magyarázat helyett belemagyarázást adunk.

A szöveg magyarázata

10. vers

Mivel a példázatot az egész nép hallotta, most egy helyszínváltozást kell feltételeznünk, illetve legalább azt, hogy az evangélium írójának tudatos szerkesztése az, hogy az egész 13. fejezetben elhangzó nyolc példázat közé – az első után – helyezi el az értelmező kérdést arról, hogy Jézus

¹ Jubileumi kommentár, 23. o.

miért példázatokban beszél nekik/azoknak (αὐτοῖς). Fontos tehát látni, hogy a tanítványok nem azt kérdezik, hogy egyáltalán miért beszél példázatokban Jézus, vagy őket miért tanítja így, hanem csak azt, hogy „azoknak” miért.

11. vers

Jézus válaszában is annak az ellentétnek a megállapítása szolgál kiindulópontul, amelybe a tanítványok a hitetlen sokasággal szemben kerültek. Az Isten királysága titokká lett, s ez a titok semmiféle emberi bölcsesség vagy éleslátás előtt fel nem tárul, hanem annak a megértése megadatik (δέδοται γινῶμαι) azoknak, akiknek értelmét a Lélek megvilágosítja.

A titkok (μυστήρια) tehát nem mindenki számára nyitottak. Kérdezhetjük: kik azok, akiknek nem? A többiek (ἐκείνοις) azok, akik nem tanítványok. A párhuzamos márkai helyen (4,11) ezek a „kívülállók”, azaz gyakorlatilag Jézusnak és az apostoloknak ellenfelei. Az evangélium két szokványos csoportját egyrészt a tanítványok (a tizenketű és a figyelmes nép), másrészt az írástudók és a farizeusok (követőkkel együtt) alkotják. Itt különbség mutatkozik a tanítványok és a „többiek” között, és ezt a különbséget Jézus Istenre vezeti vissza. Mert az „adatott” szó rejtett alanya Isten – *passivum divinum*. Ő az, aki megnyitja az ember szemét látásra és fülét hallásra, és hitet ébreszt az ige hallgatóiban, ahol és amikor neki tetszik. Ez Jézus válasza arra, hogy miért nem ébreszt hitet az ő beszéde minden esetben. Azt is kimondja itt, hogy a legalkalmasabb tanításmód hívókra és hitetlenekre nézve a hasonlatok által való előadás.² A hívők nem hőkölnek vissza a képes előadás nehézségeitől, hanem annál mélyebben hat rájuk a példázatok képi világa, és Isten őket annál jobban megvilágosítja. A hitetlenek pedig az igazságot rejtő képek háttérzetlen és rejtélyes voltánál fogva gátolva vannak.

12. vers

Talán érdekes megemlíteni, hogy ez az igevers az (illetve egész pontosan a talentumos példázatból való párhuzamos hely: Mt 25,29), amelyet a könyvtártudományban az olvasásszociológia is ismer, sőt úgy nevez: *Máté-effektus*. Empirikus vizsgálat során kiderült az a szomorú valóság, hogy az úgynevezett művelt, olvasott emberek esetében összegyülekeztek mindazon javak, amelyek szellemi és anyagi értelemben előnyt jelentenek az ember életében, a másik oldalon viszont – a kulturálisabbban is egyszerűbben élő körében – egymásra torlódtak, halmozódtak a hátrányosító társadalmi tényezők.³ Ahogyan *József Attila* is megírta:

„Aki szegény, az a legszegényebb...” Vagy ha minőségi befogadásra akarunk példát, akkor *Babits Mihály* sora vezethet bennünket: „... Akinek szép lelkében az ének, az hallja csak mások énekét is szépnek!” Hiszen egy műalkotás bensőséve tétele, interiorizálása annál mélyebb és gazdagabb, minél csiszoltabb, „trenírozottabb” a befogadói készségrendszerünk. Tehát akik a szellemi kultúra javai nélkül vagy más típusú javakkal töltözve élnek életüket, s egyszer végre találkoznak egy igazi alkotással, nagy esélyük van arra, hogy nem tudnak mit kezdeni vele.

Ez a szemlélet érteti meg velünk is Jézusnak a több más helyen is hangoztatott (Mt 25,29; Mk 4,25; Lk 8,18; Lk 19,26) alapelszzerű mondását, hogy akinek van, az kap és bősege lesz, akinek pedig nincsen, attól még azt is elveszik, amiye van. E paradox ige azon a tényen alapszik, hogy az ember egzisztenciájának a végső fundamentuma az, amit Istentől ajándékképpen nyert. Az *adatik, bővelkedni fog* és *el fog vétetni* igehármast (δοθήσεται, περισσευθήσεται, αρθήσεται) mindegyike passzív futurumban áll, és azt mutatják, hogy Isten igéje mit is fog tenni ezekkel az emberekkel.

13. vers

Mivel a nép, amelyet Isten kegyelmének annyi ajándékával halmozott el, hitetlen, ellenséges indulattal fordul el a Krisztustól, Isten kegyelmének legnagyobb ajándékától, azért Isten királysága is érthetetlen titokká lesz előtte, látó szemekkel vak, halló fülekkel süket lesz, és elveszíti még azt is, amiye volt. Akik Isten kegyelmét hitetlenül visszautasítják, azokon az ítéletté lesz. Ez nem véletlen Istennek és embernek egymáshoz való viszonyában.⁴ Mivel ily állapotban vannak, ehhez alkalmazottnak kell lenni a tanításmódnak is.

14–15. vers

Az ézsaiási idézet (6,9–10) arról szól, ami Jézus földi élete során Izraelben valósággá válik. A megkeményedett szívű nép értetlensége kárhózatának forrásává válik, míg a tanítványokat fogékonyságuk örök boldogsággal jutalmazza. Olyasminek váltak részeseivé, amit előttük járt nemzedékek hön óhajtottak, de nekik nem adatott meg. Hiszen Ézsaiás próféta is tanúskodott már Isten országának a szűkös rendjéről, de őt kinevették saját korában, mert túl tisztán és egyértelműen beszélt, még egy gyermek is könnyen érthette. Talán ezért volt szükség Jézus paraboláira, mert ezekkel meg tudta világítani azt, hogy az egyszerű látásból (βλέπω) hogyan (illetve hogyan nem) lehet ismerettel való látás (ἰδῆτε – ὁράω).

A homiletikai exegézis talán megkívánná, hogy a meg-

² Goettsche igehirdetéséből.

³ Gereben Ferenc felmérése és értékelése.

⁴ Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság, Sopron, 1935. 92. o.

keményedett/megköveredett (ἐπαχύνθη) szívú néppel többet foglalkozzunk, hiszen nem látunk sok különbséget a Kr. e. 8. század, Krisztus kora, illetve napjaink nemzedéke között. Az emberek akkor is hallották, amit mondott, de nem értették – ma sincs ez másként. Jézus példázatokban mondott beszéde tulajdonképpen irgalmas tett (volt) azok számára, akik hallgatták. Ha nem hajlandók elismerni, hogy ő a Messiás, akkor kevésbé szigorú büntetést kapnak, mint ha több mindent értettek volna.

16–17. vers

Boldog (μακάριος – mint a Hegyi beszédben) az a tanítvány, akinek szemei és fülei hite által megnyíltak a látásra és hallásra: mert a próféták, akikre Isten ígését bízta, és az igazak, akik teljes engedelmisséggel szolgáltak neki, minden vágyódásuk ellenére sem juthattak el Isten országa titkainak meglátására, ahová pedig az olyan alacsony sorban lévő tanítvány eljutott. Az Ézs 6,9–10-ben kifejezett isteni törvényszerűség az első keresztyén gyülekezetek számára is igen fontos volt, mert megértette velük Isten ígésének útját, országának rejtett dicsőségét.

Fontos kiemelni, hogy textusunk legvégén a hallásról szólva Jézus ugyanazt az ígét használja kétszer (ἀκούω), de a látásnál két különböző fő szerepel: βλέπετε και οὐκ εἰδάν – „amit láttok, de nem láttátok”, azaz sokkal inkább nem értettétek.

A meditációhoz

A mai példázatok margójára szeretnék néhány olyan mondatot idézni, amelyeket templomok kapuin, hirdetőabláin olvashatunk.

– Hölgyeim, ne felejtsek a gyülekezet által szervezett bolhapiacot! Itt a jó esély arra, hogy megszabaduljanak minden olyan dologtól, amelyet nem érdemes már a háztartásban tartani. Hozzák el férjeiket is!

– Új gyülekezeti csoportot indítunk. Alacsony önértékelésű embereket várunk csütörtökön 7-től fél 8-ig. Kérjük, használják a hátsó bejáratot.

– A nyolcadikosok Shakespeare Hamletjét mutatják be a templom alagsorában péntek este hétkor. Mindenkit szeretettel várunk, hogy megtekintse ezt a tragédiát.

– Ne hagyd, hogy az aggodalmaskodás kikészítsen – hagyd, hogy a gyülekezet segítsen!

Látjuk, mennyire félre lehet érteni néhány egyszerű mondatot, még ha tudjuk is, mit akart vele mondani a szerzője. Jézus példázatainál azonban még ezt sem mondhatják el a tanítványok, mondhatjuk el mi általában, hogy tudjuk, mit akart vele mondani. Hiszen éppen arról szól textusunk, hogy az Isten országáról szóló példázatok csak akkor érthetők, ha felismerjük a rejtett összefüggést Jézus személyével.

Az igehirdetés felé

A fentiek alapján a következő vázlatot tartom elképzelhetőnek:

1. Rejtvény / félreérthetőség / példázat szükségessége
2. Látni és hallani – meglátni és meghallani
3. Isten Lelke olvassa megköveredett szívünket!

MESTERHÁZY BALÁZS

Irodalom

Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság, Sopron, 1935.

Jubileumi kommentár. A Szentírás magyarázata. 3. kötet. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.

Gereben Ferenc: Az ún. „Máté-effektus” a könyvtár- és olvasásszociológiában. *Könyvtári Figyelő*, 1997/3.

<http://epa.oszk.hu/00100/00143/00023/gereben.html>

Goettsche, Bruce: *Talking in Pictures*.

<http://www.unionchurch.com/archive/010602.html>

Tallózó

A textus 2005-ben is alapige volt Hatvanad vasárnapján, az LP 2005/1. számának 35. oldalán már olvasható egy Tallózó, ezért most az ott megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.

„A tanítványok szeretnék tudni, hogy miért tanít példabeszédekben, mikor egyszerűen és közvetlenül is beszélhetne (10. v.). Kérdésükre válaszolva Jézus kijelenti, hogy a megértés ajándékát csak a tanítványok kapják és nem mások (11–12. v.), és hogy a tanítványok különleges látással és hallással vannak megáldva (16–17. v.)” (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>)

„Isten országának (uralmának) titka» egyúttal az ő személyének és küldetésének »titka« is. (...) a példázat nem illusztráció, tehát nem valami »elvi« kijelentés »gyakorlati« magyarázata. A tétel azonban mégsem általános érvényű, viszont feltétlenül vonatkozik azokra a példázatokra, amelyek Isten országáról szólnak. Ezekben a példázatokban Jézus nem »felfedi«, hanem ellenkezőleg: még jobban »elrejt« azt a tartalmat, amit kijelent. Valóban »titok«-ról van itt szó! Azért mondja így, mert azt akarja, hogy *ne* értsék meg hallgatói. Azt akarja, hogy mondani-valójának igazi értelme *most* még ne legyen megfejthető, a »titok« majd *csak* akkor, kereszthalála és feltámadása *után* táruljon fel igazi valóságában és mélységében. De *már most mondja*, mert azt akarja, hogy *majd akkor* legyen a hitnek »kaszapódója«: az emlékezés arra, amit már korábban megmondott, és az öröm azon, hogy beteljesedik mindaz, amit az Isten megígért (...)» (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A »titok« kifejezés az Újszövetségben olyan igazságra vonatkozik, amely nem lett felfedve az Ószövetségben, de most kinyilatkoztatásra kerül azok számára, akik hallgatják.” (A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Az Ószövetség prófétái és igaz emberei kívántak akkor élni, amikor a Messiás megérkezik, de vágyaik nem teljesültek. A tanítványok abban a szerencsében részesültek, hogy a történelem fordulópontján élhettek.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Az Isten királysága titokká lett, s ez a titok semmiféle emberi bölcsesség vagy éleslátás előtt fel nem tárul, hanem annak a megértése úgy »adatik meg«, t. i. azoknak, akiknek értelmét a Lélek megvilágosítja.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(Hallván halljatok, de ne értsetek, látván lássatok, de ne ismerjetekek!)

„Mert mi az Úr akarata? A jóságra szavazna az Úr vagy a jó választhatóságára?”

Anthony Burgess (1917–1993) angol író

„Borzalmas látni, hogy valaki semmiségekért remeg, és ugyanakkor érzéketlen a legnagyobb dolgokkal szemben.”

Blaise Pascal (1623–1662) francia matematikus és gondolkodó

(A ti szemetek pedig boldog, mert lát)

„Aki szeret, követ!”

Francois Rabelais (1494?–1553) francia pap, orvos, író: Gargantua és Pantagruel

(Mert megkövéredett e nép szíve)

„Valamikor azt hittem, hogy a Szentírás szavai halottak és kiaszottak. Most már tudom, hogy azok is tele vannak étellel és energiával. Az én szívem volt kőkemény és halott, hát hogyan kelhetett volna ki ott bármi is?”

Anthony de Mello (1931–1987) indiai származású jezsuita, író

TÖRTÉNET

(Mi haszna annak, ha Istent a szent helyeken keresem, amikor a szívemben veszítettem el?)

Kutatás

Amikor a szomszéd belépett, a házigazda éppen térden állva keresett valamit.

– Mit keresel?

– Elvesztettem a kulcsomat.

A szomszéd is letérdelt, és ketten keresték a kulcsot.

Egy kis idő múlva azonban a szomszéd megkérdezte:

– Hol veszítetted el a kulcsod?

– Odahaza.

– Te jó ég! Akkor miért itt keresed?

– Mert itt világosabb van.

(Anthony de Mello nyomán)

VERS

(látván nem látnak, és hallván nem hallanak, és nem értetek)

Szkhárosi Horvát András (16. század): Az átokról (részlet)

Rettenetes ez világnak mostan minden dolga,
Csudálatos nagy vaksága és hatalmassága,
Nem fog rajta az istennek semmi igazsága,
Sem haragja, sem csapása, sem irgalmassága.

Madách Imre: Az ember tragédiája (15. szín)

Miért is kezdtem emberrel nagyot,
Ki sárból, napsugárból összegyúrva
Tudásra törpe és vakságra nagy.

Első hallásra – fiatalok gondolatai

Ez az ige figyelmeztetés arra, hogy Isten beszélni akar velem. Nekem az a dolgom, hogy nyitott legyek felé.

Mindenkihez a saját nyelven szól Isten.

Egy „kövér szív” nem is figyelne egy egyenesen kimondott igazságra vagy egy makulátlan értékre. A példázat viszont megtornáztatja az agyat.

A textus fontos része a 13. vers, melyből kitűnik, hogy nem elég az értelem az Istennel való kapcsolatban, és valami több kell, mint csak a szív. Illetve kitűnik, hogy az emberi logika és a realitás nem mindig célravezető – Istennel kapcsolatban pedig egyáltalán nem.

A 11. verssel kapcsolatban az a kérdés merül fel, hogy érvényes-e a megkülönböztetés: vannak, akik alaptól „okosok”, rendelkeznek a többlettel, és vannak a „buták”, akik csak magyarázatok és metaforák által közelíthetőek meg? Igazából az egész szakasz eléggé nehezen értelmezhető első olvasatra.

Vitatkozni és ellentmondani nem tudok, de gondolatomban annál több ébredt. A textus megint ráébresztett arra, hogy Jézus milyen fantasztikusan jó gyógypedagógus. Nagyon jól diagnosztizál, és mindig tudja a megfelelő terápiát. A példázatait mindig megfelelő szinteken használja, kellő bölcsességgel a hallgatóságához mérten. Fontosak a szintek és a körülmények. Megfelelő bölcsességgel rendel-

kezik a megfelelő helyen. Ebbe az irányba nekünk még bőven van mit fejlődünk.

A szülők is mesék és történetek által közvetítenek dolgokat, értékeket és tudást a gyermekeik felé, Jézus, a mi Atyánk Fia miért is ne ugyanezt tenné velünk, Isten gyermekeivel?

Üzenet

11. vers: igenis vannak olyanok a földön, akik már itt világosan látják Isten szándékait.

12. vers: aki rálépett a ismeretszerzés útjára, az egyre jobban fejlődik. Aki nem akar ráébredni a valóságra, az azt a meggyőződését is elveszíti, amije volt. Eközben példájává válik annak, hogy hogyan jár az, aki a széles utat választotta.

13. vers: Jézus azért beszél példázatokban, mert *csak* ezen keresztül tud kommunikációs kapcsolatot teremteni az elveszett emberrel.

14–15. vers: aki azt választotta, hogy behunyja a szemét, az már nagyon nehezen tudja kinyitni, és nagy eséllyel vak marad.

16–17. vers: a mi Urunk által kegyelemben részesülünk, és teljes az örömünk benne.

Kérdések

12. vers: Isten csak annak ad, akivel foglalkozni akar?

13. vers: Jézus ezek szerint nem is akarja, hogy megértsék mások, amit mond?

Vitatéma

11. vers: Isten diszkriminál? Miért vannak olyanok, akik nem tudják megérteni őt?

12. vers: Igazságtalanságnak tűnik, hogy a szerencsétlenre még több terhet tesz.

Gondolatok, asszociációk

A példázatok

- először meghallgattam és megpróbáltam értelmezni;
- másodszor teóriákat gyártottam az értelmezésükre;
- harmadszor átadtam az egészet Istennek;
- negyedszer Isten személyes tapasztalásaimon keresztül megnyitotta a szememet és a fületem, hogy értem, amit mondani akar.

Ötvened vasárnapja

Mt 23,23–36

„Nekünk ez a beszéd nem tisztán történeti emlék arról, hogy Jézus elítélte azokat népében, akik valóban kegyesek akartak lenni, hanem egyúttal tükör is, amelyben minden emberi »vallásosság«-nak, nem Isten Szentlelke által mun-

kált kegyességnek istentelen, kárhozatos voltát megláthatjuk.” (Dr. Karner Károly)

Háttér-információ, exegézis

Máté szerkesztésében ez a beszéd a legutolsó a jézusi nagy beszédek sorában. Az első beszédben a boldogmondások, itt pedig a jajkiáltások foglalják keretbe Jézus nyilvános működését. Míg az első beszédben, a Hegyi beszédben az üdvösség ígérete és az ehhez kapcsolódó útmutatások hangoznak el, addig ebben az utolsó beszédben Jézus végérvényesen leszámol a farizeusok és írástudók kegyességével. Ebben a részben nem csupán szembefordul kora vallási vezetőivel, nemcsak szurkáló mondatok, kritikus megjegyzések hangoznak el, hanem Jézus egyértelművé teszi a közte és ellenfelei közt tátongó szakadék mélységét. Rámutat arra is, hogy honnan táplálkozik majd az a gyűlölet, amivel ezek az emberek ellene fordulnak. A jajkiáltások második csoportja alkotja alapigénetket.

23. vers: Ez a vádpont rámutat egyrészt arra az elszántságra, amellyel a farizeusok a törvény betartását gyakorolták, másrészt leleplezi ennek az elszánt gyakorlatnak a hamisságát. Jézus iróniával, humorral mutatja be a mindenkől tizedet adó kegyest. A mózesi törvények előírták a búza, az olaj, a bor és a gyümölcs utáni tizedet (3Móz 27,30; 4Móz 18,12; 5Móz 12,16). A kegyesek azonban nem elégedtek meg ennyivel. Jézus apró, jelentéktelen terményeket sorol fel, kifigurázva a kegyességet, amely mégis fontosnak tartotta, a törvényen túl is kötelezővé tette az ezek után járó tizedet. Ezek a betartott, de jelentéktelen kötelezettségek felerosítik a be nem tartott lényeg fontosságát.

24. vers: A közmondásszerű, meghökkenítő kép ugyanerre figyelmeztet. A farizeusi gyakorlat megszurta a bort, nehogy véletlenül tisztátalan dolog legyen benne. A törvény pontos, aprólékos betartásának gyakorlása nem ismert határokat. Ugyanakkor a lényeg, a sokkal nagyobb, sokkal fontosabb, az Isten igazsága elveszett.

25. vers: A következő vádpont egy másik aprólékos betartásán keresztül mutat ugyanarra a lényegre. Az edények külső tisztántartása, ahol még arra is ügyelni kellett, hogy semmi ne csorduljon ki az edényből, sokkal fontosabbá lett, mint a belső tartalom.

27–28. versek: Jézus jajkiáltásai itt egy kicsit más tartalommal lépnek elő. Ha eddig a képmutatás volt ítéletének középpontjában, akkor ebben a részben a kétszínűség kerül ugyanoda. A sírokat az ünnepek előtti időben lemeszelték, hogy mindenki lássa azokat, és ne érintse, ne lépjen rá, nehogy tisztátalan legyen. A sírok fehérre meszelt külső felülete és a bennük rejtőző csontok tisztátalansága adja a képet, melyet Jézus a farizeusok, írástudók kétszínűségére vetít ki.

29–33. versek: Az utolsó vádpont egy ősi vallási gya-

korlatra épül. A próféták sírjai fontos emlékhelyek, zarándokhelyek voltak. A prófétákat mártíroknak tekintették, akik Isten akaratáért haltak meg, és egy kegyes farizeus elítélte azokat az őseit, akik részesei voltak ennek a tettnek. Jézus felelősségre vonása arra utal, hogy ez a nemzedék sem jobb annál. Bár azt állítja, abban a helyzetben ő másként cselekedett volna, Jézus lesöpri ezt az érvelést. Ugyanazok vagytok, ugyanúgy cselekedtek, mint atyáitok.

34–36. versek: Jézus egy apokaliptikus résszel zárja szavait. Ahogyan a régieknek elküldettek a próféták és bölcssek, úgy Jézus is elküld majd ilyen prófétákat, bölcsket. Itt mintha a tanítványok mártírságára utalnának Jézus szavai, jelezve ezzel azt, hogy ez a különbség, ez az ellentét, ez a szakadék nem semleges, hanem tele van gyűlölettel, erőszakkal, haraggal, indulattal. A héber kánonra hivatkozik Jézus, amikor Ábel vére kerül elő elsőként, majd a 2Krón 24,20–22-ben szereplő Zakariás, akit a templomban követték meg.

Amit az exegézisből továbbvihetünk

Jézus az utolsó, a döntő ütközet előtt áll. Ellenfeleit már nem megtérésre hívja, hanem ítéletet mond felettük. Az ítélet leleplezi a vallási vezetők legfőbb bűnét, a képmutatást. Más mutatnak magukról, mint a valóság. Más mutatnak Istenről, mint ami az ő akarat. A képmutatók, kétszínűek végül saját csapdájukba esnek, mert képtelenek önmagukat tisztán, jól látni, és ezért nem tudnak hamis igazságuk bilincsből szabadulni. Öngazságuk az, ami végleg elválasztja őket Jézus igazságától. Az apokaliptikus befejezés előrevetíti a közelgő események drámaiságát.

Gondolatok a képmutatásról

A képmutatás szónak nem szükségszerűen negatív a tartalma. Isten teremtésében az ember feladata a képviselés, Isten képének felmutatása, hiszen ő a képmás. Ha az ember betöltené küldetését, ilyen módon lenne képmutató, az isteni képmás felmutatója.

A képmutatás jelentése mégis egyértelműen negatív. Jelenti a hazugságot, a csalást, a másik megtévesztését. Teológiai értelemben a képmutatás a bűn szinonimája. Az ember bűne nem más, mint egy csere. A felmutatandó, viselendő kép cseréje. Isten képmása helyett önmagát képviseli. Identitását ebben a világban úgy őrizhetné meg, hogy visszatükrözi teremtőjét, az életében leképzi mindazt, amit Istenről Jézus Krisztusban megismerhetett. Az ember azonban elfordul Istentől, saját magára figyel, önmagát helyezi a középpontba, önmagát valósítja meg. Ahhoz, hogy mindezt nyugodt szívvel megtehesse, tagadnia kell Isten létét. Elpusztítja a képet, amelyet eredetileg kapott,

nem akar többé Isten képmása lenni. A képmutatás csapdája abban van, hogy az ember így önnön képmásának foglya lesz. Nem tud szabadulni ettől a képtől még akkor sem, amikor már szenved a hamis képmutatás következményeitől. Nemcsak Istennel való kapcsolatunkat, de embertársi kapcsolatainkat is leterheli, tönkreteszi ugyanez a hamis képmutatás. Az ember végül egyedül marad, fogolyként, a menekülés esélye nélkül.

Az igehirdetés

Az ige kontextusa és jelen helyzetünk közt hidat építhet az előkészítő mottója. Témánk nem a történelmi tárlatvezetés a farizeusok és írástudók mindennapi vallásgyakorlatában, hanem képmutatásuk, amely magatartás általánosan jellemző, mélyen gyökerezik mindenki bennünkben, sőt ez Istentől való elfordulásunk lényege. Isten helyére más kerül, a teremtésben kapott képet felcseréljük, a teremtő helyét elfoglalja a teremtmény. A bűn lényege, működési mechanizmusa, pusztító következményei kerülnek tehát középpontba akkor, amikor néhány nap választ csak el bőjt idejétől.

Mint amikor a versenyfutók odaállnak a rajtgéphez. Előtte néhány perccel még az öltözőben beszélgettek, néhány másodperce még a stadionban ülök arcát fürkészték, versenytársaikkal fogtak kezét. Most azonban összpontosul a figyelmük. Lábuk a rajtgépnek feszül, kezük a rajtvonalon, szemük előtt a versenypálya. Összeszedettség, koncentráció. A böjti idő előtti vasárnap erre ad lehetőséget nekünk is, amikor a lényegre, az Istentől elválasztó hamis képmutatásra irányítja figyelmünket.

A képmutatás átszövi egész életünket. Lehetetlenné teszi a kapcsolatot Istennel és szereteteinkkel, a körülöttünk élő emberekkel is. Nem kell sokáig keresnünk, ha az életből vett példákön keresztül akarjuk megvilágosítani a képmutatás lényegét. Tegyük ezt úgy, ahogyan Jézus is tette a farizeusokkal, írástudókkal szemben. Olyan példákat keresett életükből, amelyek lelepleznek, nevetségessé, szánalmassá teszik a nagy vállalkozást, hogy más mutassanak önmagukról, mint akik valójában. Ők farizeusok és írástudók voltak, és ebben a feladatukban vallottak kudarcot. A padokban apák és anyák, gyermekek és nagyszülők, főnökök és beosztottak, szerelmesek és házastársak ülnek majd, és még hosszan sorolhatnánk azokat az alapvető feladatainkat, amelyek kijelölik helyünket az életben. Összeköti őket, és leglényegesebb tulajdonságuk, feladatuk és lehetőségük az, hogy Isten gyermekei. Vajon a képmutatás mit enged megvalósulni mindebből? Vajon kinek a képmását viseljük ezekben az élethelyzetekben? Érezzük-e, mennyit szenvedünk hamis igazságunktól, a hamis képtől, amelyet magunkon viselünk? Áttörhető még az a barikád, amelyet hamis igazságunk védelmében emeltünk?

KRÁMER GYÖRGY

Irodalom

Dr. Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság, Sopron, 1935. 154–159. o.

Schweitzer, Eduard: *Das Evangelium nach Matthäus*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1981. 282–289. o.

Balicza Iván igehirdetése a textusról: http://www.csipetnyiso.hu/291.igehirdetes.mt_2323_28

Tallózó

A textus 2005-ben is alapige volt Ötvened vasárnapján, az LP 2005/1. számának 38. oldalán már olvasható egy Tallózó, ezért most az ott megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.

„De a farizeusi, írástudói tanítás hallgatólagos elfogadása az az utasítás is, hogy szavaik után igazodhatik a nép, csupán tetteik nem lehetnek életük irányjelzői. (...) Jézus itt félreérthetetlenül önmaga sorsára utal: (...) a prófétagyilkos nép istengyilkossá »lép elő«. Ami még hiányzott az ősök Isten elleni lázadásából, azt ez a nemzedék ilyen módon kipótolja. De a múltból a jelenen át haladó vonalat meghúzza a jövőbe, és tanítványai sorsára is utal.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digi-téka Kft.*)

„Jaj azoknak, akik »vakok« Isten valóságos tetteinek meglátására, és akik hamisan reménykednek. Egyedül a Jézusban reménykedés nem csal meg.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A »jaj«-prédikálás ősi prófétai örökség Izraelben. Jézus maga is gyakorolta. Csak az övé abban különbözik a prófétákétól, hogy hirdetés által lépett életbe, amint ez a király szavánál történik. (...) Jézus kora egyházi elitjét, a tükörfényes kegyeseket és rituális [= szertartásos] tökéletesség virtuózait kígyófajzatnak nevezi, vagyis amaz ősi kígyónemzetségének, aki megjelent a paradicsomban, s azóta is a rontás és lázadás vezére.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Először is elismerték, hogy atyáik, akiknek fizikai lezármazottai voltak, a próféták vérént ontották. (...) az ítéletnek ezek a szavai vallási vezetőkre zúdultak, nem pedig részegesekre és elvetemült emberekre. (...) Az egész múlt bűne ráterhelődik arra a nemzedékre vagy fajra, amelyhez Krisztus beszélt, mintha minden előzőleg ártatlanul kiontott vér valahogyan összegződne és elérné csúcspontját a büntelen Megváltó halálában.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Könnyebb külsőségek szabályait megtartania, mint lelki tisztaságra törekednie. (...) Nekik csak a halott próféták kellett, akiket már felelősség nélkül lehetett tisztelni!” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

„(...) látszólag a mártírok követői, mert emlékműveket emelnek tiszteletükre; valójában azonban gyilkosaik vonalát követik, mert ők is üldözik az igazakat, és elutasítják Isten újabb küldötteit.” (Ortensio da Spinetoli: *Máté – Az egyház evangéliuma*. Agapé)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(vak vezetők)

A hatalom birtokának az a hatása, hogy az emberek sikettké és vakokká válnak. Nem látják többé azt, ami az orruk előtt van, és nem hallják, ami a fülükbe harsog.

Mahatma Gandhi (1869–1948) indiai államférfi

(kiszűritek a szűnyogot, a tevét pedig lenyelitek)

Legvésezebb kísértés az, midőn

Erény szerelme hajt a bűnbe.

Shakespeare: *Szeget szeggel*, 2. szín

(kívülről ti is igaznak látszotok az emberek szemében)

A nagyravagyást dobd el, intelek,

E bűnben buktak el az angyalok

S az ember mit nyerhessen általa?

Shakespeare: VIII. Henrik

(hasonlók vagytok a meszelt sírokhoz)

Sokszor művel balgaságot az ész,

Ha külsőből belsőt ítélni kész.

Shakespeare: *Pericles*, 2. szín

„Az álszerénység a hiúság legnagyobb ravaszága...”

Jean de La Bruyère (1645–1696) francia moralista

(tisztítsd meg először a pohár és a tál belsejét)

„úgy véltem: jobb az agy, ha melegebb a szív...”

Victor Hugo (1802–1855) francia költő, regényíró

VERS

(Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok)

Luis de Camoes (1524–1580) portugál költő: *A luziádák* (59. stanza)

...keveset ér szív, értelem, ravaszság,
ha égi intést nem nyujt a Magasság.

(kívülről ti is igaznak látszotok az emberek szemében)

Luis de Camoes (1524–1580) portugál költő: A luziádák (92. stanza)

A fenséges cselekedetek ezrért
szüli a becsvágy, mely mással vetekszik.
A nagyszerű dolgok véghezvivőjét
az idegen dicsőség ajzza főképp.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Újabb figyelmeztetés az írástudóknak és a farizeusoknak. Jól gondolom, hogy ez a korabeli értelmiséget jelöli? És ma? A rablásvágy viszonylag egyértelmű, de mit tekintünk ma féltelenségnek? Az alapvetően pozitív tevékenységek, mint a munka vagy mások segítése, mikortól tekinthető féltelenségnek?

Ezek az emberek mást mutatnak, másnak látszanak, mint amilyenek valójában. Nem vitás, ez elítélendő. Ugyanakkor sokunkkal előfordult már, hogy élete során meggyengült a hite. Ebben az állapotban a test formálisan keresztényként cselekszik, de a lélek gyenge, halódik. Az ilyen hitben meggyengült emberek, akik még látszólag erős hitűek, már farizeusnak tekinthetők? Vagy csak az a farizeus, aki ezt a kettősséget tartósan gyakorolja?

Milyen a meszelt sír? Lázárt sírkamrába fektették, amelyből állva jött ki, tehát bizonyára olyan barlang vagy egyéb üreg, amelybe be lehet menni. A meszelés bizonyára gondozottságot, kívülről rendezettséget jelöl. A mindenféle tisztátalanság valamilyen oda nem illő dolgot jelölhet, de mit kell elsősorban érteni ez alatt?

Éljetek csak atyátok mértéke szerint – annak ellenére, hogy az atyai mérték elítélendő a farizeusok fiai számára, ez felszólításnak tűnik. Ugyanakkor mintha Jézus lemondana a farizeusokról mint olyanokról, akik menthetetlenek. Valóban így kell érteni, és valóban menthetetlenek?

Hiába jönnek próféták és bölcsek, azok sorsa üldöztetés, keresztre feszítés, megkorbácsolás, s mindez a farizeusoknak, a farizeusi magatartásnak köszönhetően?

Régen lehet, hogy csak az írástudók és farizeusok voltak képmutatók. Mi a helyzet ma, kik a képmutatók, és miről lehet az ilyen embereket felismerni?

Mit teszünk a farizeusi magatartás ellen? Mit tehet az egyén, a vezető, az egyházi szervezet?

Jézus csodálatos példát mutatott nekünk, de néha azt hiszem, lehetetlen követni. Még nem talákoztam olyan emberrel, aki odatartja a másik arcát is, ha ütik! Vagy nem gyűlik-e fel bennünk az indulat, ha valamit elkövetnek ellenünk? Nekem térbeli és időbeli távolság kell ahhoz, hogy rájöjjek: megint fölösleges volt az indulatom. Nagyon szeretnék Jézus nyomában lépkedni, sokat imádkozom, hogy csak megközelíthessem, amit kér, sőt az eszem-

mel azt is tudom, hogy a világ is teljesen más lehetne, mégsem megy. Mindig azt kell észrevennem: megint nem azt cselekszem, amit ő kér. Az van egy dalban: „Mindig sírsz, hogy a gyűlölet öl, s közben szétszakadsz a gyűlölet-től!” Megnyugszom, ha olvasom, hogy Jézus odahajol a bűnöshöz. Ő a Világosság! Ez az egyik leggyönyörűbb mondat, mert számomra azt jelenti: ha figyelek rá, előbb-utóbb megvilágosítja az én lelkemet is, az én értelmemet is, és akkor belül is tisztább leszek.

Böjt 1. vasárnapja (Invocavit)

1Jn 3,5–8

A vasárnap üzenetéről

Böjt első vasárnapján a kísértést végigszenvedő, a kísértő felett győztes Jézus Krisztusra tekinthetünk (lekció: Mt 4,1–11). Rádöbbenhetünk, az ő megértő segítségére van szükségünk, „mert a mi harcunk nem test és vér ellen folyik, hanem erők és hatalmak ellen, a sötétség urai és a gonoszság lelkei ellen, amelyek a mennyei magasságban vannak.” (Ef 6,12) A Lélek már megváltói szolgálatának kezdetén a legádázabb ellenséggel való harcba állítja Urunkat. A valóságos emberi léte magára öltő Isten Fia nyilvánvalóvá teszi, őt nem ejteti törbe a Sátán, mint az első emberpárt (1Móz 3,1–13: ószövetségi lekción). Invocavit vasárnapján az introitus zoltárvers – „Ha kiált hozzám, meghallgatom!” – bátorító ígéretében bízva vehetjük fel mi magunk is a küzdelmet a kísértővel szemben (Zsolt 91,15). A böjti idő kezdetén ebben a harcban kíván megerősíteni Urunk a kijelölt alapige által is. Aki győzött mindannyiunk ellensége felett, várja, hogy hozzá kiáltunk, s vele mi is győzhessünk.

Versről versre néhány kifejezésről

5. vers: φανερώω: megjeleníteni, megmutatkozni, kinyilatkoztatni, ismertté, érzékelhetővé tenni.

ἁμαρτία: bűn, bűnös cselekedet, a cél eltévesztése; az érvényben lévő igazságnak, a valóságnak (alétheia) az ellentéte.

αἶρω: felvenni, elvenni, eltávolítani, magához venni.

οἶδα: ismerni, felismerni valakit, tudni valamiről.

7. vers: πλανάω: félrevezet, megtéveszt, becsap, tévútra vezet, letéríti a helyes útról.

δικαιοσύνη: igazság, az igazságosság, az isteni jogrend betöltése, az igaz ember.

8. vers: διάβολος: rágalmozó, az ördög, a sátán, e világ fejedelme. A hatalma alatt lévők maguktól nem szabadulhatnak. Hazugság atyja, vádló.

λύω: feloldani, érvényen kívül helyezni, megszabadítani, megtörni, megszüntetni.

Exegézis

János apostol kijelölt textusunkban érkezik el ahhoz a döntő kérdésre adandó válaszhoz, hogy Jézus Krisztus miért hagyta el a mennyei dicsőséget, öltötte magára emberi testünket, és lett láthatóvá számunkra. A bűnök miatt tette ezt, hogy azokat elvegye. Urunkkal való közösségünk legfőbb akadályát jön elhárítani. Minden bűnünk indítékát az isteni törvénytől való elszakadásban látja. Már Keresztelő így írta le Jézus munkáját: „*Ő Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit.*” (Jn 1,29) Az ő jelenlétében nyilvánvalóvá válik minden emberi élet céltévesztése, de bűnbocsátó kegyelme által az abból való szabadulás is végbemegy. Így vezeti vissza az Atya szeretetébe, szenteli meg és világosítja meg az addig tőle távol élő ember életét. Ő azért jelent meg, hogy minden bűntől szabaddá tegyen bennünket. Ebből a tényből arra a világos következtetésre jut az apostol, hogy ha ő elveszi a bűnöket, akkor hogyan állhatnánk mi a bűn oldalára? Ha mi mégis a bűnök mellett döntünk, ezt csak úgy tehetjük, ha őt elhagyjuk, és őtőle elválunk. Benne nem található gonoszság, ő a mennyei Atya képmása, „*aki világosság, és nincs benne semmi sötétség*” (1Jn 1,5). Minden tehát, ami minket hozzá von, a gonosztól von el. Vele csak bűnök nélkül lehetünk kapcsolatban, nem úgy, hogy együtt a bűnnel is kapcsolatban vagyunk. János egyedül Krisztushoz vezet, mert egyedül ő vethet véget a mi bűneinknek úgy, hogy nekünk megbocsát, nekünk megkegyelmez, és minket megelevenít. Amikor tehát Jézusban bízunk, benne élünk, Isten akarata megy végbe életünkben, s így szabadulunk meg a gonosz hatalmából. A törvény nem a jó ellen van, hanem a gonosz ellen adatott. Krisztusban nem találunk törvényteleniséget, ellenkezőleg, a bűneinkből szabadítani képes hatalmat tapasztaljuk meg közösségében. Aki benne marad, az az ő hatalma alatt marad, és teljesen az irányítja, amit ő ad nekünk.

Krisztusban tökéletes és biztos vezetést kapunk az életre vezető keskeny úton. János egyedül Krisztusra tekintve állapítja meg boldog bizonyossággal, hogy keresztények vagyunk, s nem az általunk véghezvitt jó cselekedetekre nézve. Arra a tényre alapozza bizonyosságát, hogy életünk a gonosztól szabad, bűn nélküli Krisztus szeretetében van. Kegyelmének hatalmára mutat, amely által nem hagy minket a gonoszságban, hanem attól megszabadítani akar. Újra meg újra a hit bizalmával kell ezt megragadnunk. Ha benne maradunk és vele közösségben vagyunk, akkor nincs dolgunk a gonoszszággal, ezért elfordulunk a bűntől. Így történhet meg, hogy nem vétkezünk.

Ugyanakkor a tőle való elszakadás veszélye, a bűn elkövetésére való hajlam a benne bízókban is megmarad.

Pontosan ezért jelent meg számunkra Jézus, és hív magához bennünket, testi embereket, hogy ő vezethesse életünket. A vele való közösségben történik meg a csoda, hogy bár testi és bűnös emberek vagyunk tisztátalan gondolatokkal és vágyakkal, mégsem bűnben élünk, sőt megtagadjuk és elvetjük azt. Mert Jézus maga őriz meg bennünket a kísértővel szemben, s ad erőt, hogy Isten akarata szerint éljünk. Ez felbecsülhetetlen ajándék, amiért Istent áldhatjuk. Azt is pontosan tudjuk, hogy amikor vétkezünk, akkor nem Krisztusra figyeltünk, sőt megszakadt a vele való közösségünk.

János egyértelművé teszi a gyülekezet számára, hogy a bűnökkel kompromisszumot kötő kereszténység nem kereszténység. Sőt maga a világ, mégpedig a legrosszabb, ami csak létezhet. Aki így akarja megélni kereszténységét, nem vette komolyan Jézust, nem ismerte fel, nem ragadta meg a hit által mindazt, amiért ő a földre jött, amit értünk elvégzett. Csak az értette meg őt, aki általa szemben áll mindazzal, ami Isten akaratával ellentétes, és annak véghezvitele lehetetlenné lett a számára.

Jézus jön a sátán munkáit lerontani, azokból megszabadítani. A sátán munkájának célja kiszakítani életünket az Istennel való áldott közösségből. Tulajdonképpen olyan „életet” hazudni, amely pontosan az élet ellentétét, a halált munkálja. „*Embergyilkos volt kezdettől fogva, és nem állt meg az igazságban, mert nincs benne igazság*” – jelenti ki róla Jézus (Jn 8,44). Jézus meggyógyítja a mi bűnös voltunkat, s ezáltal minden ördögi tervet összetör. Azért teszi ezt, mert ő Isten Fia. Az ő életének gyökere az Istennel való közösségben van. Tanúskodik a mennyei erőkről, amelyek benne jelenvalók, és a jót munkálják, az életet teremtik, ugyanakkor élesen és világosan a gonosz hatalmát is feltárja. Döntésre hív. Ha tudjuk, honnan ered a bűn, akkor nem marad más számunkra, mint osztatlan akarással annak oldalán maradni, akinek lehetséges a sátán munkáit legyőzni.

Meditáció

Sokszor olyan értelmetlennek látszik minden erőfeszítés, még a legjobb szándékból fakadó kísérlet is arra, hogy helyrehozzuk a megromlott emberi kapcsolatokat. Elszomorító az élet minden területén szembesülni a szeretetlenség, a hűtlenség, a meg nem értés, a közöny, a durvaság, az erőszak megnyilvánulásaival. Az igazán megrázó önmagunkat tetten érni azon az indulaton, azon a megnyilatkozáson, amelyet már csak akkor veszünk észre, amikor valaki csendben mellénk lép, és azt mondja: Ez nem te vagy! Mi történt veled? Ekkor előfordul, hogy mint sodró lendületű folyam, jönnek a magyarázatok, vagy éppen mihamarabb igyekszünk eltűnni a színről. Megtörténhet, hogy amit korábban a másik életében megítéltünk, megvetettünk, az-

zal kiegyezünk és bocsánatosnak tartjuk, mert mi követtük el. S ez köztünk és velünk történik, akiknek megadatik, hogy Isten igéjének erőterében, a Szentlélek Úristen munkájának kitéve élhetjük életünket. Akkor hogyan történhet meg mindez? Ekkor bizony nem csupán a magunk vagy mások esendőségére, gyarlóságára kell rádöbbenünk, de mindenekelőtt arra, hogy éppen a mireánk leselkedő, minket Urunktól elszakítani akaró ördögi munkával van dolgunk. S arra is ráébredünk, itt nem elég nekünk felvenni a „kesztyűt”, így nem lenne semmi esélyünk a győzelemre. Örömhírt kapunk! Megjelent s ma is kész közel jönni hozzáink, sőt bennünk lakozást venni az, akivel szemben nincs esélye megrontónknak. Jézus Krisztust hívhatjuk segítségül. Az ő hatalma, hozzáink hajló irgalma bennünk is elvégzi a győzelmet, elveszi bűneinket. Az ő munkája, ha a vele való közösségben, szeretete, kegyelme erőterében vagyunk. Így már nem vagyunk fegyvertelenek az „ordító oroszlán” támadásával szemben. Sőt megtörténik a csoda életünkben, ha az ő uralma alatt élünk, képtelenné válunk arra, hogy elkövessük azt, ami szomorúságot okoz mennyei Atyánk szívének, s ami emberi kapcsolatainkat rombolja.

Vázlat

1. Áldott felismerés: Jézus Krisztussal, az ég és föld Urával szemben vereségre ítéltetett e világ ura.

2. Örömhír: Jézus Krisztus eljött értünk, hogy ne maradjunk Istentől elszakadt, kísértőnek és halálnak kiszolgáltatott állapotban.

3. Bátorító üzenet: a vele való közösségben képesek leszünk ellene mondani az ördögnek. Ha hit által bennünk él, Isten akarata valósul meg életünkben.

DEME DÁVID

Tallózó

„Az *ou dynatai hamartanein* nem hamis bizalomhoz vezet, hanem a bűntudatot radikalizálja...” (Bultmann) (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) a szokásos »etizálással« se hova se jutunk. Mert ugyan miként lehet magyarázni az ilyen kitételeket: »aki őbenne marad, az nem vétkezik« (3,6a); vagy: »aki az igazságot cselekszi, az igaz, *mint ahogyan*(!) ő is igaz« (3,7b)? Ha a szentigét a szokott sémába szorítjuk, akkor csak azt vallhatjuk, hogy »véteztünk, tehát nem vagyunk a Krisztusban, nem vagyunk hívők«; illetve: »mi hiszünk, tehát semmiképpen, semmikor és semmiféle bűnt nem követhetünk el« (3,9!). Az apostol nem »életszentségre« akarja eljuttatni híveit. Ezt éppen a gnosztikusok hirdetik! Az apostol pontosan ezzel *szemben* érvel! És a döbbenetes, titokzatos, félreérthető és félreértett ige milyen boldogítóvá, világossá és egyszerűvé válik a valóságos helyzet ismer-

retében! (...) Elveszett az, aki az »életszentség« magaslatára törekszik. Nem azért, mert hazudik, hanem azért, mert nem elég neki Krisztus váltása; azt képzelem, hogy ehhez még *kell és lehet* valamit is hozzátenni.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Ennek az igeversnek kedvelt magyarázata szerint a hívő »nem követ el bűnt menetrendszerűen«, vagyis a bűn nem életmódja. De a görög szövegben nem találunk olyan szavakat, melyek a folyamatosságot vagy a szokásosságot jeleznék. (...) az újjászületett élet bizonyos értelemben lényegét illetően és alapvetően bűntelen élet. A hívő (...) egész életvitele arra irányul, hogy tartózkodjon a bűntől. Mindazonáltal megmarad az a tény, hogy a hívő keresztyének soha nem tapasztalják ezen a földön tökéletesen a bűntelen életet.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Bűnben élni tehát azt jelenti, hogy teljesen semmibe venni azt a célt, amiért ő testté lett.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„(...) az 5. v. értelmében kell olvasnunk: mivel Jézus az ember bűneit magára veszi és elveszi (vö. Jn 1,29), azok számára, akik *benne* maradnak, nem lesz bűn többé.” (*Biblia – Magyarázó jegyzetekkel. Magyar Bibliatársulat, Kálvin Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*azért jelent meg az Isten Fia, hogy az ördög munkáit lerontsa*)

„Jobban tesszük, ha sátán és ördög helyett mi keresztyének »emberfeletti gonoszról« beszélünk... Ezzel elesik minden hamis emberi elképzelés, mely a gonoszt istenként állítja szemünk elé... Erről az emberfeletti gonoszról tudnunk kell, hogy nincs Isten hatalmi körén kívül. Bármennyire hihetetlen, érthetetlen a hívő értelemnek, a gonosz is Isten szolgálatában áll. Luther fejezte ki ezt az egy-Isten-hitünkhöz tartozó igazságot fordulatosan: »Isten ördögéről« beszélt.”

D. Veöreös Imre, evangélikus lelkész, teológus

„Te, Lucifer meg, egy gyűrű te is mindenségemben, működjél tovább; hideg tudásod, dőre tagadásod lesz az élesztő, mely forrásba hoz, s eltántorítja bár – az mit se tesz – egy percre az embert, majd visszatér. Bűnhődésed végtelen leend Szüntelen látva, hogy mit rontani vágyol, Szép és nemesnek új csírája lesz.”

Madách Imre: Az ember tragédiája

„Isten legnagyobb művészete, hogy megengedi a rosszat, mert belőle jót, sőt, még jobbat tud kihozni.”

Szent Ágoston (354–430) püspök, egyháztanító

(ő azért jelent meg, hogy elvegye a bűnöket)

Sokkal könnyebb gyűlölni önmagunkat, semmint azt hinni. A kegyelem az, hogy elfelejtjük magunkat. De ha már minden gőg meghalna bennünk, a kegyelmek kegyelme az lenne, hogy alázatosan szeretjük önmagunkat, mint Jézus Krisztus bármelyik szenvedő tagját.

Georges Bernanos (1888–1948) francia író

VERS

(ő azért jelent meg...)

Alekszandr Alekszandrovics Blok (1880–1921) szovjet-orosz költő: Tizenketten *(részlet)*

...vad viharban, mord borúban,
fehér rózsá-koszorúsan,
hógyöngyösen, hófehéren
Jézus Krisztus megy az élen.
(Lator László fordítása)

(hogya az ördög munkáit lerontsa)

Percy Bysshe Shelley (1792–1822) angol költő: A megszábadított Prometheus *(részlet)*

Az Igazság, ha győz, csupa irgalom,
Sok sérelmére nem sír büntetést;
Nem bosszúl más, csak a vétkes.
(Weöres Sándor fordítása)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Böjt első vasárnapján az igehirdetési alapige gondolatmenete elsőre talán nagyon logikus. Azonban ha mondatonként elemezzük, számtalan elgondolkodtató problémával találkozunk.

„Aki őbenne marad, az nem vétkezik.” Ezt senki nem mondhatja magáról. Mert ki az, aki benne van, és ki az, aki benne tud maradni? Nincs büntelen ember. Vagy talán az úrvacsora vétele büntelenné tesz bennünket? Nem. Sokszor azért nem élünk e szentséggel, mert méltatlannak érezzük magunkat, pedig valójában akkor vagyunk méltók rá, ha felfogjuk és megérezzük méltatlan voltunkat. Ha úrvacsorát veszünk, bűneink bocsánatot nyerne. Azonban nem szabad felednünk, ez a „büntelenség” is csak pillanatnyi állapot, és nehéz benne maradni. Nem szabad aggodnunk, hogy elég jók vagyunk-e, mert nem vagyunk azok. Ha azok lennénk, nem lett volna szükség Krisztus áldozatára.

„Aki vétkezik, nem látja őt.” Ez valóban így lenne? Kikre gondol itt János? A pogányokra vagy a hívőkre is? A bűn pillanatában olyan, mintha nem látná az ember Istent. Mintha hirtelen elvesztette volna a kontrollt az életében, azonban még megláthatja, mert Isten folyamatosan ott van az ember mellett. Csak nem mindig vesszük észre, ahogyan Jézus kortársai sem.

„Aki az igazságot cselekszi, az igaz.” Ez bármennyire egyszerűnek tűnik, nem az. Krisztus legyőzte a világot értünk, ami egy fantasztikus ígéret. Mi a győztes Krisztushoz tartozunk, és ha rá nézünk, bennünk is győzelem van, és akkor igazságot cselekszünk. Mert ahol ebben a bizonyosságban élő emberek vannak, ott megváltozik a légkör. Ez a felelősségünk, hogy ilyen Krisztusban lévő, igazságot cselekvő emberekké váljunk!

„Azért jelent meg az Isten Fia, hogy az ördög munkáit lerontsa.” Nem szabad az összes bűnünket ráfogni az ördög-re. Mert az ördöggel nem tudjuk elfedezni bűneinket. A kérdés már csak az: tudunk-e harcolni az ördög munkája ellen? Úgy, ahogyan Luther Márton is óv a büntől, amikor madárhoz hasonlítja azt: „Arról nem tehetünk, hogy a madár elrepül a fejünk fölött, de arról igen, ha fészket is rak a kalapunkba.” Tudunk úgy harcolni, hogy a bűn ne telepedjen meg nálunk? Ha igen, akkor példamutató, hiteles élettel harcoljunk a bűn ellen. Mert tökéletlenül és bűnösen is tudhatjuk azt: nekünk a győztes Krisztusban van az erőnk, aki képes arra, hogy lerontsa az ördög munkáját.